

Fakulta právnická

Zaknihované cenné papíry

Rigorózní práce

Zpracovala: Mgr. Aneta Onodyová

Plzeň, 2020

ZÁPADOČESKÁ
UNIVERZITA
V PLZNI

Fakulta právnická

Katedra občanského práva

Zaknihované cenné papíry

Rigorózní práce

Zpracovala: Mgr. Aneta Onodyová

Plzeň, 2020

Čestné prohlášení

Čestně prohlašuji, že jsem tuto rigorózní práci na téma „*Zaknihované cenné papíry*“ zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Plzni dne 17. prosince 2020

podpis autorky

Obsah

Úvod.....	1
1. Pojem cenného papíru.....	5
1.1 Obecně k pojmu cenný papír a jeho historický vývoj	5
1.2 Definice cenného papíru	7
1.2.1 Definiční vymezení pojmu cenný papír.....	8
1.2.2 Legální vymezení pojmu cenný papír	11
2. Třídění cenných papírů.....	14
2.1 Forma cenného papíru	15
2.2 Podoba cenného papíru.....	18
3. Základní otázky zaknihovaných cenných papírů.....	21
3.1 Vývoj a vznik zaknihovaného cenného papíru	21
3.2 Podstata a význam zaknihovaného cenného papíru.....	24
3.3 Definice zaknihovaného cenného papíru	26
3.3.1 Vývoj definičních vymezení v ZPKT a ZCP	26
3.3.2 Vymezení pojmu v OZ.....	28
3.4 Zaknihovaný cenný papír jako předmět občanskoprávního vztahu.....	38
3.5 Přeměny zaknihovaných cenných papírů	43
3.5.1 Přeměna cenného papíru na zaknihovaný cenný papír	44
3.5.2 Přeměna zaknihovaného cenného papíru na cenný papír	53
4. Evidence zaknihovaných cenných papírů.....	57
4.1. Centrální evidence zaknihovaných cenných papírů.....	61
4.1.1. Centrální depozitář cenných papírů	63
4.2. Samostatná evidence zaknihovaných cenných papírů	66
4.3. Majetkové účty	70
4.3.1. Účet vlastníka.....	72
4.3.2. Účet zákazníků.....	76
5. Dispozice se zaknihovaným cenným papírem.....	81
5.1 Převod zaknihovaného cenného papíru	82
5.1.1. Pozastavení výkonu práva nakládat se zaknihovaným cenným papírem	89
5.2 Zástavní právo k zaknihovanému cennému papíru.....	93
6. Zaknihovaný cenný papír ve vybraných zahraničních právních řádech. 103	
6.1 Právo rakouské a právo německé.....	104
6.2 Právo francouzské.....	110

6.3 Právo švýcarské	114
Závěr.....	117
Resumé	121
Seznam použité literatury	124
Knižní publikace	124
Odborná periodika	126
Elektronické prameny	127
Ostatní prameny	129
Judikatura.....	129
Právní předpisy	129

Seznam použitých zkratk

BGB – německý občanský zákoník („*Bürgerliches Gesetzbuch*“) ze dne 18. srpna 1896, RGBI. S. 195, ve znění pozdějších předpisů

CDCP – centrální depozitář cenných papírů

CMF - francouzský peněžní a finanční zákoník („*Code monétaire et financier*“), ve znění pozdějších předpisů

CSDR – nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 909/2014, o zlepšení vypořádání obchodů s cennými papíry v Evropské unii a centrálních depozitářích cenných papírů

DluhZ – zákon č. 190/2004 Sb., o dluhopisech, ve znění pozdějších předpisů

DŘ – zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů

LTI – švýcarský zákon o nepřímo držených cenných papírech („*Loi fédérale sur les titres intermédiés*“) ze dne 3. října 2008, účinný od 1. října 2009

ObchZ – zákon č. 98/1991 Sb., obchodní zákoník, účinný do 31. prosince 2013

OeKB – Österreichische Kontrollbank Aktiengesellschaft

OSŘ – zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

OZ – zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

SŠZ – zákon č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů

ZCP – zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, účinný do 31. prosince 2013

ZISIF – zákon č. 240/2013 Sb., o investičních společnostech a investičních fondech, ve znění pozdějších předpisů

ZOK – zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech, ve znění pozdějších předpisů

ZPKT – zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů

Úvod

Fenomén, jakým jsou právě zaknihované cenné papíry, prochází v posledních letech masivní rozvojem, a to nejen díky neustále zmiňované zdokonalující se výpočetní technice, ale zejména z toho důvodu, že listinné cenné papíry přestávají při obchodních transakcích vyhovovat právě kvůli nutnosti jejich fyzického předání. V dnešní neustále se zrychlující době je tato nutnost již něčím naprosto nevyhovujícím a nepřijatelným, a proto jsou cenné papíry stále více obchodovány jako objekty bez hmotné podstaty, přičemž obchodní transakce probíhají prostřednictvím elektronických záznamů na příslušných účtech.¹ Na tuto skutečnost musela zákonitě zareagovat i česká právní úprava. V rámci rozsáhlé rekodifikace soukromého práva došlo mimo jiné i na změnu v oblasti týkající cenných papírů. Ze strany zákonodárce se jednalo o výraznou transformaci, neboť v rámci rekodifikace došlo například k úplnému zrušení zákona o cenných papírech č. 591/1992 Sb., dále se tato výrazná změna promítla prostřednictvím novel do s cennými papíry souvisejícími ustanoveními zákona č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu. V důsledku toho prošlo právo v oblasti cenných papírů značnou transformací, a zvláště těmito změnami se v souvislosti se zaknihovanými cennými papíry zabývá následující rigorózní práce.

V souvislosti se zmiňovanou rekodifikací nabyt dne 1. ledna 2014 účinnosti občanský zákoník č. 89/2012 Sb., do něhož zákonodárce znovu po letech zakomponoval legální definici institutu zaknihovaného cenného papíru. Zároveň byly, v důsledky změny koncepce, zaknihované cenné papíry označeny za samostatný právní institut. Do jaké míry se však zákonodárci, a jestli vůbec, podařilo vytvořit ve vztahu k zaknihovaným cenným papírům ucelenou, a zejména kvalitní úpravu, bude v této práci podrobena zkoumání.

Cílem této rigorózní práce je podrobit institut zaknihovaných cenných papírů detailnímu rozboru a jeho zhodnocení z hlediska aktuální právní úpravy, přičemž zároveň porovnáám tento institut s právní úpravou předchozí, avšak s důrazem na úpravu v obsaženou OZ. Samozřejmě na místě, kde to bude potřebné a vhodné, zabrousím i do ustanovení speciálních právních předpisů, jenž týkající se

¹ VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společnosti*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, str. 19.

daného institutu, především se bude jednat o ZPKT. Tato práce si také klade za cíl zevrubně prozkoumat a popsat evidenci zaknihovaných cenných papírů. A v neposlední řadě je cílem tohoto díla alespoň částečně nastínit právní úpravu institutu zaknihovaného cenného papíru ve zvolených cizích právních řádech. Je zapotřebí zmínit, že tam, kde to budu považovat za potřebné a vhodné, vyslovím svém názory a poznatky a také zamyšlení nad dalším možným vývojem de lege ferenda. Abych dosáhla vytyčených cílů, použiji ve své práci metody vědeckého zkoumání, zejména metodu analýzy, analogie a komparace. Ač jsem si plně vědoma komplikovanosti a náročnosti zvoleného tématu, je mým záměrem vytvoření díla, při kterém si nejdenní čtenář vytvoří komplexní obraz o doposud téměř ignorovaném institutu.

Za účelem co možná nejlepší orientace v textu je rigorózní práce rozdělena do šesti kapitol, které se dále dělí, je-li to vzhledem k příslušnému tématu vhodné, na další podkapitoly.

První část je věnována cenným papírům obecně. Hned v úvodu této kapitoly zabrousím do historie vzniku cenných papírů, která je ve vztahu k celkovému pochopení cenných papírů významná, a leckdy neprávem opomíjená. Následně se budu zabývat vymezením pojmu cenný papír, a to nejprve z hlediska jeho definičního pojetí, a poté také z hlediska jeho legálního vymezení. Cílem této kapitoly je více přiblížit vymezení termínu cenný papír, a v neposlední řadě připravit pevný teoretický základ pro zbytek rigorózní práce.

Kapitola druhá je věnována základnímu třídění cenných papírů s důrazem na klasifikaci z hlediska jejich formy a z hlediska jejich podoby. Začátek této kapitoly bude věnován úvodu do problematiky této otázky. Následně se zaměřím na rozlišení forem cenných papírů, neboť toto rozlišení je označováno za dělení základní. Závěrem této kapitoly bude detailněji pojednáno o podobě cenného papíru, zejména pak o vlivu aktuální úpravy obsažené v OZ na cenné papíry zaknihované.

Třetí část, jejíž název zní *Základní otázky zaknihovaných cenných papírů*, považuji za stěžejní kapitolu této rigorózní práce. V rámci této kapitoly podrobně a uceleně představím institut zaknihovaného cenného papíru. Na samém počátku se však nejprve pokusím objasnit a přiblížit vznik tohoto institutu. Dále se budu věnovat podstatě a významu zaknihovaného cenného papíru. Detailní analýze

podrobím úpravu zaknihovaného cenného papíru v současné právní úpravě. Tuto část následně uzavřu detailní analýzou obou typů přeměny cenných papírů.

Ve čtvrté kapitole se budu podrobněji zabývat evidencí zaknihovaného cenného papíru ve snaze co nejvíce přiblížit a komplexně představit fungování jednotlivých částí evidence. Zejména evidenci centrální a evidenci samostatnou. Část této kapitoly bude věnována i centrálnímu depozitáři. V této souvislosti nemohu opomenout ani majetkové účty. Tuto kapitolu rovněž považuji za velmi podstatnou část rigorózní práce, a věřím, že bude velmi přínosná, neboť v obdobných pracích, a dokonce ani v odborné literatuře², není tomuto tématu věnovaná přílišná pozornost.

Pátá kapitola bude věnována dispozicím se zaknihovanými cennými papíry. Nejprve se budu blíže zabývat otázkou převodu, přičemž v této souvislosti podrobně popíšu významný institut pozastavení výkonu práva nakládat se zaknihovaným cenným papírem, a v neposlední řadě se pozastavím a zanalyzuji možnost zřízení zástavního práva k zaknihovanému cennému papíru. Součástí této kapitoly bude zhodnocení, zde je právní úprava dispozic se zaknihovanými cennými papíry naprosto bezchybná, či zda naopak je nutné něco změnit, případně doplnit.

Rigorózní práce bude uzavřena exkurzem do vybraných zahraničních právních řádů, kde se pokusím o zprostředkování pojetí zaknihovaného cenného papíru v těchto právních rádech, společně s analýzou právní úpravy zaknihovaného cenného papíru. Ve druhé části této závěrečné kapitoly se budu částečně zabírat úpravou převodu zaknihovaného cenného papíru ve vybraných zahraničních právních rádech.

Na okraj stojí za zmínku i skutečnost, že zaknihované cenné papíry se poslední dobou více dostávají do podvědomí lidí a získávají tak větší pozornost ze strany veřejnosti. Děje se tak zejména proto, že od 1. října 2016 je pro účast ve veřejných zakázkách stanovena povinnost mít zaknihované akcie.³

² Výjimku v tomto tvoří velmi zdařilá publikace doc. JUDr. Jana Paulyho, CSc. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, 424 s. ISBN 978-80-7552-421-8, jenž mi nejen v této části práce poskytla značné teoretické základy.

³ *Zaknihované akcie – nová podmínka pro účast ve veřejných zakázkách*. [online]. [cit. 10.5.2020]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/zaknihovane-akcie-nova-podminka-pro-ucast-ve-verejnych-zakazkach-101781.html>

Z hlediska pramenů se rigorózní práce opírá zejména o právnickou literaturu, dále o odborné články, elektronické zdroje, a v neposlední řadě též o právní předpisy (zrušené i aktuální). Pokud jde o judikaturu, není v této práci hojně zastoupena a netvoří tedy zásadní zdroj této práce, a to zejména z toho důvodu, že usiluji o náhled na právní institut zaknihovaného cenného papíru především z teoretického pohledu.

Tato rigorózní práce je zpracována dle právní úpravy platné a účinné ke dni 17. prosince 2020.

1. Pojem cenného papíru

1.1. Obecně k pojmu cenný papír a jeho historický vývoj

Cenný papír lze ve velmi obecném slova smyslu označit a definovat jako listinu, která ztělesňuje určitý nárok majitele vůči osobě, jenž tuto listinu vystavila.⁴ Nicméně takovémuto velice zjednodušenému a zobecněnému pojmu předcházela dlouhá historická vývoj, přičemž počátky lze datovat od vlády makedonského panovníka Alexandra Velikého (4. stol. př. n. l.), přičemž někteří autoři se přiklání již k období asyrsko-egyptskému či dokonce babylonskému⁵, kdy už v této době museli dlužníci vystavovat dlužní listy, potvrzení či jiným způsobem uznat svůj dluh, který vůči věřiteli měli.⁶

Ke značnému rozmachu cenných papírů došlo zejména v období středověku, kde se objevují tzv. generální úvěrové listy, přičemž vydáním těchto de facto dluhopisů si vrchnost, panovník či šlechtic, jenž se nacházeli v pozici dlužníka, opatrovali finanční prostředky, kdy potřebnou sumu rozdělili na menší částky, které následně formou úvěru získávali od různých poddaných i jiných osob, zejména od bankéřů. Takovýmto způsobem si církevní i světská vrchnost opatrovala prostředky obvykle na vedení válek.⁷ Je však nezbytné zmínit, že se dlužník (zpravidla vrchnost), zavázal všem těm, kteří mu poskytli úvěr, splatit úvěr v předem stanoveném čase, a zároveň jim do té doby vyplácet úrok v pravidelných intervalech.⁸ Generální úvěrový list mohl, v případě potřeby, jeho majitel převádět i bez souhlasu jeho výstavce novému věřiteli, přičemž jej tímto způsobem mohl majitel postoupit i za úplatu. Tento postup umožnil, že se věřitelem z těchto generálních úvěrových listů mohly stát předem blíže neurčené osoby. Jako příklad vydávání generálních úvěrových listů jsou označovány např. listy vydané anglickým králem v roce 1199.⁹

⁴ VÍTEK, J. In: KOTÁSEK, J. PIHERA, V., POKORNÁ, J., VÍTEK, J. *Právo cenných papírů*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 2.

⁵ Např. archeolog Henry Creswicke Rawlinson objevil v okolí Eufrat hliněné a terakotové poukázky, které jsou považovány za jakési předchůdce pokladních poukázek (znějí na poklad babylonský). Viz KOTÁSEK, J. a kol., *Kurs obchodního práva: Právo cenných papírů*, 5. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, s. 4.

⁶ GRAEBER, D. *Dluh. Prvních 5000 let*. Brno: BizBooks, 2012. s. 167 a násl.

⁷ PŘIBYL, Z. *Základy práva cenných papírů*. Díl I. Praha: Nakladatelství V. Kvasnička, 1995, s.18.

⁸ VÍTEK, J. In: KOTÁSEK, J. PIHERA, V., POKORNÁ, J., VÍTEK, J. *Právo cenných papírů*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 3-4.

⁹ Tamtéž.

Ve středověku je za další podstatný milník pro vývoj cenných papírů považován velký rozmach v oblasti bankovníctví, a to především v Itálii. Bohatí lidé odevzdávali své peníze či jiné cennosti obchodníkům, bankéřům k úschově, a následně jim byl vystaven poukaz znějící na jimi uloženou sumu.¹⁰

Za první skutečně cenné papíry v pravém slova smyslu jsou považovány až směnky, se kterými se začalo obchodovat ve 12. a 13. století v obchodně významných severoitalských městských republikách jako např. ve Florencii, v Janově či v Benátkách.¹¹ Významné na této skutečnosti spatřuji především to, že se jednalo o do té doby jedny z prvních obchodů s cennými papíry vůbec. Místo, kde se takovýto obchod odehrával, se v té době nenazýval jako je tomu dnes, burza, nýbrž bylo označováno jako tzv. loggie.¹² Pravděpodobně se jednalo o jakéhosi předchůdce pro soudobé pojmenování burzy. Popularita a rozvoj směnek a směnečných vztahů s nimi souvisejících byla přičítána zejména skutečnosti, že směnka již od svých počátků byla způsobilá plnit hned vícero funkcí. Za důležité považuji uvést především to, že směnky plnily nejen funkci valutové směny¹³, nýbrž byly využity i jakožto platebního nástroje, které umožňovaly relativní bezrizikovost při transportu peněz do vzdálených míst.¹⁴ Za zmínku jistě stojí i skutečnost, že směnky se v angloamerickém právním systému vyvíjely diametrálně odlišně, což bylo způsobeno především tamější soudcovskou rozhodovací praxí.¹⁵

V době velkých námořních objevů, a zejména s vývojem námořního obchodu, dochází k rozvoji nejen skladištních a nákladních listů, ale zejména šeků. Co se šeku týče, má se obecně za to, že je jeho vznik odvozen od směnky a převládá názor, že hlavním důvodem vzniku šeku byla povinnost úhrady směnečných poplatků a potřeby kolkování směnky, které ji zbytečně předražovaly. Šek byl od začátku vázán na dispozici s pohledávkou vystavitele šeku za banku, a to ve

¹⁰ VÍTEK, J. In: KOTÁSEK, J. PIHERA, V., POKORNÁ, J., VÍTEK, J. *Právo cenných papírů*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 4.

¹¹ DĚDIČ, J. a kol. *Právo cenných papírů a kapitálového trhu*. Praha: Prospektrum, 2000, s. 29.

¹² DĚDIČ, J. a kol. *Burza cenných papírů a kapitálového trhu*. Praha: Prospektrum, 1999, s. 29.

¹³ Tamtéž.

¹⁴ VÍTEK, J. In: KOTÁSEK, J. PIHERA, V., POKORNÁ, J., VÍTEK, J. *Právo cenných papírů*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 5.

¹⁵ Např. v Anglii se vývoj směnky vlastní jakožto převoditelného nástroje neočekávaně zastavil, když soudce lord Holt razantně odmítl právě onu převoditelnou povahu směnky vlastní a prohlásil, že se jedná o nový zvláštní jev, který ve zvykovém právu není znám, a označil ji za pouhou smlouvu. srov. VÍTEK, J. In: KOTÁSEK, J. PIHERA, V., POKORNÁ, J., VÍTEK, J. *Právo cenných papírů*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 5.

prospěch majitele, který se však mohl měnit.¹⁶ Lze tedy shrnout, že šek byl sestrojen jako platební cenný papír vzešlý ze směnky cizí.¹⁷ Na tomto místě je podstatné zmínit, že v souvislosti s vývojem právnických osob, především korporacemi, se následně vyvinuly akcie, jakožto korporační cenné papíry, které jsou považovány za typově nejmladší cenné papíry.¹⁸

Všeobecně se má za to, že vývoj cenných papírů byl přibližně ve svých hrubých obrysech dokončen v 15. století.¹⁹

S ohledem na získané poznatky o historickém vývoji, které jsem ve stručnosti popsala výše, nelze ani v současné době považovat proces rozvoje cenných papírů za dovršený. Prozatím nejmladší etapa rozmachu cenných papírů se nese ve znamení postupné dematerializace cenných papírů (tj. odstranění jejich hmotného substrátu – listiny), přičemž ke značnému rozvoji došlo až s nástupem výpočetní techniky a technickým pokrokem společnosti v posledních několika desetiletích.²⁰

Díky historickému rozvoji se tak stabilizovalo ono chápání cenného papíru coby listiny představující pohledávku vlastníka oproti tomu, kdo danou listinu emitoval. Základem cenného papíru se stal určitý právní vztah, nejběžněji závazkový.²¹ Věřitel nemůže žádat splnění svých nároků bez cenného papíru a dlužník zároveň může odepřít splnění závazku, pokud mu není cenný papír předložen.

1.2 Definice cenného papíru

Úvodem je potřeba zmínit, že jako většina klíčových právních pojmů je i pojem cenného papíru velmi obtížné jednoznačně vymezit či stanovit univerzální všeobsahující definici. Vymezení tohoto pojmu si zasluhuje odkrývat přímo tam, kde se s pojmem cenné papíry pracuje, neboť jinak bude definován tento pojem

¹⁶ KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6., přeprac. a dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011, s. 11.

¹⁷ Tamtéž.

¹⁸ VÍTEK, J. In: KOTÁSEK, J. PIHERA, V., POKORNÁ, J., VÍTEK, J. *Právo cenných papírů*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 6.

¹⁹ PŘIBYL, Z. *Základy práva cenných papírů*. Díl I. Praha: Nakladatelství V. Kvasnička, 1995, s. 20.

²⁰ DĚDIČ, J. a kol. *Cenné papíry*. Praha: Prospektrum, 1994, s. 90.

²¹ PŘIBYL, Z. *Základy práva cenných papírů*. Díl I. Praha: Nakladatelství V. Kvasnička, 1995, s. 35.

v oblasti ekonomie a jinak v oblasti práva.²² Nicméně v této práci se budu zabývat pouze cennými papíry v právním pojetí.

1.2.1 Definiční vymezení pojmu cenný papír

Až do přijetí zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, český právní řád nepodával jednoznačnou definici pojmu „*cenný papír*“.²³ Pozoruhodné je, že dokonce ani samotný zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, coby obecný předpis reflektující právě oblast cenných papírů, neobsahoval legální definici tohoto pojmu. V důsledku absence definice cenného papíru bylo vymezení obsahu pojmu cenný papír ponecháno tradičně především na právní teorii a praxi.²⁴

Významnějším způsobem byl termín cenný papír použit ve Všeobecném německém obchodním zákoníku (Allgemeines Deutsches Handelsgesetzbuch, zkráceně ADHGB), který byl vyhlášen ve Sbírce říšských zákonů pod číslem 1/1863 ř.z.; tento právní předpis pojem cenný papír užíval ve svých ustanoveních, nicméně definici pojmu nepodával.²⁵

Nelze však opomenout snahu charakterizovat cenný papír i v tuzemském právním prostředí, například známá definice A. Randy z 19. století. Ten prezentoval následující definici: „*Jestli jest právo spojeno s listinou – obsah jeho naznačující – takovým způsobem sloučeno, že právem toliko prostředkem listiny vládnouti možno jest, tudíž zcizení a jakýkoliv výkon práva jedině s listinou se zprostředkuje, mluvíme o „cenných papírech (Werthpapiere)*“.²⁶ Z novějších definic lze uvést například definici J. Dědiče, který říká, že „*cenným papírem je listina, se kterou je spojeno určité právo tak, že tuto listinu je třeba předložit k uplatnění práva v ní inkorporovaného*“.²⁷ V této definici J. Dědič vychází zejména z ustanovení § 185i zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, týkající se umoření listin.²⁸ Nutno dodat, že předmětné ustanovení bylo zrušeno a řízení

²² PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 1.

²³ VÍTEK, J. In: KOTÁSEK, J. PIHERA, V., POKORNÁ, J., VÍTEK, J. *Právo cenných papírů*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 13.

²⁴ LIŠKA, P. In: ŠVESTKA, J., DVORÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné. 2. díl třetí Závazkové právo*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 320.

²⁵ VÍTEK, J. In: LAVICKÝ P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2014, s. 1819.

²⁶ RANDA, A. *O cenných papírech, obzvláště o skripturních obligacích*. Právník, 1889, s. 1 a násl.

²⁷ DĚDIČ, J. In: DĚDIČ, J., PAULY, J. *Cenné papíry*. Praha: Prospektrum, 1994, s. 19.

²⁸ VÍTEK, J. In: KOTÁSEK, J. PIHERA, V., POKORNÁ, J., VÍTEK, J. *Právo cenných papírů*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 9.

týkající se umoření listin bylo včleněno do zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

V neposlední řadě bych ráda zmínila definici Z. Příbyla, jenž definoval cenný papír jeho obecnými znaky:

- cenný papír je listina,
- cenný papír je listina o právu,
- právo z listiny musí patřit do oboru soukromého práva majetkového,
- právo musí být s listinou těsně spjata.²⁹

Zřejmě jedině legální vymezení tohoto pojmu obsahovala právní úprava švýcarská, přičemž naše stávající právní úprava přebírá právě obsah švýcarské právní úpravy.³⁰ Legálnímu vymezení pojmu cenný papír se budu blíže věnovat v podkapitole 1.1.2.

Výše popsaná definiční vymezení tvoří tradiční pojetí pojmu cenného papíru. Je třeba říci, že tento přístup k vymezení cenného papíru v současnosti stále převládá, a tvoří tzv. širší pojetí cenného papíru, přičemž z této koncepce vychází i náš občanský zákoník.³¹ Podstata tzv. širokého pojetí cenného papíru tkví v tom, že právo může být zásadně uplatněno, převedeno a ostatně trvá pouze společně s listinou.³² Předložení takovéto listiny dlužníkovi je, dle tohoto pojetí, nutným a současně zcela dostačujícím předpokladem výkonu práva.³³ Za podstatné v tomto směru považuji zmínit, že dlužník v dobré víře plnící osobě, která prezentovala listinu, je zbaven svého závazku a to i v případě, když by tato osoba nebyla poctivým majitelem listiny.³⁴

²⁹ PŘIBYL, Z. *Základy práva cenných papírů*. Díl I. Praha: Nakladatelství V. Kvasnička, 1995, s. 38-41.

³⁰ ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 238.

³¹ VÍTEK, J. In: LAVICKÝ P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2014, s. 1820.

³² VÍTEK, J. In: KOTÁSEK, J. PIHERA, V., POKORNÁ, J., VÍTEK, J. *Právo cenných papírů*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 10.

³³ VÍTEK, J. In: LAVICKÝ P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2014, s. 1821.

³⁴ KOTÁSEK, J. PIHERA, V., POKORNÁ, J., RABAN, P., VÍTEK, J. *Kurs obchodního práva. Právo cenných papírů*. 5. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 13.

Existuje však i tzv. užší pojetí cenného papíru, které vychází z teorie cenného papíru jako pouze takového písemného projevu vůle, že právo z něj plynoucí je převoditelné pouze se samotnou listinou. Toto tzv. užší pojetí bývá často vyjadřováno slovním obratem „*právo sleduje osud listiny*“. Podle tohoto pojetí jde o cenný papír pouze v tom případě, pokud je převod práva, spjatého s listinou, prováděn zvláštními způsoby, kterými jsou buďto *prosté předání*, tedy *tradicí* oné listiny, kdy současně s listinou přejde i právo s ní spjaté, nebo *předáním (tradicí) spojeným s tzv. indosací listiny*, což znamená, že na listinu je učiněno písemné prohlášení o převodu práva z jedné osoby na druhou.³⁵ V tomto konkrétním užším pojetí jsou za cenné papíry považovány pouze papíry na doručitele a papíry znějící na řad, jinak zvané jako tzv. dokonalé cenné papíry, někdy nazývané také jako skriptury.³⁶ Z toho vyplývá, že užší pojetí cenných papírů eliminuje z množiny cenných papírů ty listiny, u nichž může dojít k převodu práva jenom z obvyklých občanskoprávních institutů, např. děděním, cesí apod.

Závěrem této kapitoly lze uvést, že na základě výše uvedeného jsou podstatné, pro vymezení cenného papíru, dva základní charakteristické znaky:

- prvním znakem je *listina* – hmotný substrát, na němž je zachycen určitý písemný projev vůle,
- druhým znakem je těsná spjatost onoho práva s listinou, označována zpravidla pojmem *inkorporace*. Někdy bývá místo inkorporace uváděna jako druhý charakteristický znak cenného papíru *cennost listiny*, kterou však nelze vnímat v obecném slova smyslu (cennost materiálu), nýbrž jako cennost v právním slova smyslu. Nutno podotknout, že se de facto jedná jen o jakési jiné vyjádření znaku inkorporace.³⁷ Samotná cennost listiny vyplývá z práva, jež je v té dané listině vtěleno a bez této listiny jej není možno uplatnit či převést.³⁸

³⁵ VÍTEK, J. In: KOTÁSEK, J. PIHERA, V., POKORNÁ, J., VÍTEK, J. *Právo cenných papírů*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 10.

³⁶ KOTÁSEK, J. PIHERA, V., POKORNÁ, J., RABAN, P., VÍTEK, J. *Kurs obchodního práva. Právo cenných papírů*. 5. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 13.

³⁷ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 11.

³⁸ VÍTEK, J. In: LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 1820.

1.2.2 Legální vymezení pojmu cenný papír

Jak jsem již výše naznačila, samotné legální vymezení pojmu cenný papír, který OZ zavedl s účinností ode dne 1. ledna 2014, vychází zejména ze starší teorie, jenž zastával například A. Randa, že se *pouze listinou zprostředkuje zcizení a jakýkoliv výkon práva*.³⁹ Z této teoretické konstrukce sice OZ vychází, nicméně bezprostředním podnětem se stal čl. 956 švýcarského obligačního zákona ze dne 31. března 1911, jenž se pokusil vymezit cenný papír všeobecnou definicí, podle níž je cenný papírem *listina, se kterou je právo spjato tak, že nemůže být bez listiny ani uplatněno ani převedeno na jiného*.⁴⁰ Ze švýcarského práva upravující cenné papíry vycházely i další právní úpravy jako např. italská a polská.⁴¹

Legální definice pojmu cenný papír byla do českého právního řádu včleněna zákonem č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, a to konkrétně do obecné části hlavy IV dílu 4, pod ustanovení § 514. Toto ustanovení § 514 zní následovně: *„Cenný papír je listina, se kterou je právo spojeno takovým způsobem, že po vydání cenného papíru nelze bez této listiny uplatnit ani převést“*.⁴² Z takto upravené zákonné definice lze dovodit, že český zákonodárce převzal téměř doslovné znění švýcarské právní úpravy. V souvislosti s podobností právní úpravy švýcarského obligačního zákona, která je více než markantní, J. Pauly k tomu uvádí: *„[...] v tomto případě se jedná o politováníhodný počin, neboť od vzniku této definice poznání postoupilo dál a svého mimořádného rozšíření doznal i specifický fenomén zaknihovaného cenného papíru.“*⁴³ S tímto názorem nelze nesouhlasit, neboť zmíněný pojem zaknihovaný cenný papír, jenž je ústředním tématem této práce, v posledních desetiletích právního vývoje dospěl značného rozmachu, který souvisí zejména s nástupem moderních technologií⁴⁴, a především toto mělo být zákonodárcem při tvorbě legální definice zohledněno.

³⁹ PAULY, J. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 1215.

⁴⁰ PAULY, J. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 1215.

⁴¹ VÍTEK, J. In: LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář.* 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2014, s. 1820.

⁴² Dle ustanovení § 514 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁴³ PAULY, J. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 1215.

⁴⁴ VÍTEK, J. In: KOTÁSEK, J. PIHERA, V., POKORNÁ, J., VÍTEK, J. *Právo cenných papírů.* 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 19.

OZ však nekopíruje švýcarskou právní úpravu cenného papíru bezvýhradně, neboť ustanovení § 514 zpřesňuje legální pojem cenného papíru slovy „*po vydání cenného papíru*“. Tento krok lze zajisté hodnotit jako pozitivní, neboť tím došlo k odstranění pochybností, s nimiž se právní teorie v souvislosti s vymezením znaku inkorporace společně s písemným projevem vůle do té doby potýkala.⁴⁵ Ve vztahu k legální definici lze však pouze v tomto spatřovat pozitivum. Za zásadní nedostatek definice považují především nesprávný, dokonce téměř až laxní přístup k institutu zaknihovaného cenného papíru. Další slabinu legální definice shledávám v samotném obsahu ustanovení § 514 OZ, neboť zde nejenom dochází k identifikaci cenného papíru s cenným papírem listinným, ale současně je zaknihovaný cenný papír akceptován jako něco, co již s pojmem cenného papíru ztotožnit nejde.⁴⁶

Cenné papíry jsou v OZ vymezeny jako zvláštní kategorie věcí. Charakteristika věci v právním slova smyslu je uvedena v ustanovení § 489 OZ a to tak, že *věcí je vše, co je rozdílné od soby a slouží potřebě lidí*. Dle pojmového vymezení uvedeného v ustanovení § 514 OZ v souvislosti s obecným dělení věcí v ustanovení § 489 a násl. OZ lze cenné papíry zařadit mezi věci hmotné a nemovité.⁴⁷

Je nepochybně podstatné zmínit, že již dříve zde byl pokus českého zákonodárce včlenit, do již zrušeného zákona o cenných papírech, zákonnou definici cenného papíru⁴⁸, a to konkrétně novelou, jež připravovalo Ministerstvo financí, a která byla předložena vládě ke schválení v roce 2010.⁴⁹ Nicméně tato novela nebyla posléze přijata z toho důvodu, že rekodifikace soukromého práva dospěla již do takového stádia, že mimo jiné i otázky spojené s cennými papíry, bylo možné řešit úpravou ustanovení návrhu zcela nového občanského zákoníku.⁵⁰

⁴⁵ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 29.

⁴⁶ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 30.

⁴⁷ VÍTEK, J. In: LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2014, s. 1819.

⁴⁸ Do ustanovení § 1 ZCP měl být vložen odstavec v následujícím znění: „*Cenný papír obsahuje práva, která jsou s ním vzhledem k jeho povaze spojena takovým způsobem, že je po dobu jeho platnosti nelze bez cenného papíru uplatnit.*“

⁴⁹ Ministerstvo financí České republiky. *Ministerstvo financí předložilo vládě návrh na novelizaci právní úpravy cenných papírů*. [online]. [cit. 3. dubna 2020]. Dostupné zde: <http://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/regulace/kapitalovy-trh/cenne-papiry/2010/ministerstvo-financi-predlozilo-vlade-na-9838>.

⁵⁰ Ministerstvo financí České republiky. *Zrušení úkolu „Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech ve znění pozdějších předpisů*. [online]. [cit. 3. dubna 2020].

Na základě shora popsaného lze shrnout, že legální definici termínu cenný papír je možno považovat v českém právním řádu za „novinku“, neboť do účinnosti OZ zde žádná legální definice neexistovala, avšak co se nahlížení na pojem cenný papír týče, to se dle mého názoru zcela jistě nezměnilo, neboť tento se i nadále vyznačuje dvěma charakteristickými znaky, a sice:

— *jde o listinu,*

— *s níž je právo spojeno takovým způsobem, že jej bez předložení této listiny nelze uplatnit ani převést.*

Pokud porovnáme definici pojmu cenný papír A. Randovu, J. Dědičovu, pokus o definiční vymezení v připravované novele ZCP a definici v OZ, dospějí k závěru, že zmíněné definice v zásadě vyjadřují totéž, avšak jinými slovy,⁵¹ neboť tyto de facto pouze shrnují výše uvedené charakteristické znaky cenného papíru.

Dostupné zde: <https://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/kapitalovy-trh/cenne-papiry/2011/zruseni-ukolu-navrh-zakona-kterym-se-me-9837>.

⁵¹ Srov. následující:

- „*Jest-li jisté právo s listinou – obsah jeho naznačující – takovým způsobem sloučeno, že právem toliko prostředkem listiny vládnouti možno jest, tudíž zcizení a jakýkoliv výkon práva jedině listinou se zprostředkuje, mluvíme o ‚cenných papírech‘ (Werthpapiere)*“ (Antonín Randa);
- „*Cenným papírem je listina, se kterou je spojeno určité právo tak, že tuto listinu je třeba předložit k uplatnění práva v ní inkorporovaného*“ (Jan Dědič);
- „*Cenný papír obsahuje práva, která jsou s ním vzhledem k jeho povaze spojena takovým způsobem, že je po dobu jeho platnosti nelze bez cenného papíru uplatnit*“ (definiční vymezení dle připravované novely z roku 2010 k ZCP);
- „*Cenný papír je listina, se kterou je právo spojeno takovým způsobem, že je po vydání cenného papíru nelze bez této listiny uplatnit ani převést*“ (dle § 514 OZ).

2. Třídění cenných papírů

Začátkem této kapitoly je třeba říci, že existuje bezpočet aspektů, podle kterých je možné cenné papíry třídit. Základním a nepochybně podstatným měřítkem třídění cenných papírů je význam hlavních práv, jež zákon s cenným papírem spojuje.⁵²

Rozlišujeme zejména následující třídění cenných papírů:

- dle formy,
- dle druhu,
- dle podoby,
- dle zastupitelnosti,
- dle obchodovatelnosti,
- dle kauzy,
- dle emitenta,
- dle promptnosti převodu,
- dle významu vydání cenného papíru
- dle významu práv, jež jsou s cennými papíry spojena,
- dle charakteru práva, které je s cenným papírem spojeno,
- dle kvantity vydání.⁵³

Některá z výše uvedených dělení cenných papírů jsou zakotvena přímo v OZ, zejména třídění cenných papírů podle formy a zastupitelnosti, a částečně také i dle obchodovatelnosti.⁵⁴ V následujících dvou podkapitolách této práce se budu podrobněji věnovat zejména rozdělení cenných papírů dle formy a dle podoby, neboť se domnívám, že v případě dělení cenných papírů podle formy je toto členění možno považovat za nejpodstatnější, a to nejen z pohledu právní dogmatiky, nýbrž i z hlediska potřeby právní i obchodní praxe.⁵⁵ Co se dělení cenných papírů dle podoby týče, považuji za nezbytné se tomuto členění také věnovat podrobněji, neboť v tomto případě se jedná o dělení, jenž v OZ již sice nemá oporu, avšak i

⁵² DĚDIČ, J. In: DĚDIČ, J., PAULY, J. *Cenné papíry*. Praha: Prospektrum, 1994, s. 35.

⁵³ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 55.

⁵⁴ Viz ustanovení § 516 a 518 OZ; srov. PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 56.

⁵⁵ PŘIBYL, Z. *Základy práva cenných papírů*. Díl I. Praha: Nakladatelství V. Kvasnička, 1995, s. 66.

přesto se s tímto dělením můžeme nadále setkat, a to nejen v právní literatuře, nýbrž i v právním předpise. Blíže se tímto tématem budu zabírat v podkapitole 2.2.

2.1 Forma cenného papíru

Dělení cenných papírů podle jejich formy patří k jejich základnímu rozčlenění, kdy tato skutečnost je dána především díky hlubokým historickým základům tohoto dělení.⁵⁶

Jak již bylo výše uvedeno, členění cenných papírů dle formy je výslovně upraveno v ustanovení § 518 OZ, jenž rozlišuje cenné papíry dle formy na:

- cenné papíry na doručitele (*au porteur*);
- cenné papíry na řad (*á ordre*, ordre papíry);
- cenné papíry na jméno (*au nom*, rektapapíry).⁵⁷

Členění cenných papírů dle formy v sobě zahrnuje jednak určení osoby, které náleží práva z cenného papíru a jednak způsob, jakým může dojít k převodu cenného papíru mezi různými subjekty⁵⁸, přičemž právní úprava převodů vlastnického práva je následně upravena v ustanoveních § 1103 a 1104 OZ.

Co se cenných papírů na doručitele týče, je pro ně charakteristické, že osoba oprávněného cenného papíru není uvedena přímo v textu listiny. Oprávněným je v tomto případě osoba, která je držitelem takovéto listiny a k převodu cenného papíru dochází prostým předáním oné listiny nabyvateli, tento způsob převodu se nazývá tradicí.⁵⁹ Z toho mimo jiné vyplývá, že práva, jež jsou s cenným papírem spojena, může vykonávat pouze ten, kdo listinu drží, resp. kdo ji předloží, přičemž této osobě je zavázána osoba povinna plnit.⁶⁰ Je nezbytné uvést, že jen na doručitele je možné vydat opční listy a kupóny.⁶¹

⁵⁶ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 57.

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ VÍTEK, J. In: LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2014, s. 1846.

⁵⁹ VÍTEK, J. In: KOTÁSEK, J. PIHERA, V., POKORNÁ, J., VÍTEK, J. *Právo cenných papírů*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 44.

⁶⁰ DĚDIČ, J. In: DĚDIČ, J., PAULY, J. *Cenné papíry*. Praha: Prospektrum, 1994, s. 36.

⁶¹ VÍTEK, J. In: LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2014, s. 1847.

Naproti tomu u cenných papírů na řad je jméno oprávněné osoby uvedeno přímo v jeho textu, a to buď jako ten, na jehož jméno byla listina vydána, nebo ten, v jehož prospěch svědčí série indosamentů (rubopisů), nebo v případě, že zákon nestanoví jinak (například při změně majitele cenného papíru přechodem cenného papíru).⁶² Dle Z. Příbyla tyto cenné papíry představují jakousi meziskupinu mezi papíry na jméno a papíry na doručitele, přičemž svou domněnku opírá o tvrzení, že u cenných papírů na řad je původní oprávněný v cenném papíru vymezen jménem - analogicky jako u cenných papírů na jméno – nicméně práva z cenného papíru mohou být následně převedena na jinou osobu zvláštním písemným prohlášením. Takové obchodněprávní prohlášení se nazývá rubopis, indosament či žiro.⁶³ První oprávněná osoba z cenného papíru na řad je tedy v textu listiny uvedena svým jménem a k tomu, aby bylo možné takovýto cenný papír převést rubopisem, je zapotřebí opatřit cenný papír doložkou „na řad“. Cenné papíry na řad lze následně dělit na zákonné orderpapíry a ostatní. Rozdíl spočívá v neuvedení doložky „na řad“, přičemž zákonný orderpapír je listinný cenný papír, jenž je vystaven na jméno, avšak bez výslovného uvedení předmětné doložky „na řad“, a přesto je rubopisem převoditelný. V českém právu jsou za takové zákonné orderpapíry považovány například akcie na jméno, šeky, zatímni listy apod.⁶⁴ Mezi ostatní orderpapíry lze následně zařadit například skladištní a náložné listy.⁶⁵

Cenné papíry na jméno představují protiklad cenným papírům na doručitele. Již ze samotného názvu vyplývá, že jméno oprávněné osoby je v listině přímo uvedeno. U této formy cenného papíru navíc platí, že není převoditelný rubopisem.⁶⁶ Tato skutečnost však nevylučuje převoditelnost tohoto cenného papíru. Převod cenného papíru na jméno je samozřejmě možno uskutečnit, avšak pouze podle běžných občanskoprávních pravidel, a to písemnou smlouvou o postoupení práv, tj. dohodou o postoupení pohledávky, tzv. cesí. V souladu s ustanovením § 1103 odst. 3 OZ k samotnému převodu vlastnického práva k cennému papíru na jméno dochází již pouhou smlouvou k okamžiku její

⁶² VÍTEK, J. In: KOTÁSEK, J. PIHERA, V., POKORNÁ, J., VÍTEK, J. *Právo cenných papírů*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 44.

⁶³ PŘIBYL, Z. *Základy práva cenných papírů*. Díl I. Praha: Nakladatelství V. Kvasnička, 1995, s. 68.

⁶⁴ VÍTEK, J. In: LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2014, s. 1847.

⁶⁵ DĚDIČ, J. In: DĚDIČ, J., PAULY, J. *Cenné papíry*. Praha: Prospektrum, 1994, s. 37.

⁶⁶ VÍTEK, J. In: LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2014, s. 1847-1848.

účinnosti. V této souvislosti je nepochybně důležité poukázat na jistý rozpor, co se otázky převodu vlastnického práva k cennému papíru na jméno týče. K tomuto převodu se totiž nevyžaduje samotné předání listiny, tato skutečnost je zřejmá převedším z ustanovení § 1103 odst. 3 OZ.⁶⁷ Avšak naproti tomu ustanovení § 514 OZ stanoví, že bez této listiny není možné právo spojené s cenným papírem převést. Z tohoto lze dovodit, že předání onoho cenného papíru na jméno nabyvateli bude zapotřebí pokaždé, a to i přes znění § 1103 odst. 3 OZ, jelikož bez tradice nebude možné předmětný cenný papír u povinného uplatnit.⁶⁸ Lze tedy shrnout, že k předání listiny musí, byť bez věcněprávních účinků (ty nastaly již samotnou účinností smlouvy), fakticky dojít, když bez toho by nabyvatel nemohl svá práva z oné listiny uplatňovat.⁶⁹

Závěrem této podkapitoly považuji za podstatné poukázat na skutečnost, že ne všichni odborníci specializující se na otázky cenných papírů se ztotožňují s tříděným cenných papírů dle formy, tak, jak bylo v úvodu této podkapitoly předestřeno. Na tomto místě si dovoluji citovat zejména J. Paulyho, který ve své publikaci uvádí následující: „*Pokud jde o skutečné základy třídění cenných papírů podle formy, netvoří je, jak shora naznačeno, přísně vzato forma cenného papíru, neboť právě ona sama je v uvedených třech modalitách výsledkem třídění. Hledisko třídění tedy leží někde jinde a spatřovat je lze ve třech aspektech. Těmi jsou:*

- *jméno vlastníka na cenném papíru;*
- *způsob převodu cenného papíru;*
- *možnost omezení převoditelnosti cenného papíru.*“⁷⁰

⁶⁷ CHALUPA, I., REITMAN, D. *Cenné papíry. Základy soukromého práva IV.* 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2014, s. 13.

⁶⁸ VÍTEK, J. In: LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář.* 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2014, s. 1826.

⁶⁹ CHALUPA, I., REITMAN, D. *Cenné papíry. Základy soukromého práva IV.* 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2014, s. 14.

⁷⁰ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 58.

2.2 Podoba cenného papíru

Až do účinnosti OZ bylo na rozlišování cenných papírů podle podoby nahlíženo tak, že tyto se členily následovně na:

- listinné a
- zaknihované.⁷¹

V právní teorii tak bylo možné dříve rozlišovat cenné papíry na dvě shora zmíněné podoby. Samotné členění dle podoby cenného papíru představovalo koncepci, jenž nejen v legislativní praxi, ale taktéž v ekonomické a aplikační právní praxi, zdomácněla, a zároveň dokázala diferencovat cenný papír v podobě listinné od cenného papíru zaknihovaného.⁷²

V současné době však platná právní úprava OZ s výše uvedenými dvěma druhy cenných papírů dle podoby nepočítá, když ta vyhradila pojem cenného papíru pouze a jen listinnému cennému papíru, přičemž existenci zaknihovaného cenného papíru připouští pouze jako něco, co nelze za cenný papír považovat. Z tohoto kromě jiné vyplývá, že pojem podoba cenného papíru již není součástí terminologie OZ ani zákonů navazujících.⁷³ To však neplatí bezvýhradně, neboť například v ustanovení § 263 odst. 2 ZOK se s tímto rozdělením lze nadále setkat, což lze přičíst pouze lingvistické nedůslednosti zákonodárce.⁷⁴ Nicméně s novelou ZOK č. 33/2020 Sb., tato zjevná nepozornost bude konečně odstraněna, neboť s účinností ode dne 1. ledna 2021 dojde v dotčeném ustanovení § 263 odst. 2 ZOK ke zrušení věty druhé.⁷⁵

Podle dikce OZ zaknihované cenné papíry již nadále nejsou cennými papíry dle podoby, ale jen právy, na které se následně aplikuje ustanovení OZ o cenných papírech.⁷⁶ Tento postoj je zákonodárcem v důvodové zprávě k OZ opodstatněn následovně: „*Se zohledněním moderních úprav dematerializovaných cenných*

⁷¹ VÍTEK, J. In: KOTÁSEK, J. PIHERA, V., POKORNÁ, J., VÍTEK, J. *Právo cenných papírů*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 16.

⁷² PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 88-89.

⁷³ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 87.

⁷⁴ Tamtéž.

⁷⁵ Zákon č. 33/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění zákona č. 458/2016 Sb., a další související zákony. [online]. [cit. 20. dubna 2020]. Dostupné zde: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2020-33/zneni-20210101#cast1>.

⁷⁶ VÍTEK, J. In: LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2014, s. 1878.

papírů přijatých v roce 2010 ve Švýcarsku a v Německu se navrhuje opustit dosavadní pojetí dvojí podoby cenných papírů. Navržená definice cenného papíru spojuje cenný papír s listinou. Listina je tedy pojmovým znakem cenného papíru. Zaknihovaný cenný papír nadále nebude z definice cenným papírem, bude jeho náhražkou, tj. ve své podstatě zaknihovaným právem. Tento přístup má logiku v tom, že se u zaknihovaných cenných papírů nerozlišuje forma, zákon upravuje zvláštní způsoby převodu nebo zastavení apod.“⁷⁷ Z toho vyplývá, že na samém počátku vzniku cenných papírů, a taktéž při jejich rozvoji, vyžadovaly a také stále pro svou existenci vyžadují tzv. hmotný substrát, tj. listinu, jež je hmotným nosičem psaného projevu vůle. Ona listina je však významná především jako prostředek, který pevně zakotvuje a vyjadřuje subjektivní práva.⁷⁸ Dalo by se zjednodušením říci, že listinná podoba je jakási primární podoba cenného papíru, kdy česká právní úprava nyní zastává názor, že veškeré cenné papíry mohou existovat jenom v podobě listinné. Existuje však určitá výjimka z tohoto pravidla, kterou stanovuje zvláštní právní předpis. Tímto je například již zmíněný ZOK, konkrétně je tato výjimka prozatím obsažena v ustanovení § 263 odst. 2 věty druhé, který říká, že: „Společnost může vydat akcie na majitele pouze jako zaknihovaný cenný papír nebo imobilizovaný cenný papír“.⁷⁹ V této souvislosti je podstatné si připomenout fakt, jež jsem uváděla výše, nýbrž že s novelizací ZOK č. 33/2020 Sb., dojde ke zrušení předmětné věty druhé ustanovení § 263 odst. 2 ZOK. Díky tomuto kroku, který je dle mého názoru logický a správný, dojde k odstranění oné výjimky a rozdělení cenných papírů dle podoby.

Ve spojitosti se zmíněnou novelizací ZOK je podstatné zdůraznit, že nově však bude do ZOKu, konkrétně do ustanovení § 256 vložen odstavce č. 5, který bude znít následovně: „*Akcie vydaná jako cenný papír se označuje jako listinná akcie, akcie vydaná jako zaknihovaný cenný papír se označuje jako zaknihovaná akcie.*“. Zákonodárce toto své rozhodnutí odůvodnil v důvodové zprávě tím, že účelem včlenění tohoto nového odstavce je především „*sjednotit terminologii napříč zákonem a rovněž zjednodušit čitelnost zákonného textu; navrhovaná úprava je uživatelsky vstřícnější. [...] Stávající znění důsledně nepřejímá nové*

⁷⁷ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 61.

⁷⁸ VÍTEK, J. In: KOTÁSEK, J. PIHERA, V., POKORNÁ, J., VÍTEK, J. *Právo cenných papírů*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 17.

⁷⁹ VÍTEK, J. In: LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2014, s. 1879.

pojetí cenných papírů v občanském zákoníku, jenž rozlišuje cenné papíry a zaknihované cenné papíry jako dvě odlišné kategorie věcí. V zásadě tak dochází k rozlišování podoby akcií na akcie listinné a zaknihované. Uvedené pravidlo se rovněž promítá do celého zákonného textu, ledaže z povahy věci plyne, že konkrétní ustanovení může dopadat pouze na listinné akcie, zde se ponechává obecný pojem „akcie“ (srov. např. § 525, 537, 538 aj.)“.⁸⁰ Osobně se domnívám, že v tomto případě se jedná o krok zpět. Právní úprava OZ upustila od dělení cenných papírů dle podoby, přičemž proč se tak stalo, jsem shora nastínila, a novelizace ZOK s účinností ode dne 1. ledna 2021 de facto toto rozdělení znovu uvádí v život.

Na základě uvedeného lze sumarizovat, že navzdory popsanému legislativnímu vývoji je používání pojmu podoba cenného papíru i nadále přijatelné, neboť je toto rozdělení dle podoby cenných papírů schopné a způsobilé poskytovat více užitku než škody.⁸¹ V tomto směru je vhodné poukázat na skutečnost, že i přes určitý zmatek ohledně právní úpravy týkající se rozdělení cenných papírů podle podoby, se lze s tímto dělením setkat i nadále v právnické literatuře.⁸² A především z tohoto důvodu si dovoluji toto rozdělení cenných papírů dle podoby v této práci i nadále užívat a pracovat s ním, když mám za to, že se jedná o členění nejen tradiční, ale i velmi vžité nejen mezi odbornou veřejností, nýbrž i mezi veřejností laickou.

⁸⁰ Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna, Sněmovní tisk č. 270/0, část č.1/10, s. 183.

⁸¹ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 89.

⁸² Viz např. VÍTEK, J. In: KOTÁSEK, J. PIHERA, V., POKORNÁ, J., VÍTEK, J. *Právo cenných papírů*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 16 a násl.

3. Základní otázky zaknihovaných cenných papírů

3.1 Vývoj a vznik zaknihovaného cenného papíru

Zaknihovaná podoba cenného papíru zaujímá v historii cenných papírů obecně nesrovnatelně kratší etapu než cenný papír listinný, kdy je zřejmé, že právě z listinného cenného papíru tato podoba vychází.⁸³ Ohledně datování vzniku zaknihovaného cenného papíru však nepadají mezi odbornou veřejností názorová shoda. Například dle J. Paulyho nelze spolehlivě stanovit vznik a následný vývoj zaknihovaných cenných papírů, neboť na ně působily nejrůznější vlivy a řada neznámých.⁸⁴ Naproti tomu J. Kotásek se pokouší nastítnit případný vývoj zaknihovaných cenných papírů, kde popisuje, že prvotním impulsem byla především snaha majitelů cenných papírů chránit co možná nejlépe svůj majetek, z tohoto důvodů vyhledávali nástroje, které by tomu napomohly. Postupem času se objevili třetí osoby, jež ukládali cenné papíry do úschovny, přičemž tyto osoby majitelům cenných papírů vydali jisté potvrzení o existenci těchto papírů.⁸⁵ V tomto ohledu se dá říct, že od této chvíle existoval pouze malý krok k umožnění převodu cenných papírů bez toho, že by byly takovéto cenné papíry jakkoliv fyzicky vyjmuty z oné úschovy u třetí osoby. Tato třetí osoba by provedla pouhý záznam o změně ve své evidenci, jenž by se dotýkala převáděného cenného papíru.⁸⁶ Postupem času se však dospělo ještě dále, a to k reálnému zaknihování cenného papíru. Šlo o to, že jistá osoba spravovala pouze onu evidenci o cenném papíru a realizovala veškeré povinnosti, jež by s tím byly spojeny, zejména převody, přechody a veškeré změny cenného papíru.⁸⁷ Kompletní zaknihování cenného papíru znamená, že cenný papír ve fyzické podobě neexistuje a osoba, která evidenci vede, obstarává pouze onu evidenci práv z cenného papíru plynoucích.⁸⁸ Toto považují za podstatný mezník ve vývoji zaknihovaného cenného papíru, neboť právě v tomto okamžiku vyvstala otázka, zda je vůbec potřeba cenné papíry

⁸³ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 120.

⁸⁴ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 126.

⁸⁵ KOTÁSEK, J. PIHERA, V., POKORNÁ, J., RABAN, P., VÍTEK, J. *Kurs obchodního práva. Právo cenných papírů*. 5. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 23.

⁸⁶ Tamtéž.

⁸⁷ VÍTEK, J. In: LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2014, s. 1879.

⁸⁸ KOTÁSEK, J. PIHERA, V., POKORNÁ, J., RABAN, P., VÍTEK, J. *Kurs obchodního práva. Právo cenných papírů*. 5. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 23.

tisknout, když stačí, je-li o nich vedena spolehlivá a patřičná evidence.⁸⁹ Je nutné zdůraznit, že v tomto ohledu dochází ke ztrátě hlavního předpokladu cenného papíru, jímž je listina, tedy hmotný substrát.

S ohledem na shora uvedené tak dochází ke vzniku myšlenky zaknihovaného cenného papíru, jenž je výsledkem dlouhodobějšího procesu, tato myšlenka se mění v realitu až s nástupem a s rozvojem informačních technologií a výpočetní techniky.⁹⁰ V tomto okamžiku cenné papíry dospěly do stádia, kdy se přestávají v listinné podobě vydávat. Namísto toho dochází k situaci, kdy se cenné papíry vedou pouze jako zápis v evidenci cenných papírů. Jak jsem již výše uvedla, zde pak hovoříme o plném zaknihování cenného papíru, přičemž v tomto okamžiku dochází ke kompletní dematerializaci cenného papíru.⁹¹

V našem právním prostředí se o zavedení dematerializace hovoří až ve spojitosti s privatizací (především kupónovou) v 1. polovině 90. let 20.století, kde zde byl zaznamenán návrat cenných papírů do společenského života poté, co byly v podstatě zničeny v době poválečného socialismu. V legislativním prostředí se následně začalo mluvit taktéž o zaknihované podobě cenného papíru jakožto protikladu k podobě listinné.⁹²

Je podstatné poukázat na skutečnost, že institut zaknihovaného cenného papíru svou podstatou navazuje na cenné papíry imobilizované,⁹³ jenž jsou v OZ podřazeny pod ustanovení § 2413 a násl., přičemž imobilizované cenné papíry

⁸⁹ PAULY, J. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 1247.

⁹⁰ VÍTEK, J. In: LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář.* 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2014, s. 1879-1880.

⁹¹ VÍTEK, J. In: KOTÁSEK, J. PIHERA, V., POKORNÁ, J., VÍTEK, J. *Právo cenných papírů.* 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 17.

⁹² PAULY, J. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 1248.

⁹³ Imobilizovaný cenný papír je možno charakterizovat jako soubor zastupitelných cenných papírů, jenž vydal emitent a které emitent vložil do hromadné úschovy, přičemž tyto jsou vedeny na účtech cenných papírů v samostatných evidencích, a to v podobě záznamů. Podstatný rozdíl mezi zaknihovanými cennými papíry a imobilizovanými cennými papíry, je ten, že zaknihované cenné papíry jsou vydávány jako dematerializované, tzn. bez tzv. hmotného substrátu a existují jen jako určitý záznam v příslušné evidenci, naproti tomu imobilizovaný cenný papír zápisem do samostatné evidence není nahrazen zcela (nicméně záznamem tohoto cenného papíru dochází k nahrazení nejen funkce transportní, tj. převodní, nýbrž i legitimační), přitom však z věcného hlediska stále hovoříme o listinné podobě cenného papíru, což o zaknihovaném cenném papíru říci nejde. Společně je však možné imobilizovaný cenný papír a zaknihovaný cenný papír zahrnout do skupiny tzv. elektronických cenných papírů. Viz PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 106-107; srov. VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společnosti.* Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, s. 19-20.

představují jakýsi mezistupeň mezi klasickými cennými papíry listinnými a cennými papíry zaknihovanými.⁹⁴

Zaknihované cenné papíry vznikají zápisem emise zaknihovaných cenných papírů do příslušné evidence, přičemž proces nazýváme zaknihováním.⁹⁵ Vzhledem k tomu, že jsou ony evidence vedeny na majetkových účtech, budou zaknihované cenné papíry připsány na majetkové účty jejich prvotních vlastníků. V tomto momentu jsou zaknihované cenné papíry vydány.⁹⁶ Avšak zde je potřeba zmínit existenci významné výjimky. Tato výjimka se týká konkrétně zaknihovaných dluhopisů, kdy v tomto případě je jejich vydání umožněno okamžikem zápisu na majetkový účet emitenta.⁹⁷ Všeobecně se dá říci, že k tomu, aby se z cenného papíru mohl stát cenný papír zaknihovaný, musí existovat způsobilost cenného papíru být veden na příslušném účtu cenných papírů.⁹⁸ Dále je potřeba zmínit, že zaknihované cenné papíry nevznikají jako náhrada listiny, nýbrž jejich vznik je spatřován právě v zápisu emise zaknihovaných cenných papírů do evidence.⁹⁹ Tato skutečnost je významná nejen k pojednávání o vzniku zaknihovaného cenného papíru, ale zejména k vymezení pojmu zaknihovaného cenného papíru tak, jak jej definuje OZ, konkrétně se jedná o ustanovení § 525, přičemž k tomuto se budu blíže věnovat v následující kapitole.

Taktéž považuji za důležité zmínit skutečnost, že je potřeba odlišit den vydání zaknihovaného cenného papíru od data emise cenného papíru (§ 519 OZ). Za datum emise cenného papíru lze označit den, kdy může být cenný papír vydán prvnímu majiteli. Samotné vydání před datem emise cenného papíru se považuje za porušení určeného postupu při vydávání cenného papíru.¹⁰⁰ Datum emise cenného papíru musí tedy vždy předcházet nebo být shodné s jeho vydáním.¹⁰¹ Z toho mimo

⁹⁴ SMUTNÝ, A. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654*. Praha: Leges, 2014, s. 410.

⁹⁵ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 53.

⁹⁶ Tamtéž.

⁹⁷ Viz ustanovení § 15 odst. 4 zákona č. 190/2004 Sb., o dluhopisech, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁸ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 53.

⁹⁹ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 54.

¹⁰⁰ CHALUPA, I., REITMAN, D. *Cenné papíry. Základy soukromého práva IV*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2014, s. 16.

¹⁰¹ VÍTEK, J. In: LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2014, s. 1854.

jiné plyne, že není možné, aby zaknihovaný cenný papír byl na majetkový účet připsán před jeho zaznamenáním v seznamu emise.

Jaká práva jsou tedy k zaknihování vhodná? S ohledem na stávající právní úpravu cenných papírů lze zaknihovat jakýkoliv cenný papír, jenž splňuje veškeré podmínky uvedené v ustanovení § 514 a 525 OZ, nicméně s určitým zjednodušením se dá říci, že k zaknihování je vhodná valná většina práv. Jmenovitě je možné zaknihovat zejména *akcie* (§ 256 odst. 1 ZOK), dále také *samostatně převoditelná práva spojená s akcií* (§ 282 ZOK), následně *vyměnitelné a prioritní dluhopisy* (§ 289 ZOK), *opční listy* (§ 295 odst. 3 ZOK), *dluhopisy* (§ 2 odst. 1 DluhZ), taktéž *podílové listy* (§ 115 ZISIF) apod. Je však potřeba uvést, že ne každý cenný papír je možno takto nahradit zápisem do evidence a vydat jej jako zaknihovaný cenný papír.¹⁰² Například ze samotné podstaty a povahy šeků či směnek anebo cenných papírů, v nichž je zahrnuto právo k věcnému plnění (jedná se například o náložní list dle § 2572 OZ či skladištní list dle § 2417 OZ), je vyloučena jejich následná dematerializace.¹⁰³ Co se směnek a šeků týče, tyto cenné papíry mají funkci průkazní, a v souladu s ustanovením § 2 odst. 1 SŠZ je třeba je vydat v listinné podobě. Jinak tomu není ani u výše uvedených zbožových cenných papírů. V předchozí právní úpravě cenných papírů, konkrétně v ustanovení § 1 odst. 5 ZCP ve znění účinném do 30. dubna 2004, bylo taxativně určeno, jaké cenné papíry je možno zaknihovat.¹⁰⁴ Následně bylo možné, dle ustanovení § 91 ZPKT ve znění účinném do 31. prosince 2013, zaknihovat kterékoliv zastupitelné cenné papíry.¹⁰⁵

3.2 Význam a podstata zaknihovaného cenného papíru

Význam zaknihovaného cenného papíru je spatřován především ve značném ulehčení nakládání s cennými papíry na současných, již zcela elektrizovaných regulovaných trzích, kde by bylo jinak velmi obtížné, až nemyslitelné, obchodovat postaru, tj. bez efektivních nástrojů, jenž by neumožňovaly měnit vlastníka cenných papírů i několikrát za den.¹⁰⁶ Podstatná je v tomto směru i skutečnost, že na těchto

¹⁰² MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 55

¹⁰³ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 55-56.

¹⁰⁴ Srov. ustanovení § 1 odst. 5 ZCP ve znění účinném do 30. dubna 2004: „Zaknihovanými cennými papíry mohou být akcie, podílové listy, dluhopisy, investiční kupóny, kupóny a opční listy.“

¹⁰⁵ KOTÁSEK, J. PIHERA, V., POKORNÁ, J., RABAN, P., VÍTEK, J. *Kurs obchodního práva. Právo cenných papírů*. 5. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 24.

¹⁰⁶ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 55.

tržích není třeba fyzické doručení předmětu obchodu, neboť postačí, když vlastník bude mít v příslušné elektronické evidenci zřízen majetkový účet, kam mu bude zaknihovaný cenný papír následně připsán. Další významný přínos zaknihovaného cenného papíru lze ve srovnání s cenným papírem listinným spatřovat v menší rizikovosti ve vztahu k jeho možnému poškození. Podstatnou výhodou je také skutečnost, že se zaknihovaný cenný papír nemůže tak snadno stát předmětem trestné činnosti (např. padělání či krádeže), a v neposlední řadě je potřeba zmínit i snadnější přístup nejen orgánů činných v trestním řízení, ale jistě i exekutorů či notářů, k záznamům týkající vlastníkům zaknihovaných cenných papírů.¹⁰⁷

Ohledně podstaty zaknihovaného cenného papíru považuji za nutné připomenout, co vlastně tvoří podstatu kteréhokoliv cenného papíru. Základ jakéhokoliv cenného papíru spočívá především v inkorporaci práv písemného projevu vůle, jenž představuje cenný papír. Z toho je zřejmé, že podstatou jsou právě ona práva, která jsou zásadně důležitější než samotný papír, s nímž jsou tato práva spojena.¹⁰⁸ Přičemž v případě „klasického“ listinného cenného papíru je bezpochyby podstatnější, *co* je inkorporováno, tj. jednotlivá práva, kdežto pro zjištění, *co* tvoří a je podstatou zaknihovaného cenného papíru je významnější to, *kde* jsou jednotlivá práva inkorporována, tj. ve kterém písemném projevu vůle jsou práva inkorporována.¹⁰⁹ V tomto kontextu je zapotřebí odpovědět na otázku, co je oním zprostředkovatelem života takto inkorporovaných práv. Jak již zaznělo v této práci, cenný papír listinné podoby byl tradičně definován ve vztahu k jeho hmotnému nosiči, v tomto případě je tedy odpověď jednoznačná, oním zprostředkovatelem je hmotný substrát. Naproti tomu u zaknihovaného cenného papíru nelze za onoho zprostředkovatele označit právě hmotný substrát, ale pouhý zápis v příslušné evidenci.¹¹⁰ Tento nehmotný zápis v evidenci lze označit jako zápis konstitutivního charakteru v evidenci zaknihovaných cenných papírů. V tomto směru lze rozlišit v podstatně dvě základní stránky. Prvá tkví v tom, že onen zápis do evidence je cenným papírem, kdežto druhý spočívá v tom, že

¹⁰⁷ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 55.

¹⁰⁸ PAULY, J. In: DĚDIČ, J., PAULY, J. *Cenné papíry*. Praha: Prospektrum, 1994, s. 87.

¹⁰⁹ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 133.

¹¹⁰ Tamtéž.

takovýto zápis do příslušné evidence je zároveň rozhodující pro to, kdo je majitelem zaknihovaného cenného papíru.¹¹¹

Onu podstatu zaknihovaného cenného papíru lze spatřovat v cenném papíru soukromoprávní povahy, jenž je zapsán do příslušné evidence. Touto evidencí může být v současné době jednak centrální evidence zaknihovaných cenných papírů nebo taktéž samostatná evidence zaknihovaných cenných papírů v souladu ustanovením § 93 ZPKT.¹¹²

3.3 Definice zaknihovaného cenného papíru

3.3.1 Vývoj definičních vymezení v zákoně o cenných papírech a v zákoně o podnikání na kapitálovém trhu

Institut zaknihovaného cenného papíru byl nejdříve vymezen a upraven v ZCP ve znění, jenž bylo účinné do 30. dubna 2004, přičemž definice tohoto pojmu byla obsažena v ustanovení § 1 odst. 3, jenž zněl následovně: „*Listina, která je cenným papírem (listinný cenný papír), může být nahrazena zápisem do zákonem stanovené evidence (zaknihovaný cenný papír) v případech stanovených zákonem*“. Jak již bylo v této práci řečeno, ZCP rovněž taxativně vymezoval, které cenné papíry mohly být předmětem zaknihování, přičemž dle ustanovení § 1 odst. 5 ZCP jím mohly být akcie, dluhopisy, podílové listy, poukázky na akcie, kupóny, investiční kupóny a opční listy.¹¹³ V tomto zákonném výčtu se však zákonodárce dopustil chyby, a to konkrétně uvedením investičních kupónů, neboť tyto cenné papíry mohly mít, dle zákona č. 92/1992 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osobě, pouze listinnou podobu.¹¹⁴ Dle předešlé právní úpravy cenných papírů platné v ČSFR bylo možné zaknihování cenných papírů jen v případě dluhopisů.¹¹⁵

¹¹¹ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 133-134.

¹¹² MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 53.

¹¹³ Ustanovení § 1 odst. 5 ZCP, ve znění účinném do 30.04.2004.

¹¹⁴ MATYÁŠOVÁ, E. *Finančně právní úprava zaknihovaných cenných papírů* [online]. Praha, 2012. 181 s. [cit. 30. dubna 2020]. Disertační práce. Karlova univerzita, Právnická fakulta. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/68986/> s. 58.

¹¹⁵ PAULY, J. In: DĚDIČ, J., PAULY, J. *Cenné papíry*. Praha: Prospektrum, 1994, s. 97.

V souvislosti se vstupem České republiky do Evropské unie byla zákonná definice, která byla uvedena v ZCP, zrušena. Vymezení pojmu zaknihovaný cenný papír však zcela nevytizelo, i nadále bylo obsaženo v ustanovení § 91 ZPKT ve znění účinném do 31. prosince 2013, jež definoval zaknihovaný cenný papír následovně: „*Zastupitelné listinné cenné papíry mohou být nahrazeny zápisem do centrální evidence cenných papírů, v případě cenných papírů kolektivního investování do samostatné evidence, nebo do evidence České národní banky podle zákona upravujícího činnost České národní banky (dále jen "zaknihovaný cenný papír")*“.¹¹⁶ Zaknihovaný cenný papír byl v tomto ohledu zákonodárcem zkonstruován jako odchylka z obecného pravidla listinných cenných papírů.¹¹⁷ Nadto je nutno říci, že toto definiční vymezení pojmu zaknihovaný cenný papír však nebylo převzato do jiného zákona. V tomto případě se tak jednalo pouze a jen o legislativní zkratku pojmu *zaknihovaný cenný papír*,¹¹⁸ přičemž dle výkladu Legislativních pravidel vlády je legislativní zkratka platná jen pro účely příslušného právního předpisu, kterým je v tomto konkrétním případě právě ZPKT. Nicméně, i přesto, že je tento postup z hlediska legislativně technického chybný, a česká právní úprava neobsahovala zákonnou definici pojmu zaknihovaný cenný papír, došlo prostřednictvím této legislativní zkratky k vymezení daného pojmu, jež bylo možné vykládat i pro účely jiných právních předpisů. Co však již ZPKT neupravoval byl jmenovitý výčet zaknihovaných cenných papírů. Pouze ve svém ustanovením § 91 stanovil jako jedinou zákonnou podmínku zastupitelnost cenných papírů, přičemž tato podmínka *zaknihovatelnosti* v předchozí právní úpravě stanovena nebyla.

Mezi hlavní podmínky, jež byly potřebné k tomu, aby se jednalo o zaknihovaný cenný papír, patřila především *existence instrumentu, jež zákon označoval jako cenný papír*, dalším předpokladem byla *schopnost být předmětem zákonem stanovené evidence, tj. způsobilost listinného cenného papíru být nahrazen do takovéto evidence* a jako poslední podmínka byla stanovena *zastupitelnost cenného papíru*, přičemž jak jsem předestřela v předchozím odstavci,

¹¹⁶ Na první pohled je vidno, že definice zaknihovaného cenného papíru tak jak jej popisuje ZPKT byla převzata z původního znění obsaženého v ustanovení § 1 ZCP, jehož původ sahá až do roku 1992 (ZCP byl vyhlášen ve Sbírce zákonů dne 20.11.1992 a nabyl účinnosti dne 01.01.1993, přičemž již původní znění § 1 odst. 2 ZCP obsahovalo jakousi konstrukci pojmu zaknihovaný cenný papír).

¹¹⁷ KOTÁSEK, J. PIHERA, V., POKORNÁ, J., RABAN, P., VÍTEK, J. *Kurs obchodního práva. Právo cenných papírů*. 5. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 24.

¹¹⁸ Dle čl. 44 odst. 1 Legislativních pravidel vlády. [online]. [30. dubna 2020]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/lrv/dokumenty/legislativni-pravidla-vlady-91209/>.

zastupitelnost listinného cenného papíru nebyla dříve stanovena jako podmínka zaknihování cenného papíru. Pokud jde o první zmíněnou podmínku, v tomto směru je podstatné zejména ustanovení § 1 odst. 1 ZCP, kdy toto ustanovení upravovalo příkladný výčet typů cenných papírů, které bylo možné zaknihovat. V tomto směru se osobně domnívám, že bylo teoreticky přípustné zaknihovat i jiný nástroj než ten, který byl uveden ve výše zmíněném příkladném výčtu cenných papírů nebo jenž jiný zákon označoval za cenný papír. Avšak kvůli absenci všeobecných zákonných kritérií, díky kterým by bylo možné cenné papíry definovat, ve spojení s tehdejší zatvrzelostí české právní teorie, jež absolutně nebrala v potaz význam materiálního prvku cenného práva (tj. práva, která jsou spojena s cenným papírem) a důraz v tomto ohledu kladla zejména na existenci formálního prvku (tj. existence hmotného substrátu), došlo k tomu, že v praxi českého práva nemohl být žádný jiný nástroj kvalifikován jako cenný papír, a tedy ani jakožto zaknihovaný cenný papír.¹¹⁹

3.3.2 Vymezení pojmu v OZ

Jak již bylo v této práci zmíněno, zaknihovaný cenný papír představoval do účinnosti OZ jednu ze dvou základních podob cenného papíru. Právní úprava OZ, jenž nabyla účinnosti dne 1. ledna 2014, nicméně opouští od rozdělování podoby cenného papíru na listinné a na zaknihované, kdy nadále zákonodárce zůstal pouze u podoby listinné, přičemž označil zaknihované cenné papíry pouze cennými právy, na něž se aplikují ustanovení o cenných papírech.¹²⁰

Je tedy zřejmé, že OZ vnesl do vymezení zaknihovaných cenných papírů výraznou změnu pojetí tohoto nástroje, když je mimo jiné považuje za *zvláštní objekt soukromého práva, jenž je odlišný od cenných papírů*.¹²¹

OZ zařadil institut zaknihovaného cenného papíru do stejné části jako cenný papír listinný, a to konkrétně do obecné části hlavy IV dílu 4, pod ustanovení § 525. Předmětné ustanovení § 525 nám podává následující charakteristiku zaknihovaného cenné papíru:

¹¹⁹ VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společnosti*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, s. 73.

¹²⁰ VÍTEK, J. In: KOTÁSEK, J. PIHERA, V., POKORNÁ, J., VÍTEK, J. *Právo cenných papírů*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 16-17.

¹²¹ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 53.

„(1) Je-li cenný papír nahrazen zápisem do příslušné evidence a nelze-li jej převést jinak než změnou zápisu v této evidenci, jedná se o zaknihovaný cenný papír. Zaknihované cenné papíry jsou zastupitelné, pokud byly vydány tímž emitentem a pokud z nich vznikají stejná práva.

(2) Ustanovení o cenných papírech se použijí i na zaknihované cenné papíry, ledaže to vylučuje jejich povaha, tento zákon nebo jiný právní předpis“.

V souvislosti s citovaným ustanovením § 525 OZ odst. 1 je nejprve podstatné poukázat na určité slabiny samotné legální definice pojmu cenný papír, jak jej podává ustanovení § 514 OZ. Zákonodárce v tomto případě užil pro definici cenného papíru jen listinou podobu (příčemž listinná podoba v předchozí právní úpravě představovala pouze jednu z podob cenného papíru).¹²² Tímto krokem došlo k tomu, že zaknihovaný cenný papír již není považován za cenný papír ve smyslu zákona. Zákonodárce tak dopustil nemožnost zařazení zaknihovaného cenného papíru mezi cenné papíry, neboť zaknihovaný cenný papír není prezentován žádnou listinou, fyzicky neexistuje a *ex lege* je cenným papírem pouze listina.¹²³

Vymezení pojmu zaknihovaný cenný papír tak, jak nám předestírá právě výše citované ustanovení, je odvozeno a vychází ze základní existence cenných papírů, které je možné zápisem v evidenci „nahradit“.¹²⁴ Dokonce i v důvodové zprávě k předmětnému ustanovení zákonodárce označuje zaknihovaný cenný papír jakožto pouhou náhražku cenného papírů.¹²⁵ K tomuto tvrzení, tedy že v případě zaknihovaných cenných papírů se nyní jedná o pouhou náhražku listinného cenného papíru, se přiklání i někteří autoři, například E. Matyášová.¹²⁶ Osobně se však s tímto názorem neztotožňuji, neboť toto označení zaknihovaného cenného papíru jakožto náhražka listiny by mohlo vzbudit představu, že emitent dospěje, z důvodu obav možného odcizení či zničení cenného papíru, k tomu, že cenný papír v listinné podobě nechá pro jistotu zaknihovat jako jakousi náhradu za onen cenný papír.

¹²² PAULY, J. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 1249.

¹²³ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář.* 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 53.

¹²⁴ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář.* 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 54.

¹²⁵ ELIÁŠ, K. a kolektiv, *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem.* 1. vydání. Ostrava: Sagit, 2012, s. 1119.

¹²⁶ MATYÁŠOVÁ, E. *Finančně právní úprava zaknihovaných cenných papírů* [online]. Praha, 2012. 181 s. [cit. 30. dubna 2020]. Disertační práce. Karlova univerzita, Právnická fakulta. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/68986/> s. 37.

Nutno říct, že s označením zaknihovaného cenného papíru jako jisté náhražky se neztotožňují ani někteří odborníci, jenž se zabývají problematikou cenných papírů. Například dle J. Paulyho zaknihováním dochází k vytvoření něco nového, od původního cenného papíru v listinné podobě zcela rozdílného.¹²⁷ Dále dle R. Marka a V. Ježka není definice zaknihovaného cenného papíru v OZ zvolena příliš šťastně a vhodně, když k tomuto následně uvádí, že „považují nevyužití možnosti revize stávající definice při přijímání nové úpravy cenných papírů za promarněnou příležitost“.¹²⁸ S těmito názory nelze než souhlasit a naprosto se s nimi ztotožňuji, neboť se domnívám, že v tomto případě zákonodárce dostatečně nevyužil možnost, jenž se v tomto případě přímo naskytla, a to komplexní zrevidování nejen definice cenných papírů, ale i institutu zaknihovaných cenných papírů.

Jak bylo v předchozí kapitole uvedeno, jednoznačnou legální definici pojmu *zaknihovaný cenný papír* český právním řádu doposud postrádal. Pouze ZPKT nám ve svém ustanovení § 91 podával určitou legislativní zkratku tohoto pojmu, jenž měla sloužit pro účely právě ZPKT.¹²⁹ S účinností OZ však došlo k vymezení legální definice zaknihovaného cenného papíru, přičemž tento krok přispěl k redefinování samotného pojmu. Ne všichni autoři se však shodují, že v případě ustanovení § 525 odst. 1 OZ jde přímo o legální definici zaknihovaného cenného papíru. Zejména J. Pauly v této souvislosti uvádí, že jedná pouze o jakousi charakteristiku, jež může mít pro pochopení pojmu zaknihovaný cenný papír nepochybně svůj význam, přičemž však dodává, že nám zmíněný odst. 1 § 525 OZ nepodává definici zaknihovaného cenného papíru.¹³⁰ Samotný § 525 OZ začíná slovy: „*Je-li cenný papír nahrazen zápisem do příslušné evidence...*“ a právě onen slovní obrat „nahrazen“ bývá považován za problematický, a to nejen z důvodů, které jsem nastínila výše, ale taktéž z toho důvodu, že zaknihovaný cenný papír nevzniká jako náhrada listiny, nýbrž je její kreací, jenž spočívá v zápisu emise zaknihovaného cenného papíru do příslušné evidence. Nutno podotknout, že takovýto způsob vzniku není ze strany judikatury ani doktríny rozporován ani zpochybněn. Co se

¹²⁷ PAULY, J. *Základní teoretické otázky cenných papírů*. 1.vyd. Brno: Nakladatelství Tribun EU s.r.o., 2009, s. 125.

¹²⁸ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 54.

¹²⁹ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 54.

¹³⁰ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 160.

vystavení listiny k následnému nahrazení týče, nepovažují to někteří autoři za nutné ani při nové právní úpravě tohoto institutu.¹³¹

Co je tedy možné považovat za zaknihovaný cenný papír? Zaknihovaný cenný papír představuje až ono právo, jenž je zapsané v příslušné evidenci. Nutno říci, že za zaknihovaný cenný papír není považován samotný zápis v příslušné evidenci, jak by mohlo vyplývat *per analogiam* k vymezení cenného papíru v ustanovení § 514 OZ.¹³² Je to právě ono převáděné právo, jenž je podstatou zaknihovaného cenného papíru a předmětem převodu, přičemž je irelevantní jejich hmotné zachycení.¹³³

K tomu, aby bylo možné určité právo zapsané do evidence považovat za zaknihovaný cenný papír, musí dojít ke splnění následujících podmínek, a to:

- 1) cenné právo musí být zapsané v příslušné evidenci – v tomto případě se v současné době jedná stále o evidence dle ZPKT, tedy o evidenci centrální dle ustanovení § 92 ZPKT či o evidenci samostatnou dle ustanovení § 93 ZPKT;
- 2) převod práva je uskutečnitelný pouze záznamem v této evidenci;¹³⁴
- 3) právo ze zaknihovaného cenného papíru koresponduje svou podstatou právům plynoucím z cenného papíru.

K poslední podmínce je potřeba dodat, že na rozdíl od předešlých dvou podmínek, je tato v první větě ustanovení § 525 OZ obsažena implicitně, při prvotním pohledu není tedy zcela zřetelná.¹³⁵

¹³¹ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 54.

¹³² SMUTNÝ, A. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654*. Praha: Leges, 2014, s. 412.

¹³³ Pro samostatné evidence povinnosti elektronické formy vyplývá přímo z ustanovení § 3 odst. 1 vyhlášky č. 58/2006 Sb., o způsobu vedení samostatné evidence investičních nástrojů a evidence navazující na samostatnou evidenci investičních nástrojů, přičemž u centrální (i samostatné) evidence si lze velmi obtížně představit jinou nežli elektronickou formu, a to především s ohledem velkého objemu dat.

¹³⁴ VÍTEK, J. In: LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2014, s. 1880.

¹³⁵ SMUTNÝ, A. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654*. Praha: Leges, 2014, s. 413.

Současná právní úprava zaknihovaného cenného papíru obsažená v ustanovení § 525 odst. 1 věty druhé OZ zmiňuje zastupitelný zaknihovaný cenný papír, přičemž jako podmínku zastupitelnosti zaknihovaného cenného papíru stanovuje identitu emitenta a identitu práva, jež z cenného papíru plynou.¹³⁶ Avšak totožnost druhu a též totožnost formy zaknihovaného cenného papíru zmiňované ustanovení vynechává.¹³⁷ K této zmíněné nepřesnosti, tedy k opomenutí identity druhu zaknihovaných cenných papírů, se vyjadřuje například J. Pauly, když k tomu uvádí následující: „*Sotva si totiž lze představit, že by zaknihované cenné papíry, které jsou různého druhu, mohly být jakkoli zastupitelné, přičemž o možnosti druhů zaknihovaných cenných papírů není jistě nejmenších pochyb.*“¹³⁸ Z toho kromě jiného vyplývá, že i u zaknihovaných cenných papírů je jako předpoklad jejich zastupitelnosti nutné považovat taktéž identitu jejich druhu.

Ohledně zastupitelnosti lze shrnout, že pojmové znaky zastupitelnosti zaknihovaných cenných papírů jsou shodné se znaky zastupitelnosti listinných cenných papírů. V tomto kontextu se však specifická formulace zastupitelnosti zaknihovaných cenných papírů v odst. 1 § 525 OZ poslední věty jeví jako nadbytečná,¹³⁹ neboť mám za to, že vše, co bylo ohledně zastupitelnosti zaknihovaných cenných papírů výše popsáno, již upravuje ustanovení § 516 odst. 1 OZ, jenž vymezuje zastupitelnost cenných papírů listinných, ve spojení s ustanovením § 525 odst. 2 OZ, podle kterého se ustanovení o cenných papírech listinných použijí i na cenné papíry zaknihované, ledaže to jejich povaha, občanský zákoník či jiný právní předpis vylučuje.¹⁴⁰

Jak již bylo v úvodu této podkapitoly uvedeno, zaknihovaný cenný papír je v současnosti považován za určitý specifický objekt soukromého práva, jenž je od cenných papírů odlišný.¹⁴¹ A právě v tomto pozorují další úskalí nového pojetí zaknihovaného cenného papíru. Třebaže se zaknihovaný cenný papír a cenný papír

¹³⁶ VÍTEK, J. *Právní úprava cenných papírů v novém občanském zákoníku*. Obchodní právo, 2012, roč. 20, č. 12, s. 430.

¹³⁷ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 70.

¹³⁸ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 70-71.

¹³⁹ PAULY, J. In: ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 1250.

¹⁴⁰ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 71.

¹⁴¹ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 53.

listinný v řadě hledisek liší (například v případě převodu, vzniku, vydržení, zastavení aj.), je stále v OZ podřazen pod díl IV, jenž je označován souhrnně jako „*Cenné papíry*“. Avšak pokud již zaknihovaný cenný papír není považován za cenný papír jako takový, ale pouze za jakési zaknihované právo¹⁴², bylo by dle mého názoru vhodnější celý čtvrtý oddíl nazvat „*Cenný papír a cenný papír zaknihovaný*“, popřípadě „*Cenný papír a zaknihovaný cenný papír*“.¹⁴³ I v tomto tedy spatřuji zákonodárcovu nesystematičnost a nedůslednost, neboť za stávající úpravy v OZ by se mohly zaknihované cenné papíry jevit pouze jako určitá podkategorie cenných papírů.

Na tomto místě považuji za nezbytné si znovu připomenout, že nepřítomnost hmotného substrátu u zaknihovaného cenného papíru nezpůsobuje neexistenci tohoto cenného papíru, přičemž pokud jde o hmotný substrát, není v tomto případě nahrazen žádným nosičem.¹⁴⁴ Totožně jako cenný papír listinný je i zaknihovaný cenný papír písemným projevem vůle a vzájemně se od sebe odlišují především tím, že to, na kterém místě je jakožto písemný projev zaznamenáno, není hmotným substrátem v majetku osoby, která ho vlastní.¹⁴⁵ Zaknihovaný cenný papír z důvodu absence hmotného substrátu existuje ve formě záznamu v příslušné evidenci jenom v právním světě.¹⁴⁶ Není tedy pochyb o tom, že zaknihovaný cenný papír představuje rozdílný právní institut.¹⁴⁷

V tomto směru vyvstává otázka, zda je možné označení „*zaknihovaný cenný papír*“ považovat za správně zvolené. Osobně považuji toto označení, s ohledem na vše výše popsané, za matoucí, a ne zcela přesné. Domnívám se, že v tomto případě se nabízelo více přijatelnějších možností pro označení tohoto institutu.

¹⁴² VÍTEK, J. In: LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2014, s. 1878.

¹⁴³ SMUTNÝ, A. In: MELZER, F., TĚGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419–654*. Praha: Leges, 2014, s. 411.

¹⁴⁴ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 122.

¹⁴⁵ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 122.

¹⁴⁶ VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společností*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, s. 66.

¹⁴⁷ PILKOVÁ, J. *Právní úprava cenných papírů v návrhu nového občanského zákoníku*. *Obchodněprávní revue*. 2011, č. 8, s. 240.

První varianta, jenž se nabízela, bylo nahrazení nepřesného pojmu zaknihovaný cenný papír pojmem „zaknihované cenné právo“ nebo také jen „zaknihované právo“.¹⁴⁸ Osobně se domnívám, že takovéto označení by lépe vystihovalo význam a podstatu zaknihovaného cenného papíru. V této souvislosti si dovoluji zmínit, že švýcarské právo, jenž bylo inspirací českému zákonodárci, od roku 2010 terminologicky rozlišuje mezi listinnými cennými papíry a zaknihovanými cennými papíry, přičemž cenný papír označuje jako Wertpapiere (papier-valeurs)¹⁴⁹ a zaknihovaný cenný papír jako Wertrechte (droits-valeurs).¹⁵⁰ Současná právní úprava tak daleko nezachází, neboť takováto terminologická změna by byla náročná, a nepochybně by vyžadovala změnu několik právních předpisů.¹⁵¹

Druhá varianta, která by přicházela v úvahu, by byla změna dosavadního označení „zaknihovaný cenný papír“ na „elektronický cenný papír“.¹⁵² V tomto případě se z mého pohledu jedná o označení velmi nápadité a adekvátní, neboť by toto označení přispělo ke zdůraznění faktu, že cenný papír v této podobě není ztělesněn listinou, nýbrž záznamem v příslušné evidenci. Nicméně úskalí pojmu „elektronický cenný papír“ lze spatřovat nejen v tom, že mimo zaknihovaného cenného papíru je pod tento pojem podřazován i cenný papír imobilizovaný¹⁵³, ale také v tom, třebaže se zaknihování opírá právě o výpočetní techniku, že se nemusí vždy jednat o podobu elektronickou.¹⁵⁴ A v neposlední řadě by i tato změna vyžadovala řadu rozsáhlých změn, jež by znatelně zasáhly kompletně celé pojetí cenných papírů.

¹⁴⁸ SMUTNÝ, A. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654*. Praha: Leges, 2014, s. 411.

¹⁴⁹ Loi fédérale complétant le Code civil suisse čl. 965 (Livre cinquieme: Droit des obligations) [online]. Code des obligations [cit. 14. května 2020]. Dostupné z: <https://www.admin.ch/opc/fr/classified-compilation/19110009/index.html#index1>.

¹⁵⁰ Loi fédérale complétant le Code civil suisse čl. 973c (Livre cinquieme: Droit des obligations) [online]. Code des obligations [cit. 14. května 2020]. Dostupné z: <https://www.admin.ch/opc/fr/classified-compilation/19110009/index.html#index1>.

¹⁵¹ VÍTEK, J. In KOTÁSEK, J. PIHERA, V., POKORNÁ, J., VÍTEK, J. *Právo cenných papírů*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 18.

¹⁵² VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společnosti*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, s. 19-20.

¹⁵³ VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společnosti*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, s. 20.

¹⁵⁴ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 123.

Co se označení zaknihovaného cenného papíru týče, lze dospět k závěru, že toto označení není zcela přesné a odpovídající institutu zaknihovanému cennému papíru, nicméně je nutno poznamenat, že v tomto případě se jedná o označení, jenž je již vžitě a takřka zdomácnělé.¹⁵⁵ Zákodárce v důvodové zprávě k ustanovení týkající se právě zaknihovaného cenného papíru, s odkazem na švýcarskou právní úpravu k možné terminologické změně, uvádí následující: „Švýcarské právo mezi oběma instituty dokonce terminologicky rozlišuje (srov. *papiers-valeurs*, *Wertpapiere* a *naproti tomu droits valeurs*, *Wertrechte*). Tak daleko navrhovaná úprava nejde terminologická změna by vyžadovala změnu řady právních předpisů a vzhledem k pojetí věci v právním smyslu, ze kterého návrh občanského zákoníku vychází, by byla i zbytečná“.¹⁵⁶ Z tohoto je mimo jiné zřejmé, že se zákonodárce inspiroval švýcarským zákonem o obligační právu, nicméně zároveň dodává, že tak daleko, jak je tomu právě ve švýcarské právní úpravě, česká právní úprava zaknihovaného cenného papíru rozhodně nezajde, neboť taková změna by vyžadovala úpravu mnoho právních předpisů, a zároveň takovou rozsáhlou transformaci označuje za zbytečnou s ohledem na pojetí věci v OZ. Předmětné zdůvodnění je poněkud zavádějící, když k terminologické změně v identickém rozsahu dochází i přesto, a to s ohledem na koncepční a pojmové odloučení zaknihovaných cenných papírů.¹⁵⁷ V tomto případě by stačilo použít pravidlo o analogickém požití ustanovení o cenných papírech v případě, kde by to bylo možné a kde by to jejich povaha naopak nevyklučovala.¹⁵⁸ K této myšlence je třeba říci, že se tak ve výsledku beztak děje.

Někteří autoři však zaujímají odlišné stanovisko, když popírají jakékoliv terminologické dělení.¹⁵⁹ Konkrétně E. Matyášová svůj negativní postoj k terminologickému rozdělení odůvodňuje následovně: „[...] *za situace, kdy zaknihovaný cenný papír je věcí a nikoli právem, jako je tomu v některých právních rádech, není pro takovou terminologickou distinkci důvod – podoba cenného papíru*

¹⁵⁵ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 123.

¹⁵⁶ Důvodová zpráva k OZ. [online]. [cit. 15. května 2020]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

¹⁵⁷ SMUTNÝ, A. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654*. Praha: Leges, 2014, s. 411.

¹⁵⁸ SMUTNÝ, A. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654*. Praha: Leges, 2014, s. 411-412.

¹⁵⁹ MATYÁŠOVÁ, E. *Finančně právní úprava zaknihovaných cenných papírů* [online]. Praha, 2012. 181 s. [cit. 15. května 2020]. Disertační práce. Karlova univerzita, Právnická fakulta. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/68986/> s. 41.

pouze vyjadřuje hmotnou nebo nehmotnou povahu substrátu, v němž je příslušné právo inkorporováno. Zaknihovaný cenný papír je tak pouze jiným technickým provedením listinného cenného papíru, což sice determinuje například zmiňované účinky nakládání s cenným papírem nebo způsob prokazování jeho vlastnictví, nicméně nemá vliv na rozsah a obsah práva z cenného papíru, který je v obou případech totožný.“ Takováto argumentace však zcela ignoruje různé pojetí vzniku, držby, nabývání vlastnictví apod. Z důvodu opomíjení těchto podstatných skutečností, jenž v důsledku utváří zcela odlišný pohled na institut zaknihovaného cenného papíru, se můj názor v tomto směru podstatně liší.

Jak jsem shora uvedla, s novým pojetím, jenž rozlišuje cenné papíry listinné a cenné papíry zaknihované, bylo nutné doplnit pravidla pro zaknihované cenné papíry společně s aktualizací terminologie na mnoha místech právního řádu, kde do té doby postačovala jenom poznámka o cenných papírech.¹⁶⁰ Ze strany zákonodárce tak došlo k vložení druhého odstavce do ustanovení § 525 OZ, jenž zní takto: *„Ustanovení o cenných papírech se použijí i na zaknihované cenné papíry, ledaže to vylučuje jejich povaha, tento zákon nebo jiný právní předpis“.* Zato zásada analogického použití ustanovení o cenných papírech v praxi vyvolává určité pochyby. Konkrétně takové, zdali se předmětné ustanovení dotýká pouze ustanovení obsažených v OZ, či zda se vztahuje i k jiným ustanovením napříč celým právním řádem.¹⁶¹ V současné době stále převládá první ze zmíněných přístupů, tedy že pravidla pro cenné papíry se na zaknihované cenné papíry použijí pouze a jen v rámci OZ. Tuto první domněnku podporuje například ustanovení § 11 či § 20 odst. 2 OZ, neboť se zde předpokládá ustanovení tohoto zákona, tedy OZ.¹⁶² Nehledě na to, že tento fakt zřejmý i z jiných zákonů, kupříkladu z ustanovení § 256 ZOK, kde došlo k doplnění pojmu zaknihovaný cenný papír, jenž tak reaguje na odlišení cenných papírů od zaknihovaných cenných papírů. Naproti tomu, uvedenému přístupu neodpovídá pojem ustanovení, neboť ten je v rámci OZ užíván ve smyslu kteréhokoliv ustanovení.¹⁶³ Ve prospěch druhé z uvedených domněnek hovoří i fakt, že předmětný druhý odstavec § 525 OZ pojednává o *„ustanoveních o cenných papírech“*, nikoliv o *„ustanoveních tohoto*

¹⁶⁰ SMUTNÝ, A. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654.* Praha: Leges, 2014, s. 420.

¹⁶¹ SMUTNÝ, A. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654.* Praha: Leges, 2014, s. 420.

¹⁶² SMUTNÝ, A. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654.* Praha: Leges, 2014, s. 420-421.

¹⁶³ Srov. kupříkladu ustanovení § 1 odst. 1, § 2 odst. 1 či § 10 odst. 1 OZ.

zákonu o cenných papírech“.¹⁶⁴ Osobně si přikláním k názoru, že pravidla pro cenné papíry se uplatní na zaknihované cenné papíry skrze celý právní řád, a nejen v rámci pravidel v OZ.¹⁶⁵

Jedno je však zřejmé, a to že samotný OZ vylučuje pravidlo analogie ustanovení o cenných papírech na zaknihované cenné papíry na místech, kde obsahuje speciální úpravu zaknihovaných cenných papírů. Toto se bude týkat zejména situace, kdy půjde o zastavení nebo převod zaknihovaných cenných papírů.¹⁶⁶

Dále je nepochybně podstatné uvést, která konkrétní ustanovení OZ je možné v rámci základní úpravy aplikovat právě na zaknihované cenné papíry. Bude se jednat zejména o ustanovení § 515, § 517, § 519 až § 521 OZ. Obdobný úsudek je třeba učinit například o následujících ustanoveních § 1109 písm. e) (nabytí vlastnického práva od neoprávněného), § 1433 (povinnosti správce při nabývání majetku pro beneficenta), § 1613 (odkaz pohledávek nepostihující pohledávky z převoditelných cenných papírů), § 1791 odst. 2 (neprokazování důvodu závazku z cenného papíru), § 2014 odst. 2 (cenný papír jakožto dostatečná jistota) a v neposlední řadě také ustanovení § 2392 odst. 1 (úroky při zápůjčce poskytnuté v cenných papírech).¹⁶⁷

Na stávající úpravě lze však pozitivně zhodnotit způsob úpravy, když ze strany zákonodárce došlo, ve vztahu k zaknihovaným cenným papírům v rámci OZ, pouze k úpravě nezbytného minima.¹⁶⁸ Nepochybně je třeba pozitivně vnímat i skutečnost, že díky novému vymezení cenného papíru jako takového, bylo dosaženo i k již zmíněnému věcnému redefinování cenného papíru zaknihovanému a v této souvislosti je možné pod nové rozsáhlé pojetí cenného papíru zahrnout

¹⁶⁴ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 60.

¹⁶⁵ Obdobně viz PILKOVÁ, J. *Právní úprava cenných papírů v návrhu nového občanského zákoníku*. *Obchodněprávní revue*. 2011, č. 8, s. 239.

¹⁶⁶ PAULY, J. In: ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 1251.

¹⁶⁷ PAULY, J. In: ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 1251.

¹⁶⁸ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 55.

velkou škálu běžných investičních nástrojů (§ 3 ZPKT), kdy se emitent může rozhodnout, že investiční nástroj vymezi jako zaknihovaný cenný papír.¹⁶⁹

S ohledem na skutečnost, že zaknihované cenné papíry představují velice specifický okruh právních vztahů, je tato oblast upravena nejen v ryze soukromoprávním předpisu jako je právě OZ, ale také ve zvláštním předpisu, jenž je v současné době představován ZPKT, který je považován, v rámci úpravy zaknihovaných cenných papírů, za úpravu, v níž je obsažena podstatná a hlavní část týkající se právě zaknihovaných cenných papírů.¹⁷⁰ V tomto směru se vyjádřil kupříkladu i J. Pauly, když uvedl, že se namísto shora uvedeného systematického řešení úpravy zaknihovaných cenných papírů nabízí řešení, jenž by komplexně separátně upravilo nejenom institut zaknihovaných cenných papírů, nýbrž i cenné papíry jako takové, když s tímto jsme s mohli setkat dříve.¹⁷¹

3.4 Zaknihovaný cenný papír jako předmět občanskoprávního vztahu

Je velmi podstatné a důležité určit kategorii, do níž bude možné zaknihované cenné papíry podřadit, neboť toto určení bude determinující zejména z hlediska stanovení konkrétního režimu nakládání se zaknihovanými cennými papíry.¹⁷² Kupříkladu, když by bylo možné institut zaknihovaný cenný papír označit jako věc v právním slova smyslu, bylo by možné s ním nakládat jako s věcí, přičemž by bylo možné jej převádět dle ustanovení vztahující k věci. Naproti tomu, pokud by bylo možné zaknihovaný cenný papír považovat a označit za právo, bylo by nejprve nutné zjistit, zda povaha takového práva vůbec umožňuje, aby byl zaknihovaný cenný papír předmětem občanskoprávních vztahů, přičemž pokud by tomu tak bylo, převod by se uskutečnil pomocí cese pohledávek (§ 1879 a násl. OZ).¹⁷³

¹⁶⁹ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 54.

¹⁷⁰ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 162.

¹⁷¹ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 163.

¹⁷² VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společností*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, s. 91.

¹⁷³ VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společností*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, s. 91–92.

Dříve, nežli se dostanu k tomu, do jaké kategorie je zaknihovaný cenný papír v současné právní úpravě zařazen, považuji na vhodné a potřebné přiblížit, jak bylo k této problematice přistupováno dříve, tedy před účinností OZ.

S první konstrukcí zaknihovaného cenného papíru, se kterou se lze setkat, je označení zaknihovaného cenného papíru jakožto *hmotné věci*.¹⁷⁴ Tato konstrukce byla výsledkem úzkého chápání pojetí věcí, jež se v našich podmínkách uplatňovala, kdy docházelo k tomu, že se cenný papír listinný a cenný papír zaknihovaný vydával za věc, tj. za hmotnou věc.¹⁷⁵ Jednalo se tak o velmi rozšířenou hypotézu, se kterou bylo možné setkat se nejen v právní doktríně, ale i v právní praxi.¹⁷⁶ Zaknihovaný cenný papír tak byl považován a označován za věc v právním slova smyslu, a to za věc movitou. T. Brzobohatý ve prospěch této teorie argumentuje tím, že zaknihovaný cenný papír je věcí hmotnou, neboť vlastnosti hmotného předmětu má jak příslušné vedení evidence zaknihovaných cenných papírů, tak i samotný listinný výpis z této evidence, jenž je depozitář oprávněn pro konečného vlastníka vyhotovit.¹⁷⁷ Domnívám se však, že tento argument neobstojí, když zaknihovaný cenný papír nemá žádný svůj hmotný substrát. Dál by bylo možné oponovat tím, že zaknihovaný cenný papír je ve finále pouze údajem, jenž je zaznamenán v paměti výpočetní techniky, přičemž tato informace je následně vnímatelná smysly díky softwarovému programu prostřednictvím monitoru počítače.¹⁷⁸ Mimo to, podle některých autorů, například dle J. Dědiče, nebylo přijatelné, aby byl takovýto záznam v příslušné evidenci (tehdy v evidenci Střediska cenných papírů, dnes se jedná o Centrální depozitář cenných papírů) pokládán za věc v právním smyslu.¹⁷⁹ Nutno podotknout, že tištěná forma elektronického záznamu, tedy zaknihovaného cenného papíru, je přípustná, nicméně český právní řád tomuto záznamu nepřisuzuje takové postavení, jako cennému papíru listinnému.¹⁸⁰

¹⁷⁴ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 124.

¹⁷⁵ Tamtéž.

¹⁷⁶ BRZOBOHATÝ, T. *Povaha cenného papíru jako předmětu soukromoprávního vztahu*. *Právní praxe v podnikání*. 1998, č. 7-8, s. 51 a násl.; ŠVESTKA, J. In: JEHLÍČKA, O., ŠVESTKA, J., ŠKÁROVÁ, M. *Občanský zákoník – komentář*. 8. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 355.

¹⁷⁷ BRZOBOHATÝ, T. *Povaha cenného papíru jako předmětu soukromoprávního vztahu*. *Právní praxe v podnikání*. 1998, č. 7-8, s. 51.

¹⁷⁸ ELEK, Š. *Vlastnické právo k cenným papírům*, *Právník*, č. 4/2002, str. 442.

¹⁷⁹ DĚDIČ, J. *Právo cenných papírů a kapitálového trhu*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Prospektrum, 2000, s. 21.

¹⁸⁰ VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společností*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, s. 71.

Další konstrukce, s níž se lze setkat je charakteristika zaknihovaného cenného papíru, kterou popisuje Š. Elek jakožto „*subjektivní právo obvykle relativní povahy, které je spjato se zápisem ve zvláštní evidenci takovým způsobem, že dané subjektivní právo může vykonat jen ten, kdo je ve zvláštní evidenci zaregistrován jako majitel tohoto práva (tedy jako věřitel)*“.¹⁸¹ Přestože je tato teorie zajímavá a podstatně průkaznější nežli v přechozím odstavci zmíněná konstrukce postavená na formální stránce, nelze zaknihovaný cenný papír zařadit do skupiny subjektivních práv, neboť práva, jenž jsou s cennými papíry spjata (kupříkladu převoditelnost nebo zastupitelnost), by nebyla v souladu s právy u běžných pohledávek.¹⁸²

Jelikož nebylo možné zaknihovaný cenný papír považovat ani za věc ve smyslu právním ani za právo, nabízela se další možnost. Tou možností bylo subsumovat zaknihovaný cenný papír pod režim jiných majetkových hodnot. Příznivci tohoto názoru, jenž byli například J. Dědič a Z. Příbyl, argumentovali především tím, že cenný papír lze charakterizovat jak zvláštní typ objektu (předmětu) soukromoprávních vztahů, jehož základem je inkorporace, tj. spojení písemného projevu vůle s osudem práva, a tudíž není možné považovat cenný papír pouze za věc či jenom za právo, nýbrž za zvláštní majetkovou hodnotu.¹⁸³ J. Dědič následně dospěl k závěru, že co se cennému papíru týče, neexistuje k němu vlastnické právo, ale majetkové právo svého druhu.¹⁸⁴ K podobnému názoru došel i Z. Příbyl, když uvádí, že je velmi problematické hovořit o vlastnictví na místě, kde materiální substrát práva, tj. papír u zaknihovaného cenného papíru, chybí.¹⁸⁵ K tomuto stanovisku se přikláněla i tehdejší soudní judikatura.¹⁸⁶

¹⁸¹ ELEK, Š. *Právní podstata cenných papírů*. Právník. 2001, roč. 140, č. 10, s. 1069.

¹⁸² VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společnosti*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, s. 96.

¹⁸³ DĚDIČ, J. In: DĚDIČ, J., PAULY, J. *Cenné papíry*. Praha: Prospektrum, 1994, s. 18.

¹⁸⁴ DĚDIČ, J. *Právo cenných papírů a kapitálového trhu*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Prospektrum, 2000, s. 21.

¹⁸⁵ PŘIBYL, Z. *Základy práva cenných papírů*. Díl I. Praha: Nakladatelství V. Kvasnička, 1995, s. 55.

¹⁸⁶ „Především je nutno poukázat na skutečnost, že v tomto případě jde o zaknihované cenné papíry, které fyzicky neexistují a existují jen jako evidovaná položka ve Středisku cenných papírů. Nesplňují tedy předpoklady předmětu vlastnictví ve smyslu § 123 ObčZ, zejména je nelze držet. Proto také zákon o cenných papírech důsledně hovoří nikoliv o vlastníku cenného papíru, ale o jeho majiteli. Zaknihované cenné papíry jsou v majetku určité osoby, nikoliv v jejím vlastnictví.“ Viz rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 24. 03. 1998, pod sp. zn. 5 Cmo 423/97. In Beck – online [právní informační systém]. [cit. 16. května 2020].

Se všemi výše popsanými názory bylo možné se setkat zejména před novelizací ZCP, která byla provedena zákonem č. 362/2000 Sb. Touto novelou, jenž byla účinná od 1. ledna 2001 došlo mimo jiné ke změně ustanovení § 1 odst. 2 ZCP, když nově bylo určeno, že se na cenné papíry vztahují ustanovení o movitých věcech.¹⁸⁷ Tímto krokem došlo zejména k podřazení právního režimu cenných papírů jako takových (tj. zaknihovaných i listinných) pod režim věcí movitých. Nutno podotknout, že i nadále byl vlastník cenných papírů označován termínem majitel, stejně jako se pojednávalo o majetkových právech. Ke změně této terminologie došlo až další novelou ZCP, kde pojem majitel cenných papírů byl nahrazen označením vlastník cenných papírů.¹⁸⁸ K tomuto je potřeba dodat, že takovéto nahrazení však nemělo dopad na kvalifikaci zaknihovaných cenných papírů jakožto „jiné majetkové hodnoty“ ve sféře předmětu občanskoprávních vztahů, když tuto skutečnost ostatně zpečetil i Nejvyšší soud.¹⁸⁹ V reflektoru těchto nových skutečností došlo k tomu, že část české doktríny¹⁹⁰ toto pojetí a vymezení cenných papírů přijala, a tím i potvrdila začlenění zaknihovaných cenných papírů do kategorie „jiné (zvláštní) majetkové hodnoty“.¹⁹¹

Nejmladší a nejaktuálnější konstrukcí zaknihovaného cenného papíru se kterou je možné se v současném legislativním prostředí setkat, je pojetí, že na zaknihované cenné papíry se nyní pohlíží jako na věc v právním smyslu. V tomto směru se koncept věci výrazně odlišuje od předchozí právní úpravy, jež byla účinná ke dni 31. prosince 2013, neboť dle předchozí právní úpravy bylo sice možné ustanovení o movitých věcech aplikovat na zaknihované cenné papíry, nicméně za věci v právním smyslu nebyly jednoznačně neprohlášeny. S účinností OZ však došlo ke změně konceptu pojmu věc.¹⁹² OZ ve svém ustanovení § 489 přinesl nové

¹⁸⁷ KOTÁSEK, J. PIHERA, V., POKORNÁ, J., RABAN, P., VÍTEK, J. *Kurs obchodního práva. Právo cenných papírů*. 5. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 20.

¹⁸⁸ VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společnosti*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, s. 96–97.

¹⁸⁹ Viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 08. 2007, pod sp. zn. 29 Odo 1216/2005. In Beck – online [právní informační systém]. [cit. 16. května 2020].

¹⁹⁰ Například JUDr. Kříž vyslovil názor, že „po 1. lednu 2001 je možno cenné papíry bez ohledu na jejich podobu (zda se jedná o zaknihované nebo listinné akcie) charakterizovat jako zvláštní hodnotu podobnou věcem movitým s tím, že majetkové právo, jenž se váže k cenným papírům je obdobné právu vlastnickému a je mu postaveno na roveň“. Viz KŘÍŽ, R. *Úvaha na téma opuštění listinných a zaknihovaných akcií*. Právní fórum, č. 1, 2010, str. 16 an. K podobnému závěru dospěl například i doc. Kotásek. Viz KOTÁSEK, J., PIHERA, V., POKORNÁ, J., RABAN, P., VÍTEK, J. *Kurs obchodního práva. Právo cenných papírů*. 5. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 19–20.

¹⁹¹ VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společnosti*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, s. 97.

¹⁹² PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 124.

legální vymezení pojmu věci, když za věc v právním smyslu se považuje a označuje vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí. Tímto krokem se česká právní úprava přiklonila k širokému vymezení pojmu věc.¹⁹³ Toto nové široké pojetí věci v právním smyslu někteří autoři označují jako zásadní změnu chápání věci¹⁹⁴ či dokonce za revoluční novinku,¹⁹⁵ to však není zcela přesné, neboť podobnou konstrukci věci je možné nalézt v ustanovení § 285 obecného zákoníku občanského (ve znění účinném do 31. prosince 1950)¹⁹⁶, který věc vymezoval tak, že za věc označil „vše, co od osoby je rozdílné a slouží k potřebám lidí, je věc v právním smyslu“. Již na první pohled je zřejmá značná podobnost v pojetí oné věci v právním smyslu, když legální vymezení věci, se kterým je možno se setkat v aktuálně platné právní úpravě, je téměř totožné se zněním obsaženým v obecném zákoníku občanském.¹⁹⁷ Dále je nepochybně důležité zmínit ustanovení § 498 odst. 2 OZ, jenž stanoví, že: „Veškeré další věci, ať je jejich podstata hmotná nebo nehmotná, jsou movité“, když podle tohoto druhého odstavce se zaknihované cenné papíry považují za věc movitou. A v neposlední řadě je v tomto kontextu velmi významné ustanovení § 496 odst. 2 OZ, jenž nám říká, že „Nehmotné jsou věci a práva, jejichž povaha to připouští, a jiné věci bez hmotné podstaty“, z tohoto mimo jiné vyplývá, že nově lze zaknihovaný cenný papír definovat jako věc nehmotnou, přičemž dle aktuální právní úpravy je zaknihovaný cenný papír chápán jako tzv. jiná věc bez hmotné podstaty.¹⁹⁸

Sluší se však zmínit i odlišný názor na skutečnost, za jakou hmotnou věc ve smyslu ustanovení § 496 odst. 2 OZ je možné zaknihovaný cenný papír považovat, tj. zda jej lze označit za právo jako takové nebo za jinou věc bez hmotné podstaty. Například J. Vítěk je více nakloněn k první zmíněné variantě, neboť zaknihovaný cenný papír považuje za věc nehmotnou, a to „vzhledem ke své povaze

¹⁹³ PIECHOWICZOVÁ, L. In: BEZOUŠKA, P., PIECHOWICZOVÁ, L. *Nový občanský zákoník: nejdůležitější změny*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2013, s. 64.

¹⁹⁴ Například PIECHOWICZOVÁ, L. In: BEZOUŠKA, P., PIECHOWICZOVÁ, L. *Nový občanský zákoník: nejdůležitější změny*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2013, s. 64.

¹⁹⁵ MATYÁŠOVÁ, E. *Finančně právní úprava zaknihovaných cenných papírů* [online]. Praha, 2012. 181 s. [cit. 17. května 2020]. Disertační práce. Karlova univerzita, Právnická fakulta. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/68986/> s. 46.

¹⁹⁶ § 285 zákona č. 946/1811 ř. z. Obecný zákoník občanský, ve znění účinném do 31. 12.1950. In: Beck – online [právní informační systém]. [cit. 17. května 2020].

¹⁹⁷ KINDL, M., ROZEHNAL, A. *Nový občanský zákoník. Problémy a úskalí*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 119.

¹⁹⁸ TÉGL, P., TELEČ, I. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654*. Praha: Leges, 2014, s. 242-243.

zaknihovaného práva“.¹⁹⁹ K tomuto názoru se následně vyjadřuje i J. Pauly, kdy uvádí, že s takovou představou se nelze ztotožnit, neboť „*pokud by zaknihovaný cenný papír byl právem, nebyl by zaknihovaným cenným papírem, a jestliže naopak zaknihovaným cenným papírem je, nemůže být pouhým právem (být zaknihovaným)*“.²⁰⁰ Osobně zde spíše inklinuji k druhému z vyslovených názorů, neboť při přijetí prvního náhledu by se jednalo o akceptaci neúplného postoje, jenž signalizuje důvodová zpráva k OZ.

Lze tedy shrnout, že v režimu občanského zákoníku, účinného ode dne 1. ledna 2014, již není pochyb o povaze zaknihovaného cenného papíru, když zaknihovaný cenný papír je nyní pokládán za věc *nehmotnou*, konkrétně za *jinou věc bez hmotné podstaty* (§ 496 odst. 2 OZ) a za *věc movitou* (§ 498 odst. 2 OZ).

Závěrem je nutno říci, že uplatnění režimu hmotných movitých věcí na zaknihované cenné papíry se zda být - i s přihlédnutím k předešlému vývoji, kdy ani ze strany právní teorie nebylo ohledně zaknihovaných cenných papírů, coby věcí ve smyslu právním zcela jednotný postoj - v režimu OZ, stále poněkud problematické, když tento postoj není ničím jiným než projevem přístupu, jenž je založen na fikci, že zaknihovaný cenný papír je považován za věc movitou a je potřeba s ní jako s takovou nadále disponovat.²⁰¹

3.5 Přeměny zaknihovaných cenných papírů

Na úvod je zapotřebí poznamenat, že až do vydání OZ zde existovala koncepce jednotného cenného papíru, jenž měla dvě podoby, tj. podobu listinnou a podobu zaknihovanou.²⁰² Aktuální právní úprava však opouští od této koncepce jednotného cenného papíru, přičemž s tímto krokem bylo nutné upustit od doposud užívaného elegantního výrazu *přeměna podoby cenného papíru*, a zároveň jej nahradit, neboť toto označení již nebylo namístě s ohledem na současnou neexistenci rozdělení cenného papíru dle podoby. Nyní OZ pracuje s poněkud rozsáhlejším označením, které zní jednak „*přeměna cenného papíru na*

¹⁹⁹ VÍTEK, J. In: KOTÁSEK, J. PIHERA, V., POKORNÁ, J., VÍTEK, J. *Právo cenných papírů*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 18.

²⁰⁰ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 125.

²⁰¹ VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společnosti*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, s. 98-99.

²⁰² PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 186.

zaknihovaný cenný papír“, a jednak „přeměna zaknihovaného cenného papíru na cenný papír“.²⁰³

Současná úprava obsažená v OZ přejímá ze ZPKT²⁰⁴ právě ony zmíněné varianty přeměny. Zákonodárce v důvodové zprávě k OZ konstatuje, že ustanovení ZPKT týkající se přeměny, se do OZ recipují bez věcných změn, přičemž jedním dechem dodává, že ustanovení v OZ jsou systematicky přehledněji uspořádána.²⁰⁵ Jistou výjimku z tohoto tvrzení představuje úprava následku nesdělení čísla účtu dle ustanovení § 530 OZ.²⁰⁶

V kontextu této práce lze proces přeměny charakterizovat tak, že se cenný papír, jenž je představován hmotným substrátem, ve kterém jsou určitá práva inkorporována, přemění z listinné podoby do podoby elektronické, tj. do podoby zápisu na účtu zaknihovaného cenného papíru evidovaného u centrálního depozitáře. Proces přeměny je přípustný i naopak, kdy dojde k zániku elektronického záznamu na účtu, jenž je následně nahrazen novou věcí, tedy cenným papírem v listinné podobě.²⁰⁷

Oba shora uvedené procesy mají jednoho shodného jmenovatele, jímž je jejich iniciátor. Z pohledu teorie je přípustné, aby tímto iniciátorem mohl být jak emitent²⁰⁸, tak i sám vlastník cenného papíru.²⁰⁹ Nicméně naše právní úprava se již od prvopočátku, kdy upravovala proces přeměny, opírá o tezi, že jediným subjektem, jenž je oprávněn rozhodnout o přeměně, je výhradně jeho emitent.²¹⁰

²⁰³ Viz název ustanovení § 529 a 536 OZ, srov. PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 186.

²⁰⁴ Za zmínku jistě stojí skutečnost, že ještě před samotnou účinností ZPKT byla úprava přeměny obsažena v ustanovení § 9 a násl. ZCP, ve znění, jenž bylo účinné do 30. dubna 2004. Je třeba dodat, že ze strany zákonodárce došlo, provedenou změnou, ke správnému navrácení úpravy přeměn do předpisu soukromoprávního. Viz MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 86-87.

²⁰⁵ Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna, Sněmovní tisk č. 362/0, část č. 1/2, s. 684.

²⁰⁶ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 87.

²⁰⁷ VÍTEK, J. In: LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 1919.

²⁰⁸ Považují za vhodné objasnit, kdo vlastně je oním emitentem. Emitent je ten, kdo cenný papír vydává, někdy je také označován pojmem výstavce. Může jím být vesměs jakákoliv osoba, ať už fyzická nebo právnická. Nutno však podotknout, že zákon u některých druhů cenných papírů, zejména s ohledem na charakter těchto cenných papírů, některé osoby k vydání cenného papíru vylučuje. Tak například šeky či směnky je oprávněna vydat osoba fyzická i právnická, kdežto akcie může vydat jenom osoba právnická, přičemž tak může učinit pouze akciová společnost. Viz VÍTEK, J. In: KOTÁSEK, J. PIHERA, V., POKORNÁ, J., VÍTEK, J. *Právo cenných papírů*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 54.

²⁰⁹ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 186.

²¹⁰ Tamtéž.

Tato teze naprosto odpovídá tomu, že je to právě emitent, kdo primárně rozhodl o tom, zda vydá cenný papír listinný nebo zaknihovaný.²¹¹

3.5.1 Přeměna cenného papíru na zaknihovaný cenný papír

Nyní se budu blíže věnovat prvnímu z výše zmíněných procesů přeměny. Se zjednodušením se dá říct, že přeměna cenného papíru na zaknihovaný cenný papír se rozpadá do dvou fází.²¹² V prvotní fázi dochází k tomu, že jsou cenné papíry staženy z oběhu a ve fázi druhé následně dojde k jejich zaevidování do centrální evidence Centrálního depozitáře.²¹³ Právní úprava postupu při přeměně cenného papíru na zaknihovaný cenný papír je nyní obsažena v ustanoveních § 529 až 535 OZ, přičemž se jedná o poměrně detailní úpravu.

Nezbytným předpokladem pro přeměnu cenného papíru na zaknihovaný cenný papír je přijetí rozhodnutí emitenta o takovéto přeměně,²¹⁴ a právě v tomto momentě započne první fáze přeměny.²¹⁵ Přičemž to, jakým způsobem bylo rozhodnutí o přeměně přijato, se odvíjí od konkrétního druhu cenného papíru. Tak například, pokud půjde o přeměnu akcií, bude zapotřebí rozhodnutí valné hromady, která rozhoduje v souladu s ustanovením § 421 odst. 2 písm. a) ZOK o změně stanov, jejichž nedílnou součástí je mimo jiné i informace o tom, zda jsou akcie vydány jako listinné nebo jako zaknihované [§ 250 odst. 2 písm. c)].²¹⁶

Pokud tedy emitent rozhodne o přeměně cenného papíru na cenný papír zaknihovaný, je s tímto krokem zároveň spjata informační povinnost *zveřejnění* a *uveřejnění* rozhodnutí o takovéto přeměně.²¹⁷ Podrobnosti ke způsobu *zveřejnění* rozhodnutí o přeměně jsou podrobně upraveny v ustanovení § 3018 OZ, které stanoví, že za řádné *zveřejnění* se považuje *zveřejnění* v Obchodním věstníku, nestanoví-li jiný právní předpis jinak. V případě *uveřejnění* zákon vyžaduje

²¹¹ Výjimkou z tohoto pravidla je však proces vydání cenného papíru v souvislosti se vznikem emitenta, například při vzniku akciové společnosti.

²¹² VÍTEK, J. In: KOTÁSEK, J. PIHERA, V., POKORNÁ, J., VÍTEK, J. *Právo cenných papírů*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 21.

²¹³ VÍTEK, J. In: KOTÁSEK, J. PIHERA, V., POKORNÁ, J., VÍTEK, J. *Právo cenných papírů*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 21.

²¹⁴ CHALUPA, I., REITMAN, D. *Cenné papíry. Základy soukromého práva IV*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 44.

²¹⁵ VÍTEK, J. In: LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2014, s. 1901.

²¹⁶ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 88.

²¹⁷ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 187.

uveřejnění způsobem, jenž umožňuje dálkový přístup. Za takovýto způsob umožňující dálkový přístup je všeobecně považováno uveřejnění rozhodnutí o přeměně prostřednictvím internetových stránek emitenta.²¹⁸ Je však zapotřebí uvést, že v tomto směru nám OZ nepodává bližší specifikaci této povinnosti. Navíc OZ pracuje jak s pojmem „*způsob umožňující dálkový přístup*“, tak s pojmem „*internetové stránky*“, přičemž oba pojmy užívá v odlišných souvislostech.²¹⁹ Navzdory nezachování terminologické jednotnosti se domnívám, že vzhledem k tomu, že ona publikace rozhodnutí na internetových stránkách emitenta umožňuje požadovaný dálkový přístup, bude se jednat právě o tuto metodu uveřejnění.²²⁰

Emitent má rovněž povinnost ve svém řádně zveřejněném a uveřejněném rozhodnutí stanovit lhůtu, v níž má vlastník cenného papíru odevzdat cenný papír emitentovi. Tento požadavek lze následně dovodit logickým výkladem z ustanovení § 529 odst. 1 OZ. Ohledně určení lhůty je však emitent do jisté míry omezen. Sám OZ totiž ve svém ustanovení § 529 odst. 2 vytyčuje hranice co se stanovení lhůty týče, když stanoví, že tato lhůta nesmí být kratší než dva měsíce a nesmí být delší než šest měsíců ode dne, kdy došlo ke zveřejnění rozhodnutí, tj. ode dne, kdy bylo toto rozhodnutí zveřejněno v Obchodním věstníku.²²¹ Takto stanovena dolní hranice je určena zejména s ohledem na poskytnutí dostatečného časového prostoru pro zaneprázdněné vlastníky cenných papírů. Vymezena horní hranice má následně zamezit situaci, při níž by docházelo nejen k neúměrnému protahování procesu přeměny, ale také k přílišnému zatěžování jak emitenta, ale i vlastníky cenných papírů, kteří včasné vyslyší výzvu k odevzdání cenných papírů.²²² V tomto směru je nutné mít na paměti, že aktivní vlastníci, odevzdávající cenné papíry již na počátku této lhůty, setrvávají až do uplynutí této lhůty bez svého vlastnictví, přičemž se tak děje se všemi důsledky, jenž z tohoto vyplývají. Zejména, že *bez této listiny nelze po vydání cenného papíru tento cenný*

²¹⁸ VÍTEK, J. In: LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2014, s. 1902.

²¹⁹ Například v ustanovení § 1830 OZ zákon hovoří o „*internetových stránkách*“. Obdobně viz SMUTNÝ, A. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419–654*. Praha: Leges, 2014, s. 439–440.

²²⁰ Obdobně viz VÍTEK, J. In: LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2014, s. 1902–1903.

²²¹ VÍTEK, J. In: LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2014, s. 1904.

²²² PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 187.

papír uplatnit ani převést (§ 514 OZ), jistou výjimku tvoří *rektapapíry* neboli cenné papíry na jméno.²²³

Nadto zákon ukládá emitentovi specifickou povinnost v situaci, kdy má zároveň povinnost vést evidenci vlastníků jím vydaných cenných papírů.²²⁴ V takovýchto případech je emitent povinen osobám, jež jsou specifikovány v jím vedené evidenci na uvedenou adresu, poslat předmětné oznámení o přeměně cenného papíru na zaknihovaný cenný papír.²²⁵ Tento postup přispívá mimo jiné k zaručení nejvyšší možné informovanosti dotčených osob o tak důležitém kroku, kterým přeměna cenného papíru na zaknihovaný cenný papír bezesporu je.²²⁶

Poté, co emitent splní veškeré shora popsané povinnosti, dostávají se do popředí určité povinnosti samotných vlastníků cenných papírů. Stávající úprava procesu přeměny obsažena v OZ rozlišuje dvě základní povinnosti vlastníků cenných papírů. První povinnost, jenž musí vlastníci cenných papírů splnit, je ve stanovené lhůtě odevzdat předmětné cenné papíry emitentovi.²²⁷ Nicméně splnění pouze této povinnosti by nebylo dostatečné k řádnému provedení procesu přeměny, proto ustanovení § 530 odst. 1 OZ ukládá vlastníků cenných papírů druhou povinnost, která spočívá ve sdělení čísla majetkových účtů, na které mají být cenné papíry následně zaevidovány.²²⁸ V tomto případě zákon ztotožňuje lhůtu ke sdělení čísla v příslušené evidenci s lhůtou pro odevzdání cenných papírů.²²⁹ Nutno dodat, že ani tato není konečná.

V této souvislosti je potřeba si zodpovědět otázku, jaký bude postup za situace, kdy vlastník cenného papíru s jeho odevzdáním emitentovi neuvedl i číslo účtu, na které mají být cenné papíry následně zaevidovány. Zákon na takovou situaci pamatuje, a v takovém případě stanoví emitentovi povinnost poskytnout vlastníkov cenných papírů dodatečnou lhůtu k nápravě, přičemž tato lhůta nesmí

²²³ VÍTEK, J. In: LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2014, s. 1904.

²²⁴ Například v situaci, kdy akciová společnost vede seznam akcionářů v případě akcií na jméno podle ustanovení § 264 odst. 1 ZOK, anebo v případě listinných dluhopisů u seznamu vlastníků dluhopisů dle ustanovení § 4 odst. 1 DluhZ.

²²⁵ PAULY, J. In: ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 1264.

²²⁶ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 188.

²²⁷ Tamtéž.

²²⁸ PAULY, J. In: ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 1266.

²²⁹ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 188.

být kratší než dva měsíce.²³⁰ Tímto došlo ze strany zákonodárce k potvrzení povinnosti emitenta, jenž spočívá v akceptaci odevzdaného cenného papíru, i za situace, kdy nezná číslo majetkového účtu.²³¹ Co když však vlastník cenných papírů ani v jemu poskytnuté dodatečné lhůtě nesdělí emitentovi číslo účtu v příslušné evidenci? Tuto situaci blíže upravuje § 530 odst. 2 OZ. Toto ustanovení přisuzuje emitentovi možnost nabýt vlastnické právo k odevzdanému cennému papíru.²³² Musí však za něj vlastníkově zaplatit, slovy zákona, *spravedlivou cenu*.²³³

Je nezbytné podtrhnout fakt, že v tomto případě se jedná o právo emitenta odkoupit cenný papír od vlastníka, nikoliv o jeho povinnost. Tato skutečnost mimo jiné vyplývá z důvodové zprávy.²³⁴ Dá se tedy konstatovat, že zákon ponechává řešení této situace na emitentovi, což je logické, neboť je nutné si uvědomit, že je to právě emitent, jenž rozhoduje o přeměně.

Pokud však emitent nepřistoupí k odkupu cenného papíru nebo ani nemá z nějakého důvodu možnost jej odkoupit, lze usuzovat, že k přeměně celé emise prostě a jednoduše nedojde.²³⁵ Za takové situace zůstane cenný papír ve vlastnictví stávajícího vlastníka, a ze strany emitenta nesmí dojít k zásahu do vlastnického práva vlastníka (jde o vyjádření zásady, že osoba, jenž vytvoří určitou situaci, nemůže následně negativní následky, které z takové situace vyplynou, přenášet na jiné osoby).²³⁶

²³⁰ Dle ustanovení § 530 odst. 1 OZ.

²³¹ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 93.

²³² MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 94-95.

²³³ Tento výraz užívá OZ pouze v tomto kontextu. Nejedná se tedy o pojem, který by byl OZ jakkoliv definován. Důvodová zpráva k pojmu *spravedlivá cena* pouze uvádí, že v zásadě půjde o cenu určenou dle podílu vlastníka cenného papíru na příslušném jmění, blíže k tomuto pojmu nic neuvádí. Jisté východisko lze nalézt například v nálezu Ústavního soudu ze dne 27. března 2008, sp. zn. Pl. ÚS 56/05, dle něhož se *spravedlivou cenou* myslí cena, která je určena objektivně, tedy dle stejných principů pro všechny dotčené vlastníky cenných papírů. Zřejmě se jí myslí cena tržní. Obdobně viz SMUTNÝ, A. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654*. Praha: Leges, 2014, s. 446.

²³⁴ Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna, Sněmovní tisk č. 362/0, část č. 1/2.

²³⁵ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 189.

²³⁶ VÍTEK, J. In: LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2014, s. 1906.

Nutno podotknout, že ani důvodová zpráva ani OZ přímo výše naznačený postup emitenta, při prodlení se sdělením čísla majetkového účtu a následnému neodkoupení cenného papíru emitentem, nestanovuje.²³⁷ S ohledem na problematičnost procesu přeměny, jímž si byl zákonodárce jistě vědom, je politováníhodné, že důsledky takové situace podrobněji neupravil.

V případě, že vlastník cenných papírů, které mají být přeměny na zaknihované cenné papíry, nedostojí své základní povinnosti, tedy že emitentovi řádně a včas neodevzdá cenný papír, má emitent v souladu s ustanovením § 531 OZ povinnost určit takovému vlastníkovi dodatečnou lhůtu k nápravě. Společně s tím musí emitent vlastníka upozornit na následky spojené s neodevzdáním cenného papíru ani v jemu poskytnuté dodatečné lhůtě, přičemž za takový následek lze označit zejména prohlášení takového cenného papíru za neplatný.²³⁸ O délce dodatečné lhůty však již OZ nehovoří, lze tak usuzovat, že dodatečná lhůta bude obdobná jako v případě ustanovení § 530 odst. 1 věta za středníkem OZ, tedy lhůta dvou měsíců.²³⁹ Je potřeba zmínit, že emitent musí, jak při určení dodatečné lhůty, tak i při oznámení upozornění, postupovat takovým způsobem, že tyto informace zveřejní jednak v Obchodním věstníku a jednak je uveřejní způsobem umožňující dálkový přístup (obdobný postup jako dle ustanovení § 529 odst. 1 OZ).²⁴⁰ Jestliže nedojde ze strany vlastníka cenného papíru k nápravě, tedy neodevzdá-li cenný papír ani v dodatečné lhůtě, bude dále emitent postupovat v souladu s ustanoveními § 533 a 534 OZ.

Po prvotní fázi, kdy jsou cenné papíry „staženy“ od jejich vlastníků, přičemž tato fáze byla detailněji podrobena zkoumání a rozboru výše, dochází k jejich nahrazení záznamem do evidence zaknihovaných cenných papírů.²⁴¹ Tímto krokem se již dostáváme do druhé fáze procesu přeměny. Nahrazení cenného papíru zápisem do evidence musí předcházet žádost o zaknihování, jenž musí být předložena ze strany emitenta centrálnímu depozitáři.²⁴² Avšak pouhá žádost

²³⁷ Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna, Sněmovní tisk č. 362/0, část č. 1/2.

²³⁸ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 188.

²³⁹ PAULY, J. In: ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 1268.

²⁴⁰ Tamtéž.

²⁴¹ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 189.

²⁴² SMUTNÝ, A. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654*. Praha: Leges, 2014, s. 450.

nestačí. Zaevidování musí společně s žádostí předcházet také smlouva o vedení evidence emise uzavřená mezi centrálním depozitářem a emitentem, když toto je zřejmé především z ustanovení § 94 odst. 6 ZPKT.

V závislosti na okolnostech OZ přiznává emitentovi při podání žádosti o zaknihování v podstatě tři možné varianty.²⁴³ V první řadě má emitent možnost podat žádost o zaknihování ještě před tím, než uplyne lhůta určená k odevzdání cenných papírů vlastníky. Tento postup je možný za situace, kdy jsou emitentovi odevzdány veškeré cenné papíry ještě před tím, než uběhne lhůta k odevzdání. Otázkou však bude, zda je přípustné takto postupovat i za situace, kdy emitent nemá k dispozici údaje o účtech. Takováto varianta je sice z teoretického hlediska přípustná, avšak z hlediska praktického považují za moudřejší, aby emitent setrval až zcela uplyne i dodatečná lhůta v minimální délce dvou měsíců.²⁴⁴ Druhá varianta, jenž se nabízí je ta, že emitent může setrvat do doby uplynutí lhůty určené dle ustanovení § 529 odst. 2 OZ. Zde se konkrétně jedná o standardní dobu, dodatečně nikterak neprodlouženou, ve které by měli vlastníci cenných papírů emitentovi nejen odevzdat cenné papíry, nýbrž také poskytnout údaje o jejich číslech účtů vedených v evidenci zaknihovaných cenných papírů. A pokud se tak nestane, má emitent i přesto oprávnění žádost podat s tím, že se ohledně neodevzdaných cenných papírů bude následně postupovat podle ustanovení § 533 OZ.²⁴⁵ Poslední alternativou, jenž nám zákon poskytuje, je taková, že emitent může posečkat až do té doby, než uplyne dodatečně poskytnutá lhůta.²⁴⁶ Nicméně u této třetí varianty je zákon poněkud nepřesný, neboť není zcela zřejmé, o jakou dodatečnou lhůtu se vlastně jedná, zda o dodatečnou lhůtu dle ustanovení § 530 OZ nebo dle ustanovení § 531 OZ. Další nejasnost se týká doby podání žádosti ze strany emitenta po marném uplynutí i dodatečně stanovené lhůty.²⁴⁷ Lze dospět k závěru, že v případě první zmíněné nepřesnosti půjde o dodatečnou lhůtu určenou podle ustanovení § 531 OZ a ohledně druhé nejasnosti lze usuzovat, že tak má emitent

²⁴³ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 189-190.

²⁴⁴ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 190.

²⁴⁵ PAULY, J. In: ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 1269.

²⁴⁶ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 190.

²⁴⁷ PAULY, J. In: ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 1269.

učinit bez zbytečného odkladu poté, co uplyne dodatečná lhůta dle ustanovení § 531 OZ.

Poté, co emitent odevzdá žádost o zaknihování cenných papírů, lze přistoupit k jejich zaknihování.²⁴⁸ Na základě předložené žádosti centrální depozitář přistoupí k realizaci činností, jenž je obdobný při vydání zaknihovaných cenných papírů. Pro průběh zaevidování však nejsou v OZ, v ZPKT, a dokonce ani ve zvláštních právních předpisech, blíže upraveny podrobnosti takového průběhu.²⁴⁹ Z ustanovení § 532 OZ lze dovodit alespoň to, že se provedou záznamy takovým způsobem, aby evidence zaknihovaných cenných papírů byla zaevidována nejenom na příslušných majetkových účtech předložených v žádosti, ale také i v evidenci emise.²⁵⁰

Okamžikem zaevidování zaknihovaných cenných papírů je dokončena přeměna cenných papírů. Nutno poznamenat, že toto OZ explicitně uvádí pouze v případě zaevidování neodevzdaných cenných papírů na zvláštní technický účet ve svém ustanovení § 533 odst. 1.²⁵¹ I přesto se na této skutečnosti, tedy že zápisem zaknihovaných cenných papírů proces přeměny končí, shoduje více autorů.²⁵²

Než se budu podrobněji věnovat druhému procesu přeměny, tedy přeměny zaknihovaného cenného papíru na cenný papír, považuji za vhodné blíže rozebrat situace, kdy vlastník neodevzdá své cenné papíry emitentovi. V předchozích odstavcích jsem již postup emitenta při této situaci nastínila, následně bych mu chtěla věnovat ještě několik slov.

Fakt, že někteří vlastníci neodevzdají své cenné papíry emitentovi ani v jim poskytnuté dodatečné lhůtě dle § 529 odst. 2 není důvodem pro to, aby došlo ke zpomalení procesu přeměny.²⁵³ V takovém případě se OZ přiklání více k zájmům emitenta a mnohdy i k většině zbylých vlastníků přeměňovaných cenných papírů.

²⁴⁸ SMUTNÝ, A. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654*. Praha: Leges, 2014, s. 450.

²⁴⁹ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 101.

²⁵⁰ PAULY, J. In: ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 1270.

²⁵¹ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 101–102.

²⁵² Viz SMUTNÝ, A. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654*. Praha: Leges, 2014, s. 450 nebo MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 101–102.

²⁵³ PAULY, J. In: ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 1273.

Ustanovení § 534 odst. 1 OZ přiznává emitentovi právo prohlásit neodevzdaný cenný papír za neplatný. Zároveň však právní úprava v OZ nechává na rozhodnutí emitenta, ve které době podá žádost o zaknihování, zda před uplynutím dodatečné lhůty nebo až po jejím následném uplynutí, OZ v tomto kontextu pouze stanoví, že přistoupení k prohlášení neodevzdaného cenného papír za neplatný je možné až posléze, kdy budou takové cenné papíry zaevidovány na zvláštní technický účet.²⁵⁴ Ohledně tohoto účtu je zapotřebí říci, že tento je zřízen centrálním depozitářem, a to na základě žádosti emitenta. V momentě, kdy dojde k zápisu neodevzdaných cenných papírů na zvláštní technický účet, jsou tyto cenné papíry přeměněné na zaknihované cenné papíry.²⁵⁵

Evidence na zvláštním technickém účtu je pouze jakýsi mezičlánek, neboť OZ ve svém ustanovení § 534 odst. 2 stanoví emitentovi povinnost, jenž spočívá v prodeji cenných papírů evidovaných na technickém účtu. Jakým způsobem emitent prodej uskuteční je na něm, nicméně je limitován požadavek, že tak musí učinit *s odbornou péčí*.²⁵⁶ Tato podmínka bude jistě dodržena za situace, kdy emitent zvolí variantu, kterou jmenovitě uvádí OZ v ustanovení § 534 odst. 2, tedy prodej formou veřejné dražby. Stejně tak emitent podmínky splní i v případě, kdy se rozhodne pověřit obchodníka s cennými papíry k prodeji i mimo veřejnou dražbu.²⁵⁷ Naproti tomu, pokud by emitent realizoval prodej již předem zvolenému zájemci, rozhodně by stanovenou podmínku s odbornou péčí zcela jistě nenaplnil.

Po realizaci prodeje má emitent zákonem stanovenou povinnost vyplatit získaný výtěžek z prodeje tomu, jehož cenné papíry nahrazené zaknihováním byly prohlášené za neplatné, přičemž však emitentovi zároveň vzniká právo započíst si své pohledávky, které mu vznikly jakožto náklady spojené s prodejem zaknihovaného cenného papíru proti pohledávce na výplatu výtěžku z prodeje takovýchto zaknihovaných cenných papírů.²⁵⁸

²⁵⁴ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 194.

²⁵⁵ Dle ustanovení § 533 odst. 1 OZ.

²⁵⁶ Dle ustanovení § 534 odst. 2 OZ.

²⁵⁷ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 195.

²⁵⁸ Dle ustanovení § 534 odst. 2 OZ; obdobně také viz PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 195.

3.5.2 Přeměna zaknihovaného cenného papíru na cenný papír

Tento proces přeměny zaknihovaného cenného papíru na cenný papír listinný je začleněn pod ustanovení § 536 až 543 OZ. Tato ustanovení vycházejí z obdobných zásad upravující přeměnu cenného papíru.²⁵⁹

Analogicky jako v případě procesu přeměny cenného papíru listinného na zaknihovaný musí být i tato přeměna iniciována zejména ze strany emitenta.²⁶⁰ Poté, co se emitent rozhodne přeměnit zaknihovaný cenný papír na cenný papír, má rovněž povinnost toto své rozhodnutí zveřejnit a uveřejnit²⁶¹ obdobně jako je tomu v případě přeměny cenného papíru na cenný papír zaknihovaný, přičemž vedle této povinnosti má stanovené další povinnosti, které lze dovodit z příslušných ustanovení v OZ.²⁶² Jednou z těchto povinností je povinnost oznámit rozhodnutí o přeměně centrálnímu depozitáři, případně osobě vedoucí samostatnou evidenci (§ 544 OZ), pokud se bude jednat o cenné papíry, jež jsou evidované mimo centrální evidenci zaknihovaných cenných papírů.²⁶³ Mezi další povinnosti emitenta patří povinnost, která spočívá ve sdělení centrálnímu depozitáři, eventuálně osobě vedoucí samostatnou evidenci zaknihovaných cenných papírů den, ve kterém má následně ke zrušení evidence zaknihovaného cenného papíru dojít.²⁶⁴ Je třeba zmínit, že ani v tomto případě OZ blíže nestanoví dobu, do kdy má tuto svou povinnost emitent splnit. Lze však usuzovat, že emitent je oprávněn učinit tak nejen v okamžiku oznámení svého rozhodnutí o přeměně, nýbrž tak může učinit i později.²⁶⁵

Pokud jde o součinnost vlastníků zaknihovaných cenných papírů ke „shromáždění“ zaknihovaných cenných papírů, ta není v tomto případě vyžadována. Veškeré nezbytné podklady musí emitentovi předat centrální depozitář, příp. osoba vedoucí samostatnou evidenci.²⁶⁶ Od oznámení rozhodnutí o

²⁵⁹ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 110.

²⁶⁰ PAULY, J. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 1278.

²⁶¹ CHALUPA, I., REITMAN, D. *Cenné papíry. Základy soukromého práva IV*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 43.

²⁶² Především z ustanovení § 537 odst. 1 OZ.

²⁶³ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 195-196.

²⁶⁴ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 196.

²⁶⁵ Tamtéž.

²⁶⁶ SMUTNÝ, A. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654*. Praha: Leges, 2014, s. 460.

přeměně má tato osoba následně třicet dnů na nashromáždění potřebných údajů nejenom z evidence, jenž sama vede, ale taktéž i z evidencích navazujících. Po uplynutí třicetidenní lhůty musí tato osoba emitentovi předat výpis z evidence emise,²⁶⁷ přičemž to, jakým způsobem bude výpis předán, bude ponecháno na dohodě mezi ním a emitentem.²⁶⁸

Jakmile centrální depozitář, příp. osoba vedoucí samostatnou evidenci, vyhotoví výše uvedený výpis z evidence, má zakázáno provádět jakékoliv zápisy ať už na účtu zákazníků nebo na účtu vlastníků.²⁶⁹ Tato povinnost je výstižně označena jako povinnost k omisivnímu chování.²⁷⁰ Je však nezbytné uvést, že výslovný zákaz se netýká pouze zápisů převodů, nýbrž i veškerých zápisů, ať už půjde o zápis pozastavení práva nakládat se zaknihovaným cenným papírem či zápis zástavy.²⁷¹ Smysl takového omezení spočívá především v zamezení zatížení zaknihovaných cenných papírů, jenž mají být přeměny. Je nezbytné, aby emitent měl v jemu předaném výpisu naprosto přesné a spolehlivé údaje, které následně přeneše z evidence zaknihovaných cenných papírů do cenných papírů listinných, jenž následně odevzdá jejich vlastníkům.

Ke zrušení evidence zaknihovaného cenného papíru následně dojde ke dni, který určil emitent ve svém oznámení, přičemž tento den je považován za den emise cenného papíru.²⁷² Společně se zrušením evidence zaknihovaných cenných papírů je centrálnímu depozitáři, příp. osobě, jenž vede samostatnou evidenci zaknihovaných cenných papírů uložena informační povinnost ve vztahu k organizátorovi evropského regulovaného trhu, dále také k majitelům účtů zákazníků a v neposlední řadě taktéž k vlastníkům zaknihovaných cenných papírů. Tato informační povinnost spočívá ve sdělení zrušení evidence příslušných zaknihovaných cenných papírů zmíněným subjektům.²⁷³ Nutno poznamenat, že kdy

²⁶⁷ ZPKT mluví o tomto výpisu jako o výpisu z evidence emise, například viz ustanovení § 94a odst. 2; naproti tomu OZ označuje tento výpis jako výpis z centrální a z navazující evidence, například viz ustanovení § 537 odst. 1.

²⁶⁸ SMUTNÝ, A. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654*. Praha: Leges, 2014, s. 460.

²⁶⁹ SMUTNÝ, A. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654*. Praha: Leges, 2014, s. 460-461.

²⁷⁰ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 197.

²⁷¹ SMUTNÝ, A. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654*. Praha: Leges, 2014, s. 460.

²⁷² VÍTEK, J. In: LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2014, s. 1925.

²⁷³ § 538 odst. 2 OZ.

má být takové oznámení učiněno, OZ blíže nestanoví, samotná formulace § 538 odst. 2 OZ sice naznačuje, že by se mělo jednat o následné informování, nicméně více odborníků²⁷⁴ se shoduje, že v tomto případě je z povahy věci příhodnější informovat dotčené subjekty v patričním předstihu, když toto mimo jiné vyplývá i z povinnosti odborné péče.

S okamžikem zrušení evidence zaknihovaného cenného papíru spojuje OZ jisté právní následky. Ustanovení § 539 OZ stanoví, že společně se zrušením evidence dochází k zániku zaknihovaného cenného papíru a současně v této chvíli vzniká právo vlastníkovu původního zaknihovaného cenného papíru na odevzdání cenného papíru ze strany emitenta. Naproti tomu OZ neobsahuje ustanovení, jenž by jednoznačně stanovilo, kdy k samotné přeměně na cenný papír dochází. Implicitně je přepokládáno, že k přeměně dochází právě okamžikem zrušení evidence zaknihovaných cenných papírů, neboť právě v tomto momentě vzniká ono právo vlastníkovu na vydání cenného papíru v jeho listinné podobě.²⁷⁵

Nicméně, aby mohl emitent dostát své povinnosti předat tyto cenné papíry posledním vlastníkovu, a zároveň musí tyto vlastníky o jejich právu na cenné papíry listinné vyrozumět.²⁷⁶ V této souvislosti je emitentovi uložena povinnost vyzvat dosavadní vlastníky zaknihovaných cenných papírů k převzetí cenných papírů vzniklých přeměnou.²⁷⁷ Nutno však poznamenat, že z pohledu systematiky právní úpravy je předmětné ustanovení § 542 OZ, jenž tuto povinnost upravuje, upořádáno v OZ zcela nelogicky, když se domnívám, že by bylo vhodnější začlenit jej například do ustanovení § 538 OZ.

Co se způsobu vyzvání vlastníkovu týče, ten je shodný se způsobem informování v případě rozhodnutí o přeměně zaknihovaného cenného papíru, tzn. zveřejnit tuto výzvu v Obchodním věstníku a současně uveřejnit ji na webových stránkách emitenta.²⁷⁸ Výzva musí obsahovat mimo jiné i lhůtu, v níž dojde

²⁷⁴ Viz například PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 198 nebo SMUTNÝ, A. In: MELZER, F., TĚGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654*. Praha: Leges, 2014, s. 460.

²⁷⁵ SMUTNÝ, A. In: MELZER, F., TĚGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654*. Praha: Leges, 2014, s. 461.

²⁷⁶ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 198.

²⁷⁷ § 542 odst. 1 OZ.

²⁷⁸ PAULY, J. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 1288.

k převzetí cenných papírů, když tato lhůta nesmí být kratší než dva měsíce a delší než šest měsíců od okamžiku zveřejnění výzvy.²⁷⁹

Je tedy zřejmé, že v této fázi proměny se již vyžaduje součinnost vlastníků spočívající právě v převzetí cenného papíru, neboť spolupráce vlastníků je pro úspěšné dokončení procesu přeměny zaknihovaného cenného papíru na cenný papír listinný nezbytná.²⁸⁰ Může se však stát, že některý z vlastníků zůstane v této fázi proměny pasivní a cenný papír si ani v dodatečně určené lhůtě nepřevezme.

Následky této pasivity, jenž představují překážku k úspěšnému dokončení procesu přeměny, upravuje OZ ve svém ustanovení § 543, přičemž postup je v tomto případě obdobný jako tomu je při přeměně cenných papírů na cenné papíry zaknihované. Za takové situace má emitent povinnost cenný papír prodat, a musí tak učinit taktéž s odbornou péčí.²⁸¹ Vyplacení výtěžku z prodeje cenného papíru je řešeno analogicky jako při prodeji zaknihovaného cenného papíru v rámci opačném procesu přeměny.²⁸² Ustanovení § 543 odst. 2 OZ ukládá emitentovi jednat povinnost získaný výtěžek z prodeje vyplatit oprávněné osobě, tj. tomu, jehož cenný papír byl zpeněžen a jednat stanoví, že má emitent právo započíst si své náklady, jenž mu vznikly v důsledku realizace prodeje oproti výtěžku z prodeje cenného papíru.²⁸³ Nad to je však třeba poznamenat, že OZ neupravuje způsob vyplacení takového výtěžku, nicméně lze usuzovat, že emitent bude vycházet zejména z kontaktních údajů obsažených ve výpisu evidence zaknihovaných cenných papírů.

Na základě shora uvedeného je zřejmé, že je to právě centrální depozitář, příp. osoba vedoucí samostatnou evidenci, kdo hraje v samotném procesu přeměny zaknihovaného cenného papíru na cenný papír velmi klíčovou roli.

²⁷⁹ VÍTEK, J. In: LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2014, s. 1933.

²⁸⁰ CHALUPA, I., REITMAN, D. *Cenné papíry. Základy soukromého práva IV*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 43.

²⁸¹ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 202.

²⁸² VÍTEK, J. In: LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2014, s. 1933.

²⁸³ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 203.

4. Evidence zaknihovaných cenných papírů

Jedním z pojmových znaků zaknihovaného cenného papíru je realizování zápisu do příslušné evidence cenných papírů. Takovými evidencemi, v nichž jsou zaknihované cenné papíry vedeny a v nichž mohou vzniknout, jsou evidence dvou základních typů, které jsou specifikovány v ustanoveních § 92 a § 93 ZPKT, tj. *centrální evidence zaknihovaných cenných papírů* a *samostatná evidence investičních nástrojů*.²⁸⁴ Přičemž od těchto evidencí jsou následně odvozeny další dvě evidence, které ZPKT označuje jednak jako *evidenci navazující na centrální evidenci zaknihovaných cenných papírů* (§ 92 odst. 2 ZPKT) a jednak jako *evidenci navazující na samostatnou evidenci* (§ 93 odst. 3 ZPKT). Vedle těchto evidencí je zákonem formován ještě další segment evidence zaknihovaných cenných papírů, který tvoří evidence vedená ze strany Ministerstva financí.²⁸⁵

Co se prvních dvou zmíněných evidencí týče jsou vzájemně odlišné, a to zejména z hlediska, který konkrétní druh zaknihovaných cenných papírů je v nich zaznamenán. Přestože to úprava v OZ ani v ZPKT výslovně nezmiňuje, jsou tyto evidence vedeny v podobě elektronické.²⁸⁶ Explicitně je však tato povinnost stanovena pouze pro evidence, jež vede obchodník s cennými papíry.²⁸⁷

Údaje, které se do evidencí zaznamenávají, se zapisují pouze na základě příkazu osoby oprávněné (§ 95 odst. 2 ZPKT). Na tomto místě je nutné poznamenat, že evidence tak, jak je vymezuje právě ZPKT, jsou evidencemi neveřejného typu.²⁸⁸ Tato skutečnost je podstatná zejména z toho hlediska, že na takové evidence není možné aplikovat zásady ovládající veřejné seznamy obsažené v ustanovení § 980 a násl. OZ.

²⁸⁴ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 62.

²⁸⁵ PAULY, J. In: ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2020, s. 1202.

²⁸⁶ KINDL, T. In: KINDL, M., ROZEHNAL, A. a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář*. Plzeň. Aleš Čeněk, 2019, s. 322.

²⁸⁷ Ustanovení § 12c odst. 2 ZPKT.

²⁸⁸ Neveřejnost evidencí potvrzuje ustanovení § 99a ZPKT.

Co se způsobu (typu) zaknihování týče je evidence zaknihovaných cenných papírů považována za vícečláňkovou decentralizovanou evidenci.²⁸⁹ V tuto chvíli považuji za vhodné nastínit, jaké vůbec existují způsoby zaknihování cenných papírů, neboť je to velmi podstatné nejen pro ucelené chápání následujících kapitol, ale také pro pochopení, proč je v současné právní úpravě přistoupeno právě k tomuto způsobu zaknihování.

Typy zaknihování cenných papírů lze se zjednodušením shrnout do třech základních skupin. V první řadě se jedná o *jednočláňkovou decentralizovanou evidenci* cenných papírů, následně o *vícečláňkovou decentralizovanou evidenci* cenných papírů a v neposlední řadě o *jednočláňkovou centralizovanou evidenci* cenných papírů.²⁹⁰ Než však přistoupím k charakteristice každé jednotlivé evidence je nezbytné uvést, že jednotlivé způsoby se mohou vzájemně prolínat, přičemž v tom či onom způsobu zaknihování mohou existovat i jisté výjimky.

První z uvedených typů zaknihování *jednočláňková decentralizovaná evidence* cenných papírů je z historického hlediska označován za pravděpodobně nejstarší způsob zaknihování cenných papírů.²⁹¹ Tento způsob zaknihování spočívá zejména v tom, že ohledně jedné emise cenných papírů existuje výhradně jedna evidence takovýchto cenných papírů a taktéž existuje pouze jedna osoba, jež vede tuto evidenci.²⁹² Dílčí záznamy v takovéto evidence jsou vždy konstitutivního charakteru, tudíž samy tyto záznamy ztělesňují jednotlivé cenné papíry. Ohledně změny v osobě vlastníka takto zaknihovaných cenných papírů, případně i dalších změn vztahujících se těmto cenných papírů, je možné docílit pouze a jen zápisem v této evidenci. Nejsnazší variantou tohoto typu zaknihování je situace, kdy emitent přistoupí k vydání celé emise takovým způsobem, že ji zanese do své vlastní evidence, která obsahuje jak informace o dílčích cenných papírech, nýbrž též údaje o tom, kdo jsou jejich vlastníci.²⁹³ Jednočláňkovou decentralizovanou evidenci bylo možné na našem území spatřit, ač pouze dočasně, zejména v polistopadovém

²⁸⁹ PAULY, J. In: ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 1253.

²⁹⁰ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 143.

²⁹¹ PAULY, J. In: DĚDIČ, J., PAULY, J. *Cenné papíry.* Praha: Prospektrum, 1994, s. 91.

²⁹² PAULY, J. In: ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 1248.

²⁹³ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 144.

období až do okamžiku vydání zákona o cenných papírech a zřízení Střediska cenných papírů, tj. do 31.12.1992.²⁹⁴

Druhý ze zmíněných typů či způsobů zaknihování cenných papírů je tvořen kombinovanou, tj. vícečládkovou decentralizovanou evidencí cenných papírů, která patří k celosvětově nejrozšířenějšímu způsobu zaknihování cenných papírů.²⁹⁵ Tento typ zaknihování se od předešlého způsobu zaknihování odlišuje zejména tím, že onu evidenci jedné emise cenných papírů nespravuje výhradě jeden subjekt, naopak, tuto evidenci vede více subjektů. Naproti tomu za shodný rys s předchozím typem zaknihování lze označit skutečnost, že i v tomto případě jde o evidenci, kterou je potřeba považovat, zejména z hlediska státního měřítka, za evidenci decentralizovanou.²⁹⁶ S tímto způsobem zaknihování se lze setkat v současné právní úpravě.

A v neposlední řadě třetí způsob zaknihování *jednočládková centralizovaná evidence* cenných papírů, který lze bezpochyby označit za historicky nejmladší typ zaknihování.²⁹⁷ V tomto případě je zjevný jistý návrat k jednoduchosti, když toto souvisí zejména s nebývale rozsáhlým rozvojem výpočetní techniky. Tento typ zaknihování se s prvním ze zmíněných typů, tedy s jednočládkovou decentralizovanou evidencí, shoduje zejména v tom, že existuje pokaždé pouze jeden subjekt, jenž o celé emisi cenných papírů vede evidenci.²⁹⁸ Avšak na druhou stranu lze i v tomto případě spatřovat jisté rozdílnosti. Odlišnost od obou předchozích typů zaknihování tkví ve vedení evidence. Tato jednočládková centralizovaná evidence je vedena pouze jedním subjektem ohledně veškerých zaknihovaných cenných papírů. Jedná se tak pouze o jednu evidenci, jenž je vedena v celostátním režimu centrálním jedinečným subjektem, nikoliv například emitentem.²⁹⁹ Tento způsob zaknihování byl zaveden i v našem právním prostředí, konkrétně se jednalo o evidenci Střediska cenných papírů. Ta vznikla na počátku

²⁹⁴ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 145-146.

²⁹⁵ PAULY, J. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 1248.

²⁹⁶ PAULY, J. In: DĚDIČ, J., PAULY, J. *Cenné papíry*. Praha: Prospektrum, 1994, s. 94.

²⁹⁷ Tamtéž.

²⁹⁸ PAULY, J. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 1248.

²⁹⁹ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 150.

roku 1993 jakožto příspěvková organizace Ministerstva financí³⁰⁰, a která zde formálně fungovala až do roku 2004, materiálně však Středisko cenných papírů vykonávalo svou činnost až do roku 2010, konkrétně do dne 2.července 2010, kdy byla tato evidence Střediska cenných papírů nahrazena evidencí centrální dle ustanovení § 92 ZPKT, jenž může být vedena centrálním depozitářem nebo zahraničním centrálním depozitářem.³⁰¹

Na základě získaných poznatků o všech třech způsobech zaknihování lze shrnout, že režim zaknihování cenných papírů byl v našem právním prostředí zpočátku založen především na jednočláňkové centralizované evidenci,³⁰² která byla vedena právě Střediskem cenných papírů. Změna v typu zaknihování cenných papírech formálně nastala až po vstupu České republiky do Evropské unie, kdy byl tento způsob zaknihování nahrazen vícečláňkovou decentralizovanou evidencí cenných papírů, přičemž tato změna fakticky nastala až při převzetí evidence cenných papírů centrálním depozitářem.³⁰³

Jak již bylo několikrát zmíněno, v současné době je evidence zaknihovaných cenných papírů z pohledu způsobu zaknihování považována za vícečláňkovou decentralizovanou evidenci. Tato skutečnost se odráží zejména v tom, že se jedná o systém, který je tvořen až čtyřmi segmenty.³⁰⁴ Konkrétně se jedná o centrální evidenci zaknihovaných cenných papírů, samostatnou evidenci investičních nástrojů, samostatnou evidenci zaknihovaných cenných papírů vedenou Českou národní bankou a o evidenci zaknihovaných cenných papírů, která je vedena Ministerstvem financí.³⁰⁵ Za nejzákladnější z nich je označován první zmíněný segment, jímž je centrální evidence zaknihovaných cenných papírů. V následujících kapitolách se budu blíže věnovat zejména centrální evidenci zaknihovaných cenných papírů.

³⁰⁰ Na základě zákona ČNR č. 576/1990 Sb., o pravidlech hospodaření s rozpočtovými prostředky České republiky a obcí v České republice, ve znění pozdějších předpisů.

³⁰¹ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 64.

³⁰² Jistou výjimku představoval časový úsek mezi polistopadovým obdobím a okamžikem vydání zákona o cenných papírech, byť toto mezidobí bylo pouze přechodné.

³⁰³ PAULY, J. In: ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 1248.

³⁰⁴ PAULY, J. In: ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 1253.

³⁰⁵ Tamtéž.

4.1 Centrální evidence zaknihovaných cenných papírů

Úvodem je nezbytné připomenout, že centrální evidence zaknihovaných cenných papírů patří společně s navazující evidencí mezi tzv. *příslušné evidence* ve smyslu ustanovení § 525 OZ, když toto je zřejmé z ustanovení § 91 ZPKT, jenž říká, že: „*Zaknihované cenné papíry, s výjimkou zaknihovaných cenných papírů kolektivního investování vedených v samostatné evidenci investičních nástrojů a zaknihovaných státních dluhopisů podle zákona upravujícího rozpočtová pravidla, lze evidovat podle českého práva pouze v centrální evidenci zaknihovaných cenných papírů a v evidenci navazující na centrální evidenci zaknihovaných cenných papírů.*“

V centrální evidenci zaknihovaných cenných papírů jsou vedeny veškeré zaknihované cenné papíry, jež byly vydány dle českého práva.³⁰⁶

Centrální evidenci zaknihovaných cenných papírů lze označit jako evidenci dvoustupňovou, přičemž tato evidence je vedena zejména centrálním depozitářem či zahraničním centrálním depozitářem (§ 92 odst. 1 ZPKT). S novelizací ZPKT č. 148/2016 Sb., která nabyla účinnosti dne 1. června 2016 bylo deklarováno, že za takovou evidenci lze označit i evidenci zaknihovaných cenných papírů, která je vedena ze strany České národní banky.³⁰⁷ V této souvislosti je v ustanovení § 92 odst. 3 ZPKT stanoveno, že pravidla pro vedení takovéto evidence společně s případnými změnami má vyhotovit zřejmě sama Česká národní banka, a následně je povinna uveřejnit tato pravidla na svých webových stránkách.

Vedle centrální evidence zaknihovaných cenných papírů je však zákonem konstruována i „*evidence navazující na centrální evidenci zaknihovaných cenných papírů*“, která může být vedena ze strany subjektů, jenž jsou explicitně vymezeni v ustanovení § 92 odst. 2 ZPKT. Za takové oprávněné subjekty jsou považovány například obchodníci s cennými papíry, administrátor investičního fondu,³⁰⁸

³⁰⁶ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 63.

³⁰⁷ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 165.

³⁰⁸ Jedná se o zjednodušený pojem sáhodlouhého označení pro osobu, jenž je oprávněna dle zákona upravujícího investiční společnosti a investiční fondy vykonávat úschovu cenných papírů nebo vedení evidence zaknihovaných cenných papírů investičního fondu, jde-li o evidenci podílových listů nebo zakladatelských nebo investičních akcií vydávaných investičním fondem. Pojem administrátor investičního fondu byl ZPKT užíván již dříve, především před novelizací provedenou zákonem č. 336/2014 Sb.

následně též Česká národní banka, zahraniční osoba, jejíž činnost se shoduje s činností obchodníka s cennými papíry nebo s činností administrátora investičního fondu, zahraničního centrálního deponitáře, též i zahraniční osoba, která je oprávněna vést evidenci investičních nástrojů. K takto vymezeným subjektům přibyl po výše zmíněné novele č. 148/2016 Sb., také centrální deponitář, zahraniční centrální deponitář a zahraniční deponitář, jenž má k výkonu své činnosti patřičná povolení nebo jenž byl uznán dle přímo použitelného předpisu Evropské unie, který upravuje zlepšení vypořádání obchodů s cennými papíry v Evropské unii a centrální deponitáře cenných papírů.³⁰⁹ Je nezbytné zmínit, že v rámci další novelizace ZPKT č. 204/2019 Sb., s účinností od 1. října 2019 je nyní k těmto oprávněným subjektům zařazována taktéž banka, která má v jí udělené bankovní licenci uvedenou investiční službu *úschova a správa investičních nástrojů včetně souvisejících služeb*.³¹⁰

Je tedy zřejmé, že zákonodárce opustil od poněkud krkolomného názvu z roku 2004, který onu navazující evidenci označoval termínem „*evidence navazující na centrální evidenci zaknihovaných cenných papírů vedenou centrálním deponitářem*“. Nutno poznamenat, že kromě rozšíření okruhu osob, které jsou nyní oprávněné vést evidenci, k obsahovému rozdílu nedochází a rozhodně se nejedná o krok zpět ke konstrukci jednočlankové evidenci, jenž původně vedlo Středisko cenných papírů.³¹¹ Centrální evidence tvoří společně s touto evidencí navazující na centrální evidenci zaknihovaných cenných papírů i nadále jeden ucelený systém. Tomuto tvrzení odpovídá i skutečnost, že jsou tyto evidence společně podřazeny v ZPKT pod názvem „*Centrální evidence zaknihovaných cenných papírů*“.³¹² Tento komplex stále reprezentuje vícečlankovou evidenci.³¹³

³⁰⁹ Konkrétně se jedná o nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) pod č. 909/2014.

³¹⁰ § 92 odst. 2 písm. f) ZPKT; banka, jenž tento předpoklad splňuje je například Československá obchodní banka, a.s., nebo také Česká spořitelna, a.s.

³¹¹ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 166.

³¹² Srov. ustanovení § 92 ZPKT.

³¹³ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 166.

V centrální evidenci zaknihovaných cenných papírů, a v evidenci, jež na ni navazuje, je možné evidovat v podstatě všechny druhy cenných papírů, u nichž je zaknihování možné.³¹⁴ Okruh zaknihovaných papírů tak není, až na výjimku, zákonem nijak omezen. Zmíněnou výhradu z neomezenosti okruhu zaknihovaných cenných papírů v evidenci centrální a v navazující evidenci zaknihovaných cenných papírů lze shledat především v té složce centrální evidence, která je představována evidencí vedenou ze strany České národní banky.³¹⁵ Konkrétně jde o to, že předmětem evidence vedené Českou národní bankou jsou stále vesměs cenné papír krátkodobé. Zejména půjde o krátkodobé dluhopisy vydané Českou národní bankou, krátkodobé státní dluhopisy a krátkodobé dluhopisy třetích osob. Krátkodobost je představována zejména dobou splatnosti, ta činí u takovýchto dluhopisů jeden rok a u dluhopisů, jež byly vydány ze strany České národní banky bude doba splatnosti šest měsíců.³¹⁶

4.1.1 Centrální depozitář cenných papírů

Jak již bylo výše zmíněno, centrální evidence zaknihovaných papírů může být vedena centrálním depozitářem nebo též zahraničním centrálním depozitářem (§ 92 odst. 1 ZPKT). V této podkapitole se však budu blíže věnovat pouze prvnímu jmenovanému, tedy centrálnímu depozitáři, zejména pak Centrálnímu depozitáři cenných papírů, a.s.

Právní úprava a postavení centrálního depozitáře je obsažena zejména v ustanovení § 100 ZPKT³¹⁷ a dále také v nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 909/2014 ze dne 23. července 2014, o zlepšení vypořádání obchodů s cennými papíry v Evropské unii a centrálních depozitářích cenných papírů.

³¹⁴ PAULY, J. In: ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 1254.

³¹⁵ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 166-167.

³¹⁶ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 167.

³¹⁷ Vzhledem k novelizaci ZPKT č. 148/2016 Sb., jež byla publikována ve Sbírce zákonů dne 17. května 2016 a která nabyla účinnosti dne 1. června 2016, došlo k přesunu právní úpravy týkající se evidencí, jež byla obsažena především v ustanovení § 100 až 111 ZPKT, do části upravující evidence obecně, tedy do ustanovení § 91 a násl. ZPKT.

Centrálním depozitářem může být pouze právnická osoba, která musí mít k výkonu své činnosti povolení udělené ze strany České národní banky v souladu s harmonizovanou evropskou úpravou, jež byla provedena nařízením CSDR (§ 100 odst. 1 ZPKT).

Před novelizací ZPKT, jež byla provedena zákonem č. 148/2016 Sb., byly v ustanovení § 100 odst. 1 ZPKT vymezeny základní činnosti centrálního depozitáře mezi které patřily zejména vedení centrální evidence, provozování vypořádacího systému, a rovněž i předělování identifikačního označení investičním nástrojům dle mezinárodního systému číslování pro identifikaci cenných papírů (ISIN). V současné době však úprava obsažená ZPKT hlavní činnosti centrálního depozitáře neobsahuje. Zákonodárce tento krok v důvodové zprávě k zákonu č. 148/2016 Sb., kterým se mění ZPKT, a další související zákony, uvádí následující: *„Celá část ohledně úpravy CSDR byla vyškrtnuta, aby se nevytvářel dvoukolejný režim právních úprav, tj. CSDR a tuzemské úpravy CDCP.[...] Části této hlavy, které se týkaly evidencí, byly přesunuty do části upravující evidence. Zachována zůstala pouze definice CDCP a nově byla zavedena definice zahraničního CDCP. Z provozního řádu byla zachována jen část týkající se pravidel poskytování informací podle § 115, nicméně je používán nový termín „pravidla CDCP“.“*³¹⁸ Z citované důvodové zprávy rovněž vyplývá, že zákonodárce opouští od povinnosti vydávání provozního řádu centrálním depozitářem. Tento dokument blíže vymezoval činnost centrálního depozitáře, přičemž k jeho vydání byl způsobilý sám centrální depozitář. Osobně nepovažuji tyto kroky za zcela vhodné. Zákonodárce sice v souvislosti s provozním řádem jedním dechem dodává, že bude užíván nový termín *„pravidla CDCP“*, nicméně je potřeba dodat, že ZPKT s tímto pojmem v ustanoveních týkající se evidencí opravdu šetří. Při bližším zkoumání se lze s tímto termínem setkat pouze v ustanovení § 92 odst. 3 ZPKT³¹⁹ a v ustanovení § 100 odst. 4 ZPKT. Poněkud více s tímto pojmem pracuje nařízení CSDR, přičemž nejvýznamněji se tato skutečnost odráží v článku 28 odst. 4, který říká následující:

³¹⁸ Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna, Sněmovní tisk č. 571/0, část č. 1/6 s. 106-107.

³¹⁹ Nutno podotknout, že v tomto případě se však jedná o pravidla pro centrální evidenci vedenou Českou národní bankou, naopak u centrální evidence vedené centrálním depozitářem, zahraničním centrálním depozitářem nebo v rámci evidence navazující na centrální evidenci zaknihovaných cenných papírů, se o takových pravidlech nehovoří.

„Centrální depozitář zveřejní své systémy řízení a správy, jakož i pravidla, kterými se řídí jeho činnost.“

Domnívám se, že úprava obsažená v ZPKT ve znění účinném do 31. května 2016 týkající se úpravy činnosti centrálního depozitáře byla zdárnější a přehlednější, než je tomu v současné době. Tento názor zastávám, a to i při respektování existence nařízení CSDR.

Navzdory všemu výše uvedenému je nepochybné, že centrální depozitář je významnou a nepostradatelnou institucí kapitálového trhu, jenž zabezpečuje plynulý „průchod“ nejen obchodů s investičními nástroji, ale zejména transakcí týkající se právě zaknihovaných cenných papírů.³²⁰

V současnosti je v České republice centrálním depozitářem pouze společnost Centrální depozitář cenných papírů, a.s., která získala povolení k výkonu činnosti centrálního depozitáře od České národní banky. Česká národní banka udělila licenci této společnosti již v roce 2009.³²¹ Následně, v souvislosti s harmonizací evropské úpravy, byla Centrálnímu depozitáři cenných papírů, a.s., udělala Českou národní bankou licence k výkonu činnosti centrálního depozitáře, kterou vyžadovalo nařízení CSDR.³²² Považuji za vhodné zmínit, že společnost Centrální depozitář cenných papírů, a.s. je dceřinou společností Burzy cenných papírů Praha, a.s.³²³

Jak jsem již ve své práci zmínila, k faktickému převzetí evidence, která byla vedena Střediskem pro cenné papíry, došlo až v roce 2010, a to společností Centrální depozitář cenných papírů, a.s., přičemž ta se následně ujala vedení centrální evidenci zaknihovaných cenných papírů.³²⁴ Právě v roce 2010 nastala změna nejen v osobě, jenž vedla centralizovanou evidenci zaknihovaných cenných papírů, nýbrž také ve způsobu jejího řízení a na místo dřívější střediskové evidence

³²⁰ CHALUPA, I., REITMAN, D. *Cenné papíry. Základy soukromého práva IV.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 41.

³²¹ PIHERA, V. In: KOTÁSEK, J. PIHERA, V., POKORNÁ, J., VÍTEK, J. *Právo cenných papírů.* 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 31.

³²² *Centrální depozitář získal novou licenci.* [online] Centrální depozitář cenných papírů, a.s. [cit. 25. června 2020]. Dostupné z: <https://www.cdcp.cz/index.php/cz/o-nas/novinky/313-centralni-depozitar-ziskal-novou-licenci>.

³²³ *Centrální depozitář cenných papírů. Co je Centrální depozitář cenných papírů.* [online] Centrální depozitář cenných papírů, a.s. [cit. 25. června 2020]. Dostupné z: <https://www.cdcp.cz/index.php/cz/o-nas/co-je-cdcp>.

³²⁴ Srov. ustanovení § 202 ZPKT.

nastoupila centrální evidence cenných papírů, jejíž úprava byla obsažena v ustanovení § 92 a násl. ZPKT.³²⁵ Je však nezbytné říci, že co se postavení Centrálního depozitáře týče není považován za právního nástupce Střediska pro cenné papíry, když tím je Česká republika, respektive Ministerstvo financí.

4.2 Samostatná evidence zaknihovaných cenných papírů

Jak již bylo řečeno, kromě centrální a na ni navazující evidence zaknihovaných cenných papírů je v ustanovení § 91 ZPKT konstruován ještě další úsek decentralizované evidence zaknihovaných cenných papírů, který je představován *samostatnou evidencí investičních nástrojů*, v níž mohou být zaknihovány cenné papíry kolektivního investování.³²⁶

Původně byla tato evidence koncipována pouze jako samostatná evidence v pravém slova smyslu, poté, v roce 2008, se k této evidenci připojila evidence, která je označována jako *evidence navazující samostatnou evidenci*.³²⁷

Odpověď na otázku, jaké investiční nástroje můžou být v samostatné evidence investičních nástrojů evidovány, upravuje ustanovení § 93 odst. 1 ZPKT. Těmi jsou:

- *zaknihované cenné papíry kolektivního investování,*
- *listinné investiční nástroje v úschově nebo imobilizované cenné papíry,*
- *zahraniční investiční nástroje, které má ve své moci obchodník s cennými papíry za účelem poskytnutí investiční služby,*
- *investiční nástroje, které nejsou uvedeny v písmenech a) až c) a jejichž povaha to umožňuje.*

Nyní se však nabízí otázka, které zaknihované cenné papíry kolektivního investování mohou být předmětem této samostatné evidence. Z ustanovení § 91 ZPKT lze dovodit, že jimi *nejsou* veškeré cenné papíry kolektivního investování, jež byly vydány dle českého práva. Těmi mohou být pouze ty cenné papíry

³²⁵ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 64.

³²⁶ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 167.

³²⁷ Tamtéž.

kolektivního investování, které jsou vedeny právě v samostatné evidenci, event. v navazující samostatné evidenci a které nejsou zaknihovány v centrální evidenci cenných papírů.³²⁸ Z tohoto vyplývá, že cenné papíry kolektivního investování mohou být zaknihovány buďto v centrální evidenci, jako převážná část zaknihovaných cenných papírů, nebo mohou být zaknihovány v evidenci samostatné, resp. v navazující samostatné evidenci.³²⁹

K vedení samostatné evidence jsou v souladu s ustanovením § 93 odst. 2 ZPKT oprávněni obchodník s cennými papíry a administrátor investičního fondu, dále provozovatel vypořádacího systému, následně také banka, jejíž bankovní licence obsahuje oprávněný poskytovat investiční službu úschova či správa investičních nástrojů, včetně služeb souvisejících a v neposlední řadě zahraniční osoba, jejíž činnost je shodná s činností obchodníka s cennými papíry, administrátora investičního fondu nebo bance, která musí mít povolení k poskytování investičních služeb v České republice. Co se navazující samostatné evidence týče, jsou k vedení této evidence oprávněny stejné subjekty jako je tomu v případě samostatné evidence, avšak s jistou odchylkou.³³⁰ Ta spočívá zejména v tom, že okruh subjektů, jenž mohou vést navazující samostatnou evidenci, je širší, když tato evidence může být dále vedena centrálním depozitářem, zahraničním centrálním depozitářem, zahraničním depozitářem s patřičným povolením a taktéž zahraniční osobou, která je oprávněna vést evidenci investičních nástrojů.³³¹

Pro názornější a lepší porozumění zaknihování cenných papírů si dovolím níže přiložit schéma systému zaknihování cenných papírů, tak jak je zkonstruováno v současné právní úpravě. Přičemž sloupec vlevo znázorňuje, které subjekty jsou oprávněné vést příslušnou evidenci a sloupec vpravo vyjadřuje, jaké cenné papíry mohou mít v té či oné evidenci zaznamenány. Avšak je potřeba poznamenat, že v přiloženém grafickém znázornění není zohledněna evidence imobilizovaných

³²⁸ K tomuto tvrzení se souhlasně přiklání i některé právní publikace, kupříkladu FRANĚK, M. In HUSTÁK, Z., ŠOVAR, J., FRANĚK, M., SMUTNÝ, A., CETLOVÁ, K., DOLEŽALOVÁ, D. *Zákon o podnikání na kapitálovém trhu. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck. 2012, s. 586; nebo PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 167–168.

³²⁹ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 168.

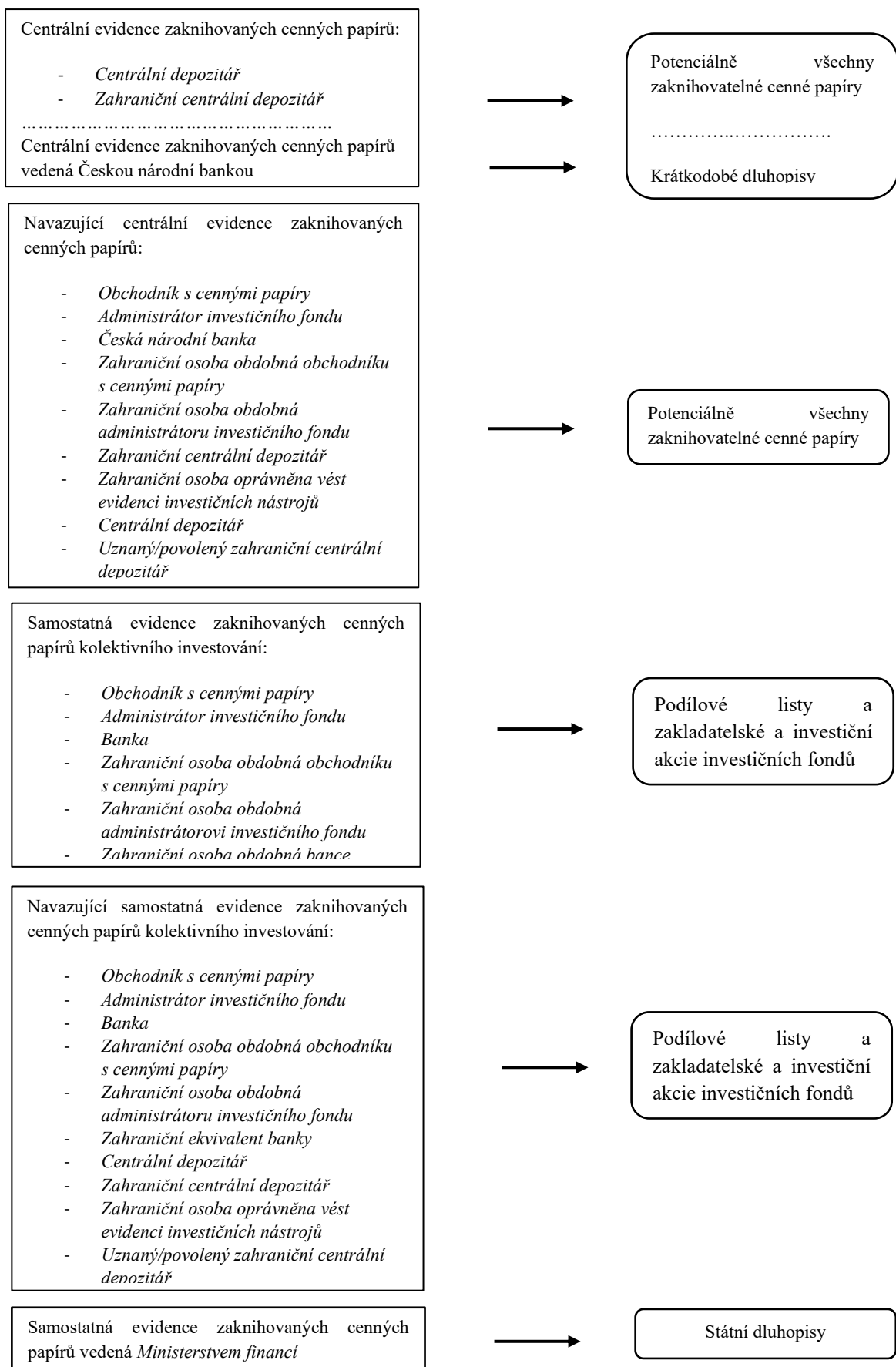
³³⁰ PAULY, J. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. 2.* vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2020, s. 1202.

³³¹ Ustanovení § 93 odst. 3 ZPKT.

cenných papírů, neboť tato je dle některých autorů v ustanovení § 92 odst. 4 ZPKT chybně označována za evidenci zaknihovaných cenných papírů.³³²

³³² PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 170.

Obrázek č. 1

Zdroj: PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 169.

4.3 Majetkové účty

Evidence zaknihovaných cenných papírů se vedou v souladu ustanovením § 526 OZ na majetkových účtech, jenž tvoří základ samotné evidence. Z tohoto ustanovení následně vyplývá, že není možné zaknihované cenné papíry evidovat anonymně mimo tyto majetkové účty.³³³ Je však třeba říci, že OZ majetkové účty jako takové ve svých ustanoveních pouze stručně zakotvuje, detailní úprava je i nadále součástí ZPKT.³³⁴ Oba zákony, ať už jde od OZ nebo o ZPKT, shodně rozlišují majetkové účty dvojí povahy, přičemž se jedná o *účty vlastníků* a jednak o *účty zákazníků*.³³⁵ Rozdíl mezi nimi spočívá zejména v tom, kdo je oprávněn ten či onen účet vést. Pokud jde o první jmenovaný účet, je oprávněn vést jej každý subjekt, který je oprávněn vést *evidenci zaknihovaných cenných papírů*. Naproti tomu účty zákazníků mohou vést jenom osoby vedoucí *centrální evidenci zaknihovaných cenných papírů* a též osoby, které vedou *samostatnou evidenci zaknihovaných cenných papírů kolektivního investování*.³³⁶ Dále jsou k vedení účtů zákazníků oprávněné také osoby, které jsou příslušné vést evidenci navazující na samostatnou evidenci zaknihovaných cenných papírů kolektivního investování.³³⁷ Avšak co se týče evidence, která je vedena Ministerstvem financí, účty zákazníků zde vedeny nejsou.³³⁸ Za spornou bývá v této souvislosti považována evidence vedená Českou národní bankou, když není zcela zřejmé, zda právě Česká národní banka jakožto osoba vedoucí tuto evidenci, vede účty zákazníků. Teoreticky to možné je, neboť znění ZPKT tomu výslovně nebrání, nicméně s ohledem na absenci jisté vazby v případě navazující centrální evidenci na centrální evidenci, kterou vede Česká národní banka, lze dospět k závěru, že v evidenci vedené Českou národní bankou nejsou účty zákazníků vedeny.³³⁹

³³³ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 74.

³³⁴ PAULY, J. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2020, s. 1203.

³³⁵ VÍTEK, J. In: LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2014, s. 1889.

³³⁶ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 170.

³³⁷ V tomto případě však půjde o jistou výjimku. Viz PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 170-171.

³³⁸ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 171.

³³⁹ Srov. PAULY, J. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2020, s. 1203.

Majetkové účty zakládá osoba, jenž vede příslušnou evidenci, tj. osoba vedoucí samostatnou evidenci v případě samostatné evidence investičních nástrojů anebo účastník centrálního depozitáře v případě centrální evidence zaknihovaných cenných papírů.³⁴⁰ Z ustanovení § 94 odst. 1 poslední věty ZPKT následně vyplývá, že zřízení majetkového účtu je podmíněno uzavřením smlouvy mezi osobou, pro kterou je tento účet veden, a osobou oprávněnou takovýto účet zřídit.³⁴¹

Co se obsahu majetkového účtu týče, OZ jej nikterak neupravuje, podrobná úprava obsahu majetkového účtu je tak zcela ponechána v ZPKT.³⁴² ZPKT obsah majetkového účtu upravuje ve svém ustanovení § 94 odst. 1, přičemž tato úprava je shodná pro oba zmíněné druhy účtů, a to nejen ve vztahu k zaknihovaným cenným papírům, nýbrž k investičním nástrojům všeobecně.³⁴³

Majetkový účet musí obsahovat zejména právně významné informace, které se přímo vztahují k evidovaným zaknihovaným cenným papírům, k samotným vlastníkům zaknihovaných cenných papírů, či dokonce k jiným zúčastněným osobám, jimiž mohou být kupříkladu věřitelé vlastníka.³⁴⁴

Právně relevantními informacemi, jenž musí být součástí každého majetkového účtu, jsou v tomto případě zejména údaje týkající se osoby, pro kterou je takový účet veden, v případě fyzické osoby je vyžadováno též rodné číslo, následně musí majetkový účet obsahovat samotné zaknihované cenné papíry, samostatně převoditelná práva s nimi spjatá, dále také případné zástavní právo k těmto zaknihovaným cenným papírům a pozastavení výkonu práva vlastníka s nimi nakládat. Kromě toho se na majetkovém účtu evidují informace o osobě, jenž je oprávněná taková práva vykonávat a následně i informace o případném zástavním věřiteli. V případě fyzické osoby, která je oprávněná k výkonu těchto

³⁴⁰ CHALUPA, I., REITMAN, D. *Cenné papíry. Základy soukromého práva IV.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 37.

³⁴¹ Toto lze pro názornou ukázkou porovnat například s komerčním bankovníctvím, konkrétně pak se smlouvou o účtu. V tomto případě je zde na jedné straně osoba, který účet vede, typicky se bude jednat o banku, a na straně druhé je zde majitel účtu, v jehož prospěch je účet veden. Banka následně na zřízeném účtu eviduje disponibilní bezhotovostní peněžní prostředky pro své klienty (srov. ustanovení § 2662 až § 2668 OZ). Viz LIŠKA P. *Účet, jednorázový vklad, akreditiv a inkaso v občanském zákoníku.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 94 a násl., obdobně CHALUPA, I., REITMAN, D. *Cenné papíry. Základy soukromého práva IV.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 37.

³⁴² PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 171.

³⁴³ Tamtéž.

³⁴⁴ CHALUPA, I., REITMAN, D. *Cenné papíry. Základy soukromého práva IV.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 38.

práv a u fyzické osoby, jenž je zástavním věřitelem, se zároveň eviduje také rodné číslo. Může se stát, že fyzické osobě nebylo rodné číslo přiděleno, v tom případě se eviduje datum jejího narození. Vedle všeho uvedeného je nutné evidovat také omezení výkonu práva nakládat s cenným papírem stanovené ze strany emitenta.³⁴⁵

V příslušných evidencích jsou majetkové účty identifikovány pod svými čísly. Čísla majetkových účtů jsou v případě vydání akcií jakožto zaknihovaných cenných papírů ve smyslu ustanovení § 250 odst. 3 písm. h) ZOK obligatorní náležitostí stanov.³⁴⁶ Avšak tento údaj lze po vzniku společnosti a po splnění vkladové povinnosti ze stanov vypustit (§ 250 odst. 4 ZOK).

4.3.1 Účet vlastníka

Jak jsem již v předchozí kapitole uvedla, existují dva druhy majetkových účtů, účet vlastníka a účet zákazníků. Nyní se budu blíže zabývat prvním zmíněným účtem, jímž je právě účet vlastníka.

Na základě historického vývoje je právě účet vlastníka označován za jakéhosi „*pokračovatele*“ účtu, který byl veden Střediskem cenných papírů pro majitele zaknihovaných cenných papírů v souladu s právní úpravou ZCP, ve znění účinném do 30. dubna 2004.³⁴⁷

Účet vlastníka je považován a označován za základní majetkový účet. Toto označení vyplývá ze skutečnosti, že jde o účet, bez něhož, na rozdíl od účtu zákazníků, není možná existence zaknihovaných cenných papírů v aktuálním právním prostředí.³⁴⁸ Na tomto místě je nezbytné zmínit situaci, kdy není zaknihovaný cenný papír zároveň evidován na účtu zákazníků, je k vedení účtu vlastníka oprávněný pouze a jen osoba, která vede centrální evidenci zaknihovaných cenných papírů.³⁴⁹ Naopak za situace, kdy je zaknihovaný cenný papír evidován taktéž na účtu zákazníků, může vést účet vlastníka i osoba, pro kterou je účet zákazníků vytvořen a jímž může být osoba, která je oprávněná

³⁴⁵ PAULY, J. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. 2.* vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2020, s. 1204.

³⁴⁶ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář.* 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 75.

³⁴⁷ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 171.

³⁴⁸ PAULY, J. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. 2.* vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2020, s. 1205.

³⁴⁹ V případě zaknihovaných cenných papírů kolektivního investování jenom osoba, která je oprávněná k vedení samostatné evidence takovýchto cenných papírů.

k vedení evidenci navazující na centrální evidenci anebo osoba, která je oprávněná k vedení evidence navazující na samostatnou evidenci zaknihovaných cenných papírů kolektivního investování.³⁵⁰

Význam a podstata účtu vlastníka spočívá v tom, že se na tomto účtu evidují zaknihované cenné papíry dané osoby, pro kterou je takovýto účet zřízen.³⁵¹ Jde tedy o účet, ze kterého je možné identifikovat vlastníka zaknihovaného cenného papíru.³⁵² K tomuto lze dospět zejména díky ustanovení § 95 odst. 1 ZPKT, ze kterého mimo jiné vyplývá, že informace, kterou jsou zapsané na účtu vlastníka, jsou údaji, slovy zákona, *rozhodujícími* pro následné uplatnění práv spojenými se zaknihovanými cennými papíry, kterou jsou evidovány na tomto účtu. Následně ZPKT stanoví časový interval, ke kterému jsou tyto údaje považovány za *rozhodující*. Tím je ve smyslu ustanovení § 95 odst. 1 závěrka dne, jenž je určená centrálním depozitářem či zahraničním centrálním depozitářem, u samostatné evidence je určena prováděcím právním předpisem, a následně v evidenci zaknihovaných cenných papírů vedené Českou národní bankou je tento den stanoven v pravidlech pro vedení takovéto evidence. Zejména v tomto tkví výjimečnost účtu vlastníka, neboť vše jmenované je podstatné pro jednoznačné, a především transparentní určení osoby, které právo spojené se zaknihovanými cennými papíry svědčí.³⁵³

Pokud jde o zařazení tohoto účtu v rámci struktury zaknihovaných cenných papírů, jedná se o tu část, která se opírá o konstitutivní charakter evidence zaknihovaných cenných papírů.³⁵⁴ Tuto skutečnost potvrzuje zejména právní úprava převodů těch zaknihovaných cenných papírů, u nichž dochází k zápisu jenom na účty vlastníků, nikoliv také na účty zákazníka. ZPKT ve svém ustanovení § 96 odst. 2 přesně pro tyto převody stanoví, že k převodu dochází v momentě zápisu právě na účet vlastníka.³⁵⁵ S tímto koresponduje i zákonná domněnka, která

³⁵⁰ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 171-172.

³⁵¹ CHALUPA, I., REITMAN, D. *Cenné papíry. Základy soukromého práva IV*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 38.

³⁵² VÍTEK, J. In: LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2014, s. 1892.

³⁵³ FRANĚK, M. In HUSTÁK, Z., ŠOVAR, J., FRANĚK, M., SMUTNÝ, A., CETLOVÁ, K., DOLEŽALOVÁ, D. *Zákon o podnikání na kapitálovém trhu. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck. 2012, s. 595.

³⁵⁴ PAULY, J. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2020, s. 1206.

³⁵⁵ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 172.

je součástí ustanovení § 527 odst. 2 OZ, dle které se má za to, že vlastníkem zaknihovaného cenného papíru je právě ta osoba, na jejímž účtu je onen zaknihovaný cenný papír evidován a pro kterou byl účet vlastníka zřízen. Jak již napovídá zákonodárcem užitý výraz „*má se za to*“, jedná se o vyvratitelnou právní domněnku, jenž umožňuje jisté výjimky. V tomto případě jsou tyto výjimky dvojího typu. Před tím, než však přistoupím k bližší specifikaci výjimek, považuji za vhodné poukázat na rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 6. září 2010 sp. zn. 29 Cdo 901/2000, ve kterém se Nejvyšší soud kromě jiného vyjadřuje k otázce majitelství cenných papírů ve vztahu k evidenci na účtu. Lze shrnout, že v tomto ohledu dospěl Nejvyšší soud ve svém usnesení k závěru, že skutečnost, že jsou akcie evidovány na účtu jisté osoby, přičemž tento účet je veden Střediskem pro cenné papíry, není nezpochybnitelným důkazem o tom, že ona osoba, na jejím účtu jsou takovéto akcie evidovány, je skutečným majitelem těchto akcií.³⁵⁶

Co se zmíněných výjimek týče, první z nich představují výjimky z konstitutivního charakteru zápisu v evidenci zaknihovaných cenných papírů.³⁵⁷ Konkrétně tyto výjimky tvoří jednak situace, kdy se evidence zaknihovaných cenných papírů obsahuje chybný zápis, přičemž následná náprava případných chyb se řídí ustanovením § 98 ZPKT, a jednak půjde o případy, kdy existuje rozpor mezi osobou, jenž je považována za vlastníka v souladu se zápisem v této evidenci, a mezi faktickým vlastníkem. Jedná se o kolizi s hmotněprávním stavem.³⁵⁸ V praxi je tato kolize typicky představována situací, kdy dojde k přechodu vlastnictví zaknihovaného cenného papíru (kupříkladu při dědění). Za další případ lze označit převod zaknihovaného cenného papíru v rámci dobrovolné veřejné dražby.³⁵⁹

Druhý typ výjimek je tvořen případy, kdy existuje rozpor v zápisech v evidenci zaknihovaných cenných papírů, který však zákon, na rozdíl od výše popsané kolize, výslovně předpokládá. Zákon předpokládá dva takové případy. Prvním z nich je kolize spočívající v diferenci mezi výpisem z evidence emise a výpisem z účtu vlastníka. V tomto kontextu je třeba poznamenat, že v případě

³⁵⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. září 2000, pod sp. zn. 29 Cdo 901/2000. In Beck – online [právní informační systém]. [cit. 12. 6. 2020].

³⁵⁷ PAULY, J. In: ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2020, s. 1206.

³⁵⁸ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář.* 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 81.

³⁵⁹ PAULY, J. In: ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2020, s. 1206.

odlišnosti údajů ve výpisu z majetkového účtu a ve výpisu z evidence emise, se za rozhodující považují údaje obsažené právě na výpisu z evidence emise (§ 99 odst. 4 ZPKT). Co se druhého rozporu týče, ten může vzniknout mezi obsahem účtu zákazníků a obsahem účtu vlastníka. Tato kolize může nastat tam, kde je zaknihovaný cenný papír evidován nejen na účtu zákazníků, nýbrž i na účtu vlastníka, neboť v tomto případě je ve smyslu ustanovení § 96 odst. 1 ZPKT stanoveno, že převádí-li se zaknihovaný cenný papír, k převodu vlastnictví dochází již v momentě zápisu na účet zákazníků.³⁶⁰ Toto považují na názornou ukázkou toho, že se v určitém momentu, a to zejména ve vztahu k majetkovým účtům a ke stanovení toho, co je v evidence konstitutivní, upřednostňuje záznam v evidenci na účtu *zákazníků*, nikoliv evidenci na účtu *vlastníka*. Tato druhá kolize je však ze strany zákonodárce do jisté míry zmírněna, konkrétně tak zákonodárce činí ve větě druhé ustanovení § 96 odst. 1 ZPKT, když stanovuje povinnost majiteli účtu zákazníků zapsat změnu majitele cenného papíru zároveň na účet vlastníka, jenž je pro nabyvatele veden, přičemž tak musí učinit neprodleně, nejzazší termín je stanoven do závěrky dne. Nicméně do té doby, než tak majitel účtu zákazníků neučiní, tato kolize stále trvá a jak již bylo řečeno, za takové situace je směrodatný účet zákazníků.³⁶¹

Co se vzniku účtu vlastníka a existence jako takové týče, jedná se o smluvní vztah mezi vlastníkem takového účtu a osobou, jenž je k vedení takového účtu oprávněna. Toto je zřejmé z ustanovení § 94 odst. 1 ZPKT, když v poslední větě tohoto ustanovení je explicitně stanoveno, že ke zřízení majetkového účtu dochází na základě smlouvy uzavřené mezi osobou, pro kterou je takový účet veden a osobou, která je oprávněna takový účet zřídit.³⁶²

³⁶⁰ PAULY, J. In: ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. 2.* vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2020, s. 1206-1207.

³⁶¹ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 179.

³⁶² Nicméně v tomto směru je nezbytné mít stále na paměti, že významná část účtů vlastníků, jenž jsou vedeny centrálním depozitářem, byla převzata z předešlé evidence Střediska cenných papírů, když Středisko cenných papírů zase značnou část účtů vlastníků zřídilo pro účastníky kupónové privatizace. Viz PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 172-173.

Pro smluvní vztah, kde je předmět tvořen právě oním účtem vlastníka, je významná mimo jiné skutečnost, že pro osobu, jenž vede účet vlastníka, je stanovena povinnost vydávat výpisy z takového účtu jeho vlastníkovi.³⁶³ Nutno dodat, že tato povinnost je v ZPKT upravena ve společném ustanovení týkající se vydávání výpisů z účtu zákazníků i výpisů z evidence emise, nikoliv však samostatně.³⁶⁴

Povinnost vydat výpis z evidence zákon stanoví osobě vedoucí evidenci hned v několika případech, například v ustanovení § 537 OZ a v ustanovení § 98 odst. 4 ZPKT. Jak již bylo v této práci nastíněno, samotný výpis prokazuje skutečnosti, jež jsou zapsané k závěrce dne, kterou určil centrální depozitář nebo zahraniční centrální depozitář, prováděcí právním předpis u evidence samostatné nebo pravidla pro vedení evidence cenných papírů Českou národní bankou, přičemž takový výpis je účinný vůči všem osobám, pokud není prokázán opak.³⁶⁵

Za situace, kdy je účet vlastníka veden ze strany osoby vedoucí centrální evidenci zaknihovaných cenných papírů,³⁶⁶ je výpis z účtu vlastníka vydáván prostřednictvím tzv. účastníka osoby vedoucí centrální evidenci zaknihovaných cenných papírů ve smyslu ustanovení § 99 odst. 1 in fine ZPKT. Přičemž prostřednictvím tohoto účastníka dochází ke zprostředkování i jiných činností spočívající jednak v provádění změn na účtu vlastníka a jednak při provádění jiných služeb (§ 95a odst. 1 ZPKT).³⁶⁷

4.3.2 Účet zákazníků

Úvodem je třeba zmínit, že na rozdíl od účtu vlastníka nemá účet zákazníků v české právní úpravě žádného svého předchůdce. Přičemž se od účtu vlastníka následně liší také v tom směru, že představuje fakultativní složku struktury

³⁶³ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 173.

³⁶⁴ Viz ustanovení § 99 ZPKT.

³⁶⁵ Ustanovení § 99 odst. 3 ZPKT. Obdobně viz MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 80.

³⁶⁶ Ve smyslu ustanovení § 92 odst. 1 ZPKT se bude nejspíše jednat pouze o centrálního depozitáře nebo zahraničního centrálního depozitáře. Viz PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 172-173.

³⁶⁷ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 173.

evidence zaknihovaných cenných papírů, kdežto v případě účtu vlastníka jde o složku obligatorní.³⁶⁸

Pro účet zákazníků je typické, že tento je vlastní jenom vícečlámkové decentralizované soustavě zaknihovaných cenných papírů. Tento účet bývá označován za jakousi kopii zahraničních *nominee accounts*,³⁶⁹ jenž v české právní úpravě zaujaly místo ve spojitosti s legislativním vývojem při vstupu České republiky do Evropské unie.³⁷⁰ Existence však byla pouze formální, takřkajíc „na papíře“. Materiálně k tomuto kroku došlo až později, konkrétně v roce 2010, kdy centrální depozitář převzal evidenci Střediska cenných papírů a zaknihování cenných papírů jako takové převzalo podobu vícečlámkové decentralizované soustavy.³⁷¹ Do té doby však nebylo možné založit účet pro osobu, jenž nebyla vlastníkem zaknihovaných cenných papírů.

Pokud jde o zařazení v rámci systému zaknihování vedou se účty zákazníků v centrální evidenci zaknihovaných cenných papírů, a to zjevně pouze ze strany centrálního depozitáře, případně ze strany zahraničního centrálního depozitáře, dále také v samostatné evidenci zaknihovaných cenných papírů kolektivního investování, konkrétně ze strany osob, jenž jsou oprávněni k vedení samostatné evidence takovýchto cenných papírů a výjimečně tak mohou činit i osoby, které jsou oprávněné vést evidenci navazující na samostatnou evidenci zaknihovaných cenných papírů. Co se evidence zaknihovaných cenných papírů vedené Ministerstvem financí týká, tato účty zákazníků nevede. Tento závěr lze vztáhnout i na evidenci vedenou ze strany České národní banky, když v měru ohledu je zákon nejasný.³⁷²

³⁶⁸ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 173.

³⁶⁹ Zahraniční kapitálové trhy většinou fungují odlišným způsobem. Účty obvykle zřizují prostředníci (intermediaries, správci, custodians) svým jménem, avšak ve prospěch jejich vlastníků či jiných prostředníků (tzv. *nominee účty*). Sami prostředníci však nevystupují jako koncový vlastníci ani jako adresáti práv vzniklých ze zaknihovaných cenných papírů. Viz MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 83.

³⁷⁰ PAULY, J. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. 2. vyd.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2020, s. 1207.

³⁷¹ Tamtéž.

³⁷² PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 173.

U účtu zákazníků nebyla zákonodárcem zkonstruována domněnka vlastnictví jako je tomu u účtu vlastníka, a majitelem účtu zákazníků tak dle ustanovení § 528 OZ není zároveň majitelem zaknihovaných cenných papírů, jenž jsou na tomto účtu evidovány. Ze samotné podstaty účtu zákazníků je zřejmé, že tyto nejsou vedeny pro samotné vlastníky zaknihovaných cenných papírů, ale pro osoby, která samy vedou účty vlastníků v navazujících evidencích pro vlastníka cenných papírů.³⁷³ Za takové osoby se považují zejména osoby, které jsou oprávněné k vedení evidence navazující na centrální evidenci zaknihovaných cenných papírů.³⁷⁴ Následně se účty zákazníků vedou pro osoby, jenž jsou oprávněny k vedení evidence navazující na samostatnou evidenci zaknihovaných cenných papírů kolektivního investování.³⁷⁵ A v neposlední řadě se pro okruh zaknihovaných cenných papírů kolektivního investování účty zákazníků vedou pro zahraniční osoby, jenž jsou obdobné obchodníkovi s cennými papíry, administrátorovi investičního fondu nebo též bance, jako i pro zahraniční centrální depozitáře, zahraniční osoby vedoucí evidenci investičních nástrojů a pro uznaného/povoleného zahraničního centrálního depozitáře.³⁷⁶

S ohledem na výše uvedené považuji odst. 2 ustanovení § 528 OZ za víceméně zbytečný, neboť za situace, kdy jsou na účtu zákazníků zaevidovány zaknihované cenné papíry osob, které takové zaknihované cenné papíry svěřily majiteli takového účtu, je logické, že tyto zaknihované cenné papíry nemohou být ve vlastnictví onoho majitele účtu zákazníků.³⁷⁷ Osobně se domnívám, že ono zdůraznění, které obsahuje právě zmíněný odst. 2, má význam pouze v tom směru, aby ono svěření zaknihovaných cenných papírů nemohlo být interpretováno jakožto převod vlastnického práva.

Pokud jde o vznik účtu zákazníků, vztahuje se na něj v podstatě vše, co jsem popsala ohledně vzniku účtu vlastníka v předchozí podkapitole. Zejména to platí v tom rozsahu, v jakém se ustanovení § 94 odst. 1 ZPKT dotýká společně obou druhů majetkových účtů. Mimo to lze dále usuzovat, a to zejména z ustanovení §

³⁷³ PAULY, J. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. 2.* vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2020, s. 1207.

³⁷⁴ Tyto osoby jsou explicitně vyjmenovány v ustanovení § 92 odst. 2 ZPKT.

³⁷⁵ Tyto osoby jsou explicitně vyjmenovány v ustanovení § 93 odst. 2 ZPKT.

³⁷⁶ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 173–174.

³⁷⁷ PAULY, J. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. 2.* vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2020, s. 1208.

95a odst. 1 písm. a) ZPKT, že již na samém počátku účtu zákazníků, za situace, že tento má být veden osobou, jenž je oprávněná vést centrální evidenci zaknihovaných cenných papírů, dochází ke vzniku účtu v součinnosti s účastníkem takovéto osoby.³⁷⁸ Tento účastník jistým způsobem proniká do samotného smluvního vztahu mezi osobou vedoucí takový účet a mezi majitele účtu zákazníků ve smyslu ustanovení § 99 odst. 1 ZPKT, kde je to právě onen účastník, kdo předává majiteli výpis z tohoto účtu.

Vedle toho však existuje i informační povinnost, jenž má opačný charakter a která má mimořádný význam. Tato povinnost je zakotvena v ustanovení § 94a odst. 4 ZPKT. Jedná se o zákonný příkaz, dle kterého je to právě majitel účtu zákazníků, kdo je povinen podat osobě, jenž vede centrální evidenci zaknihovaných papírů údaje o majiteli účtu vlastníka, jakožto další údaje určené ze strany této osoby.³⁷⁹ Tato informační povinnost k tíži majitelů účtu je naprosto významná pro porozumění základní podstaty nejenom těchto účtu, ale i pro vícečlankové decentralizované soustavy zaknihovaných cenných papírů jako takové.³⁸⁰ Neboť v případě, kdy jsou zároveň i na těchto účtech evidovány zaknihované cenné papíry a kde jsou pro tyto cenné papíry vedeny účty vlastníků právě ze strany majitelů těchto účtů zákazníků. V zásadě jde o to, že osoba vedoucí účty zákazníků ze své evidence netuší, kdo je vlastníkem zaknihovaných cenných papírů. Tato informace je dostupná pouze osobě, která coby majitel účtu zákazníků takovéto cenné papíry eviduje právě ve své evidenci a na účtech vlastníků.³⁸¹

Co považuji za nezbytné ohledně vzniku účtů zákazníků směru zmínit je to, že teprve v okamžiku zřízení alespoň jednoho účtu zákazníků, se evidence zaknihovaných cenných papírů stane evidencí dvouступňovou.³⁸²

³⁷⁸ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 174.

³⁷⁹ PAULY, J. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. 2.* vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2020, s. 1208.

³⁸⁰ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 174.

³⁸¹ PAULY, J. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. 2.* vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2020, s. 1208.

³⁸² MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 83.

V případě účtů zákazníku tak jde o situace, kdy jsou zaknihované cenné papíry v tzv. nepřímé držbě třetí osoby, jenž je rozdílná od vlastníka zaknihovaných cenných papírů.³⁸³ Typicky se bude jednat o obchodníky s cennými papíry nebo o zahraniční finanční instituce.

³⁸³ CHALUPA, I., REITMAN, D. *Cenné papíry. Základy soukromého práva IV*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 38.

5. Dispozice se zaknihovanými cennými papíry

Právo nakládat se zaknihovanými cennými papíry patří mezi hlavní ekonomický užitek, jenž se s těmito zaknihovanými cennými papíry pojí.³⁸⁴ Toto právo disponovat se zaknihovanými cennými papíry v sobě obsahuje dva hlavní způsoby nakládání. V první řadě se jedná o právo koupit nebo prodat tyto zaknihované cenné papíry, kdy se v podstatě jedná o právo převést z jedné osoby na druhou vlastnické právo plného nakládání se zaknihovanými cennými papíry. V druhé řadě jde o právo zajistit právě zaknihovanými cennými papíry splnění určité povinnosti, většinou půjde o splnění peněžitých pohledávek.³⁸⁵

Co se dispozic se zaknihovanými cennými papíry týče, jsou realizovány prostřednictvím změn zápisů na příslušných účtech, toto se děje prostřednictvím připsování a odepisování zaknihovaných cenných papírů z účtů jejich majitelů. Je zapotřebí říci, že jde v podstatě o technický zákrok, jenž může být součástí nejrůznějších právních jednání. Například může jít o prodej nebo koupi zaknihovaných cenných papírů, případně může jít o směnu zaknihovaných cenných papírů. Nutno však poznamenat, že nebude vždy hned na první pohled patrné, jaký je vlastně zamýšlený účel dispozice se zaknihovanými cennými papíry, protože z pohybu na účtech nelze vždy zcela jistě stanovit, zda případné připsání cenného papíru je konečným převodem či zda jde o pouhou zajišťovací dispozici.³⁸⁶

Nutno však podotknout, že ačkoliv význam zaknihovaných cenných papírů tkví v levné, a především ve snadné převoditelnosti spočívající v prostém zápisu v evidenci, příslušná právní úprava nakládání s těmito zaknihovanými cennými papíry je však poněkud spleťtější, nežli je tomu v případě převodu listinným cenných papírů.³⁸⁷ Tato skutečnost je odůvodněna zejména tím, že společně s ulehčením převodů dochází též ke globalizaci obchodu. V dnešní době již naprosto běžně dochází k uzavírání obchodů se zaknihovanými cennými papíry i na zahraničních trzích.

³⁸⁴ VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společnosti*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, s. 190.

³⁸⁵ Tamtéž.

³⁸⁶ VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společnosti*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, s. 191.

³⁸⁷ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 142.

5.1 Převod zaknihovaného cenného papíru

Převod zaknihovaného cenného papíru lze v obecné rovině popsat jakožto určitou směnu jednoho statku za statek jiný, respektive jako směnu zaknihovaného cenného papíru za peněžní prostředky, případně i za jiný zaknihovaný cenný papír, přičemž se tak děje s primárním záměrem dosažení zisku.³⁸⁸ Je však potřeba na takový převod nahlížet z hlediska ekonomického a chápat jej tak především v tomto kontextu obchodování. Přičemž obchodováním se zde myslí především obchodování na sekundárním trhu cenných papírů, tzn. obchodování prostřednictvím regulovaného trhu nebo jiného organizovaného systému, anebo taktéž mimo tyto trhy, které jsou označovány jako trhy tzv. na překážku (OTC).³⁸⁹

Každou finanční operaci spočívající právě v onom převodu vlastnického práva k zaknihovanému cennému papíru lze rozdělit do dvou fází, z nichž první fáze spočívá ve sjednávání dohody o převodu jako takovém a fáze druhá je představována realizací takovéto dohody.³⁹⁰

Pokud jde o změnu v osobě vlastníka zaknihovaného cenného papíru, je podstatné zmínit, že ta je možná nejenom na základě *převodu* (§ 1104 OZ), kterým se v této kapitole zabýváme podrobněji, ale taktéž na základě *přechodu* (§ 1108 OZ). Zatímco *převod* je založen na souhlasném projevu vůle všech stran, u *přechodu* tento shodný projev vůle chybí.³⁹¹ Vlastnické právo k zaknihovanému cennému papíru se tedy v případě *přechodu* nabyvá jinak nežli na základě projevu vůle. Mezi takové způsoby nabytí vlastnického práva se řadí především nabytí zděděním (§ 1670 OZ), vytěsněním (§ 375 ZOK), rozhodnutím orgánu veřejné moci (§ 1114 OZ), vydržením (§ 1089 odst. 1 OZ), příklepem ve veřejné dražbě (§ 33 odst. 6 ZPKT) apod. K nabytí vlastnického práva v případě *přechodu* nedochází okamžikem zápisu na účet vlastníka jako je tomu u převodu, k nabytí vlastnického práva dochází již předtím.³⁹² Za této situace se tak jedná o zápis, jenž má pouze

³⁸⁸ Ohledně účelu převodu zaknihovaných cenných papírů především platí, že tento je vždy investiční. Naproti tomu nelze účel označit za spotřební, neboť zaknihované cenné papíry nejsou způsobilé uspokojit kteroukoliv ze základních lidských potřeb, oproti cenných papírů listinných. Obdobně viz VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společnosti*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, s. 193.

³⁸⁹ VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společnosti*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, s. 194.

³⁹⁰ Tamtéž.

³⁹¹ ŠVESTKA, J. In: ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M., a kol. *Občanský zákoník I, II*, 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 751.

³⁹² Explicitní úprava je v tomto směru vymezena zejména v případě příklepu ve veřejné dražbě v ustanovení § 33 odst. 6 ZPKT, kde je mimo jiné stanoveno, že osoba vedoucí evidenci cenných

deklaratorní charakter.³⁹³ Jak již bylo předestřeno, následující výklad bude orientován pouze na změnu v osobě vlastníka učiněnou na základě *převodu*.

Než se však budu blíže zabývat tím, jak vlastně takový převod zaknihovaného cenného papíru probíhá, považuji za důležité objasnit, co se vlastně při převodu zaknihovaného cenného papíru převádí, respektive co lze označit za předmět takového převodu. Z hlediska funkčního je třeba převodem zaknihovaného cenného papíru rozumět právo plně nakládat se zaknihovaným cenným papírem, přičemž za samotný předmět převodu je nutno považovat vlastnické právo *sui generis* k dílčím zaknihovaným cenným papírům.³⁹⁴

Proces převodu zaknihovaného cenného papíru lze zjednodušeně popsat tak, že osoba, jenž vede evidenci, odstraní převáděný zaknihovaný cenný papír na účtu převodce a následně jej, v souladu s příkazy oprávněných osoby, připsá na účet nabyvatele.³⁹⁵ Třebaže to ani OZ ani ZPKT ve svých ustanoveních explicitně nevymezují, lze dovodit, že se proces převodu skládá ze dvou kroků. První krok spočívá v odepsání zaknihovaného cenného papíru z majetkového účtu převodce a druhý krok tkví v připsání předmětného zaknihovaného cenného papíru ve prospěch, resp. na účet nabyvatele.³⁹⁶ Pokud jde o samotný zápis převodu, ten se provádí buďto na účet vlastníka nebo na účet zákazníka, za situace, že je majetkový účet pro nabyvatele zaknihovaného cenného papíru veden v navazující evidenci.³⁹⁷

S ohledem na skutečnost, že se zaknihovaný cenný papír v našem právním prostředí nabývá derivativním způsobem, lze český právní řád označit za právní řád podmíněný, jenž se zároveň řadí mezi tzv. transparentní, popř. semi-transparentní systémy přímého vlastnictví (neboť osoba centrálního depozitáře má vždy možnost identifikovat koncového majitele účtu). Právo nakládat se zaknihovaným cenným papírem, jenž v rámci převodu nabyvatel získá, je tak totožné s tím právem, které

papírů přechod cenného papíru zaregistruje na vydávatele k okamžiku příklepu, přičemž tak učiní na základě potvrzení o nabytí vlastnictví na příkaz dražebníka nebo vydávatele.

³⁹³ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 144.

³⁹⁴ VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společnosti*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, s. 196; s. 252; s. 256.

³⁹⁵ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 143.

³⁹⁶ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 150.

³⁹⁷ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 143.

na něj bylo převedeno ze strany převodce.³⁹⁸ Ohledně předmětu převodu pak platí, co jsem již výše uvedla, je jím vlastnické právo *sui generis* k dílčím zaknihovaným cenným papírům.

Jak již bylo shora naznačeno, právní úprava převodu zaknihovaného cenného papíru je v současnosti stále upravena na dvou místech. Jednak je převod zaknihovaného cenného papíru součástí ZKPT, a to zejména ustanovení § 96, jenž se zabývá účinky spojených s převodem, a jednak je úprava obsažena v ustanovení § 1104 OZ, když toto zní následovně:

„(1) Vlastnické právo k zaknihovanému cennému papíru se nabyvá zápisem zaknihovaného cenného papíru na účet vlastníka.

(2) Zapisuje-li se zaknihovaný cenný papír i na účet zákazníků, nabyvá se vlastnické právo k němu zápisem na účet zákazníků.

(3) Na nabývání vlastnického práva k imobilizovanému cennému papíru podle § 2413 odst. 1 se použijí obdobně ustanovení o nabývání vlastnictví k zaknihovaným cenným papírům.“

Citované ustanovení OZ se týká nejen převodu zaknihovaného cenného papíru, ale též nabytí vlastnického práva k zaknihovanému cennému papíru, přičemž se tak děje na základě dvoustranného, případně vícestranného právního jednání.³⁹⁹ Z ustanovení je tedy zřejmé, že k samotnému převodu je zapotřební existence určitého právního jednání. K nejčastějším právním jednáním převodu vlastnického práva k zaknihovanému cennému papíru patří smlouva.⁴⁰⁰ V souladu s ustanovením § 978 OZ je nutno shora citované ustanovení považovat za ustanovení kogentní.⁴⁰¹

³⁹⁸ VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společnosti*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, s. 65; s. 256.

³⁹⁹ ŠOVAR, J. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN. V. a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2019, s. 1174.

⁴⁰⁰ V případě převodu za úplaty půjde nejčastěji o smlouvu kupní, v případě převodu bezúplatného se bude jednat o smlouvu darovací. Obdobně viz DOBROVOLNÁ, E. In SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976-1474). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 347.

⁴⁰¹ Srov. ŠOVAR, J. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN. V. a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2019, s. 1176; nebo také MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 149.

Předmětné ustanovení § 1104 OZ současně upravuje tzv. *zásadu registrace*. Princip této zásady tkví v tom, že k účinnosti převodu zaknihovaného cenného papíru je zapotřebí nejen konsenzus smluvních stran, tedy platná smlouva (*titulus*), ale též i následný zápis (*modus*) takového převodu zaknihovaného cenného papíru do evidence. Takový zápis je uskutečněn na základě příkazu, který musí být současně podán ze strany osoby k tomu oprávněné.⁴⁰² Přitom to, koho je možné za takovou oprávněnou osobu považovat, ZPKT explicitně nestanoví. Dle M. Fraňka je vždy nutné oprávněnost posuzovat v závislosti na konkrétním případě, tedy *ad hoc*.⁴⁰³ Samotné zhodnocení oprávněnosti je následně ponecháno zejména osobě vedoucí evidenci, případně již zmíněnému účastníkovi centrálního depozitáře provádějící zápis do evidence ve smyslu ustanovení § 95 odst. 2 a 3 ZPKT.⁴⁰⁴ Pokud bude příkaz k zápisu podán ze strany oprávněné osoby, je takový příkaz považován za dostatečný pro uskutečnění převodu zaknihovaného cenného papíru.⁴⁰⁵ Za nezbytné považují zmínit skutečnost, že na rozdíl od prokazování právního jednání, na základě kterého je samotný převod realizován, příkaz jako takový musí být osobě vedoucí centrální evidenci prokázán vždy.⁴⁰⁶ Příkaz se v tomto případě stává nutným předpokladem dobrovolné dispozice⁴⁰⁷, nelze tedy bez něj k uskutečnění převodu přistoupit. Z popsaného je nanejvýš zřejmé, jak moc je existence, a následně i platnost takového příkazu, významná a důležitá, ne-li důležitější než samotné právní jednání, na jehož základě je převod realizován. Důležitost příkazu je dále umocněna tím, že v případě vadnosti takového příkazu nebo v případě rozporu mezi obsahem tohoto příkazu a obsahem zápisu v evidenci, dochází ke spuštění procesů odpovědnostních vztahů mezi osobou vedoucí evidenci zaknihovaných cenných papírů a stranami převodu.⁴⁰⁸

⁴⁰² MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 143.

⁴⁰³ FRANĚK, M. In: HUSTÁK, Z., ŠOVAR, J., FRANĚK, M., SMUTNÝ, A., CETLOVÁ, K., DOLEŽALOVÁ, D. *Zákon o podnikání na kapitálovém trhu. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck. 2012, s. 595.

⁴⁰⁴ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 144.

⁴⁰⁵ VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společností*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, s. 258.

⁴⁰⁶ VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společností*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, s. 258-259.

⁴⁰⁷ Naproti tomu u dispozice nedobrovolné (jedná se například o dispozice na základě soudního rozhodnutí či na základě zákona) není existence takového příkazu nezbytná. Viz VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společností*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, s. 259.

⁴⁰⁸ VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společností*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, s. 259.

Pokud jde o časový úsek ve vztahu k povinnost týkající se podání příkazu k zápisu převodu zaknihovaného cenného papíru, ustanovení § 95 odst. 2 ZPKT pouze stanoví, že zápis do evidence bude proveden na základě příkazu ze strany oprávněné osoby. Je tedy zřejmé, že uvedené ustanovení pojednává pouze o aspektu personálním,⁴⁰⁹ již však nehovoří o aspektu časovém, tedy o časovém rozmezí, dokdy má k podání příkazu k zápisu dojít. Jisté vodítko lze nalézt v ustanovení § 96 odst. 4 ZKPT, kde je uvedeno, že takový příkaz má být podán neprodleně, nicméně je zapotřebí dodat, že zákon zde hovoří pouze v souvislosti s obchodníkem s cennými papíry. Domnívám se tedy, že otázka, kdy vlastně nastává povinnost k podání příkazu, je ponechána na smluvním ujednání stran.⁴¹⁰

Považuji za vhodné režim příkazu *de lege ferenda* upravit více detailněji, především v oblasti týkající se právě případných důsledků vadnosti příkazu či nesrovnalosti mezi obsahem zápisu v evidenci a obsahem příkazu. Zákonodárce by mohl najít inspiraci zejména ve švýcarské právní úpravě, konkrétně ve švýcarském zákoně o elektronických cenných papírech (*Loi fédérale sur les titres intermédies*), jenž je označován též zkratkou LTI, ze dne 3. října 2008, který v čl. 27 vymezuje předpoklady, za nichž je přípustné proces odepsání zaknihovaného cenného papíru z účtu anulovat. Kupříkladu v případě, že je příkaz neplatný, neproběhl v době obvyklé, odepsání proběhlo bez příkazu aj.⁴¹¹

Bližší právní neupravenost příkazu lze spatřit i v absenci v předchozím odstavci zmiňované lhůty pro podání příkazu k zápisu převodu zaknihovaných cenných papírů. Vhodnější se mi v tomto ohledu jevila předchozí právní úprava obsažená v ZCP ve znění účinném do 30. dubna 2004, kde bylo o této lhůtě pojednáváno poněkud více, konkrétně pak v ustanovení § 22 odst. 1, jenž stanovoval, že příkaz k registraci převodu se podává v *dohodnuté lhůtě, a pokud nebyla taková lhůta dohodnuta, tak ve lhůtě 7 dní od uzavření smlouvy*. Takto vymezená lhůta byla dle mého názoru příhodnější, nežli je tomu v současné právní

⁴⁰⁹ FRANĚK, M. In: HUSTÁK, Z., ŠOVAR, J., FRANĚK, M., SMUTNÝ, A., CETLOVÁ, K., DOLEŽALOVÁ, D. *Zákon o podnikání na kapitálovém trhu. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck. 2012, s. 595.

⁴¹⁰ Obdobně viz MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 150.

⁴¹¹ Čl. 27 Loi fédérale sur les titres intermédies (LTI) [online]. [cit. 31. 7. 2020]. Dostupné z: <https://www.admin.ch/opc/fr/classified-compilation/20061735/202001010000/957.1.pdf>.

úpravě. S ohledem na přijetí ZPKT však došlo mimo jiné i ke zrušení právě tohoto ustanovení.⁴¹²

Právní úprava obsažena jak v ZKPT, konkrétně v ustanovení § 96 odst. 1 a odst. 2, tak v OZ v ustanovení § 1104 odst. 1 a odst. 2, přičemž explicitně spojuje okamžik nabytí vlastnického práva k zaknihovanému cennému papíru s okamžikem zápisu na příslušný účet, kterým je buďto zákaznický účet (v případě, že majitelé účtů nemají totožného depozitáře), anebo účet vlastníka (za situace, že je převod realizován mezi koncovými majiteli u stejného depozitáře).⁴¹³

Ohledně zápisu převodu zaknihovaného cenného papíru realizovaného základě příkazu podaného ze strany oprávněné osoby je zapotřebí říci, že tento je konstitutivního charakteru⁴¹⁴, neboť převod vlastnictví k zaknihovanému cennému papíru nemůže být realizován jinak nežli právě změnou onoho zápisu v té části evidence, jenž je z hlediska vlastnictví cenného papíru rozhodující, tedy na účtu vlastníka.⁴¹⁵ Pokud jde o charakter zápisu převodu zaknihovaného cenného papíru na účet zákazníka, považuji za nutné podotknout, že v tomto směru nepanuje úplná mezi odbornou veřejností shoda. V této souvislosti se lze setkat s tím, že i v případě zápisu na účet zákazníka jsou takovému zápisu přisuzovány konstitutivní účinky.⁴¹⁶ Naproti tomu někteří autoři prohlašují, že ke změně vlastnictví dochází až v okamžiku zápisu změny na účet vlastníka.⁴¹⁷ Následně nelze opomenout ani názor, jenž v této věci společně zastávají autoři jednoho komentáře k OZ.⁴¹⁸ Ti se domnívají, že pokud jde o zápis na účet vlastníka v navazující evidenci, je možné tento zápis považovat a označit za zápis konstitutivní, avšak naproti tomu informace

⁴¹² V důvodové zprávě k návrhu zákona č. 257/2004 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o podnikání na kapitálovém trhu, zákona o kolektivním investování a zákona o dluhopisech, zákonodárce zrušení předmětného ustanovení zdůvodnil tím, že právě ve spojitosti s oním přijetím ZPKT je zrušení vybraných ustanovení nezbytným krokem, avšak zároveň jedním dechem dodává, že ta úprava, jenž bude v ZCP zrušena bude zároveň převzata do ZPKT. V případě ustanovení § 22 se tak bohužel nestalo. Viz Parlament ČR, Poslanecká sněmovna, Sněmovní tisk č. 525/0, část č. 1/3, s. 46.

⁴¹³ VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společnosti*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, s. 259.

⁴¹⁴ DOBROVOLNÁ, E. In: SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976-1474). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 347–348.

⁴¹⁵ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 346.

⁴¹⁶ VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společnosti*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, s. 259.

⁴¹⁷ FRANĚK, M. In: HUSTÁK, Z., ŠOVAR, J., FRANĚK, M., SMUTNÝ, A., CETLOVÁ, K., DOLEŽALOVÁ, D. *Zákon o podnikání na kapitálovém trhu. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck. 2012, s. 596.

⁴¹⁸ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 150.

o nabytí vlastnictví k zaknihovanému cennému papíru jsou zaznamenávány pouze deklaratorně, a to k datu provedení zápisu na zákaznický účet (neboť již v tomto momentě se vlastníkem zaknihovaného cenného papíru stává nabyvatel).⁴¹⁹ Argumentují zejména tím, že k nabytí vlastnického práva dochází dříve, tedy předtím, než dojde k připsání zaknihovaného cenného papíru v navazující evidenci na účet vlastníka. V souladu s touto argumentací je dle mého názoru spojena především ochrana práv nabyvatele, když v jeho prospěch je zaknihovaný cenný papír na účet zákazníků zapisován.

Pokud jde o prokázání vlastnického práva k zaknihovanému cennému papíru, děje se tak výpisem z příslušné evidence, v níž je zaknihovaný cenný papír veden. Je zapotřebí zdůraznit, že takovýto výpis plní toliko funkci průkazní, a není možné jej považovat za cenný papír.⁴²⁰

Z toho, co již bylo o převodu zaknihovaného cenného papíru uvedeno, je nutno poukázat na skutečnost, že nebude-li převod zaknihovaného cenného papíru završen právě oním zápisem, tj. *modem*, ale pouze uzavřením smlouvy, nenabude příjemce vlastnické právo k zaknihovanému cennému papíru. K tomu je zapotřebí zároveň dodat, že v takovémto případě se příjemce stává alespoň držitelem práv, jež plynou z předmětného zaknihovaného cenného papíru v takové míře, ve které na něj byla práva převedena.⁴²¹ Tato práva však musí skutečně vykonávat, přičemž mu zároveň náleží i petitorní ochrana vůči vlastníkovi zaknihovaného cenného papíru.⁴²²

Na jednu stranu lze aktuální právní úpravu nakládání se zaknihovaným cenným papírem zhodnotit kladně, neboť se podařilo předchozí roztržštěnou úpravu⁴²³ zkoncentrovat relativně na jedno místo. Na druhou stranu nelze přehlédnout, že se zákonodárce nevyvaroval přenosu některých nedostatků a nejasností, jež byly shora popsány. Zejména pokud jde o důsledky důsledků vadnosti příkazu či nesrovnalosti mezi obsahem zápisu v evidenci a obsahem

⁴¹⁹ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 150.

⁴²⁰ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 78.

⁴²¹ ŠOVAR, J. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2019, s. 1175.

⁴²² Viz ustanovení § 990 odst. 2 OZ; obdobně také ŠOVAR, J. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2019, s. 1175.

⁴²³ V rámci převodu zaknihovaných cenných papírů bylo dříve zapotřebí prostudovat ustanovení nejméně tří právních předpisů, zejména ZCP, ZPKT a ObchZ.

příkazu. V tomto ohledu se mi líbí návrh spočívající ve vyloučení úpravy převodu zaknihovaného cenného papíru do zvláštního zákona, a to s ohledem na nespornou individualitu tohoto institutu společně s nutností zajištění předvídatelnosti a právní jistoty týkající se právě dispozic se zaknihovanými cennými papíry.⁴²⁴ I v takovém případě by český zákonodárce našel notnou dávku inspirace v zahraniční právní úpravě, zejména pak v té francouzské, kde byla tato materie, jež měla být původně součástí soukromoprávního *Code civil*, inkorporována do zvláštního předpisu, do francouzského peněžního a finančního zákoníku („*Code monétaire et financier*”).⁴²⁵

5.1.1 Pozastavení výkonu práva nakládat se zaknihovaným cenným papírem

V souvislosti s nakládáním se zaknihovaným cenným papírem je podstatné zastavit se i u institutu pozastavení výkonu práva nakládat se zaknihovaným cenným papírem, který je součástí právní úpravy obsažené v ZPKT, konkrétně v ustanovení § 97, a který je zkráceně označován jako „*pozastavení nakládání s investičním nástrojem*“, v běžné praxi se lze také setkat se zkráceným výrazem „*blokace*“. ⁴²⁶ Jedná se o institut, jenž se vyznačuje značnou mírou užitečnosti, neboť v případě zápisu takového pozastavení s nakládáním, zajišťuje nemožnost zápisu týkající se změny v osobě vlastníka do evidence zaknihovaných cenných papírů.⁴²⁷ Po určitý čas tak není možné převod zaknihovaného cenného papíru realizovat. Užitečnost je dále umocněna tím, že je možné prostřednictvím tohoto instrumentu docílit znemožnění zápisu smluvního zástavního práva k zaknihovanému cennému papíru po dobu takového pozastavení.⁴²⁸

Popsané důsledky pozastavení práva nakládat jsou explicitně vymezeny v odst. 5 předmětného ustanovení § 97 ZPKT. Z toho je zřejmé, že jiné, než v tomto odstavci uvedené důsledky institut pozastavení mít nemůže, jestliže tak nestanoví

⁴²⁴ VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společnosti*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, s. 263-264.

⁴²⁵ Tamtéž.

⁴²⁶ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 347.

⁴²⁷ Ustanovení § 97 odst. 5 ZPKT.

⁴²⁸ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 347.

zvláštní právní předpis.⁴²⁹ Za takového stavu lze dospět k názoru, že zápis pozastavení výkonu práva nakládat se zaknihovaným cenným papírem nevytváří překážku jiným zápisům vztahující se k onomu zaknihovanému cennému papíru. Kupříkladu nic nebrání zápisu zástavního práva z rozhodnutí veřejné moci nebo ze zákona, nebo též změny v údajích o vlastníkovi či zápis změny v osobě vlastníka v důsledku přechodu vlastnictví.⁴³⁰

Odpověď na otázku, kdo a za jakých podmínek je oprávněn k podání příkazu k zápisu pozastavení nakládání se zaknihovaným cenným papírem nalezneme hned v odst. 1 ustanovení § 97 ZPKT, dle kterého je možné za oprávněné osoby k podání zápisu pozastavení nakládání se zaknihovaným cenným papírem považovat organizátora regulovaného trhu, provozovatele mnohostranného obchodního systému či provozovatele systému vypořádacího, jestliže má být zaknihovaný investiční nástroj převeden, dále je k podání takového příkazu oprávněn příslušný soud, správní úřad či exekutor, avšak pouze pokud je to nutné v souvislosti s vydáním předběžného opatření, exekučního příkazu nebo k jiným účelům soudního nebo správního řízení, anebo stanoví-li tak jiný právní předpis, následně je k oprávněným osobám přiřazena taktéž osoba, jenž vede centrální evidenci zaknihovaných cenných papírů, za situace, že je to nutné v souvislosti s vypořádáním, popřípadě s jinými službami, jenž jsou ze strany této osoby poskytovány, dále se mezi oprávněné osoby řadí také depozitář investičního fondu nebo zahraničního investičního fondu a v neposlední řadě též třetí osoba, jestliže příkaz podává ve svůj prospěch, a pokud k tomu má souhlas vlastníka zaknihovaného cenného papíru.⁴³¹ Zákon u posledně zmíněného subjektu, tj. třetí osoby již neřeší to, zda je možné, aby vlastník své souhlasné případně odvolal. S ohledem na skutečnost, že jádro tohoto institutu tkví zejména v zabezpečení právní jistoty osob před neoprávněnou dispozicí se zaknihovaným cenným papírem, je patrné, že vlastním svůj souhlas nemůže odvolat po v příkazu k zápisu vymezenou dobu.⁴³²

⁴²⁹ FRANĚK, M. In: HUSTÁK, Z., ŠOVAR, J., FRANĚK, M., SMUTNÝ, A., CETLOVÁ, K., DOLEŽALOVÁ, D. *Zákon o podnikání na kapitálovém trhu. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 599.

⁴³⁰ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 148.

⁴³¹ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 347-348.

⁴³² MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 149.

Je tedy zřejmé, že účel zápisu pozastavení výkonu práva disponovat se zaknihovaným cenným papírem se bude v zásadě lišit podle toho, kdo takový příkaz k zápisu podává. Účelem může být zejména ochrana práv třetích osob, požadavek řádného provedení zápisu do evidence zaknihovaných cenných papírů apod.⁴³³

Mantinely institutu nejsou dány pouze aspektem personálním, ale taktéž aspektem časovým. S ohledem na skutečnost, že se jedná o významný zásah do vlastnických práv, je ohledně časového požadavku v ustanovení § 97 odst. 2 ZPKT stanoveno, že už samotný příkaz k zápisu musí zahrnovat dobu, po kterou je dispozice se zaknihovaným cenným papírem pozastavena.⁴³⁴ Na druhou stranu však ustanovení neupravuje maximálně přípustnou hranici takové doby. V takovém případě se domnívám, že co se stanoví doby týče, musí být úměrná cílům, jenž využití institutu v tom či onom případě sleduje. Vystává otázka, zda je přípustné, aby v příkazu byla doba stanovena jako doba neurčitá. V tomto směru se lze v odborné literatuře⁴³⁵ setkat s názorem, že to možné je, neboť doslovný výklad toto nezakazuje. Osobně se s tímto názorem neztotožňuji, neboť se domnívám, že výslovným požadavkem na stanovení doby, chtěl zákonodárce předejít zneužívání příkazů podávaných právě na neurčitou dobu.

K zániku pozastavení nakládání se zaknihovaným cenným papírem může dojít následujícími způsoby. V první řadě pozastavení nakládání se zaknihovaným cenným papírem zanikne uplynutím doby pozastavení.⁴³⁶ Dále k zániku dochází z příkazu osoby, z jejíž strany byl příkaz k zápisu pozastavení nakládat podán a konečně k zániku dochází též z příkazu osoby, jenž prokáže své oprávnění takový zápis pozastavení nakládání se zaknihovaným cenným papírem zrušit.⁴³⁷ V případě posledně zmíněném způsobu však zákon bližší podmínky onoho „oprávnění“ pozastavení zrušit nestanoví. Zde by bylo nanejvýš vhodné jisté bližší upřesnění, neboť bez určité konkretizace zmínění odst. 3 písm. c) § 97 ZKPT nemá přespříliš

⁴³³ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 148.

⁴³⁴ FRANĚK, M. In: HUSTÁK, Z., ŠOVAR, J., FRANĚK, M., SMUTNÝ, A., CETLOVÁ, K., DOLEŽALOVÁ, D. *Zákon o podnikání na kapitálovém trhu. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck. 2012, s. 599.

⁴³⁵ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 148.

⁴³⁶ FRANĚK, M. In: HUSTÁK, Z., ŠOVAR, J., FRANĚK, M., SMUTNÝ, A., CETLOVÁ, K., DOLEŽALOVÁ, D. *Zákon o podnikání na kapitálovém trhu. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck. 2012, s. 599.

⁴³⁷ Ustanovení § 97 odst. 3 ZPKT.

valný význam.⁴³⁸ Specifickou pozici ZKPT ve svém ustanovení § 97 odst. 4 přisuzuje soudu a správnímu úřadu, který jsou zároveň oprávněny k podání příkazu k zápisu pozastavení nakládat, přičemž jim přiznává právo podat příkaz ke zrušení pozastavení nakládání se zaknihovaným cenným papírem, ke kterému dala příkaz jiná osoba.⁴³⁹

Institut pozastavení výkonu práva vlastníka nakládat se zaknihovaným cenným papírem se na první pohled zdá být institutem vcelku jednoduchým, nicméně při bližším zkoumání lze dospět k závěru, že jde o institut, který nejenže by si zasluhoval bližší konkretizaci některých výše zmíněných ustanoveních, ale taktéž se jedná o institut, který je do značné míry komplikovaný. Jen těžko lze v souvislosti s tímto nástrojem hovořit o dokonalosti. Tak například, co se týče skupiny osob, jež jsou k podání příkazu k pozastavení nakládání oprávněny, lze kladně hodnotit, že zde zákonodárce myslel i na tzv. třetí osoby, které zároveň dávají se svolením vlastníka zaknihovaného cenného papíru příkaz ve svůj vlastník prospěch. Na druhou stranu je s podivem, že mezi oprávněné osoby není zařazen také samotný vlastník zaknihovaného cenného papíru, třebaže v praxi by nejspíš příkaz jako takový z jeho strany nebyl příliš často využíván.⁴⁴⁰ Další úskalí lze spatřit v situaci, kdy zmíněný příkaz podaný ze strany osoby vedoucí centrální evidenci zaknihovaných cenných papírů učiní tento vůči sobě. Nicméně v této otázce není zcela jasno, neboť je možné, že tím taková situace není míněna, pokud by tomu tak skutečně bylo, tak v právní úpravě tohoto institutu chybí oprávnění takové osoby nakládat se zaknihovaným cenným papírem pozastavit, a to zejména z vlastního podnětu.⁴⁴¹ A nakonec pokud jde o otázku zániku pozastavení nakládání se zaknihovaným cenným papírem, i zde je možné hovořit o jistých pochybách ve vztahu k nikterak neohraničené možnosti příkazu k výmazu pozastavení disponovat se zaknihovaným cenným papírem, jenž je oprávněna právě ta osoba, z jejíž strany byl podán příkaz k pozastavení. V této souvislosti např. J. Pauly dodává, že je

⁴³⁸ FRANĚK, M. In: HUSTÁK, Z., ŠOVAR, J., FRANĚK, M., SMUTNÝ, A., CETLOVÁ, K., DOLEŽALOVÁ, D. *Zákon o podnikání na kapitálovém trhu. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck. 2012, s. 599.

⁴³⁹ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 348.

⁴⁴⁰ Tamtéž.

⁴⁴¹ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 348-349.

možné si představit situace, za kterých by bylo nanejvýš praktické, aby takové osobě nebylo přiznáno právo rušit účinky svého původního příkazu.⁴⁴²

5.2 Zástavní právo k zaknihovanému cennému papíru

V souladu s ustanovením § 1310 odst. 1 OZ může být zástavou každá věc, se kterou je možné obchodovat, a vzhledem k tomu, že mimo jiné i zaknihovaný cenný papír naplňuje takto vymezenou definici zástavy⁴⁴³, lze jej současně označit za způsobilou zástavu.⁴⁴⁴

Zaknihovaný cenný papír je tedy možné zastavit, přičemž současná právní úprava nám v tomto směru poskytuje de facto dvě přípustné varianty. První variantou je *zastavení zaknihovaného cenného papíru*, jehož bližší specifikaci nalezneme v ustanovení § 1331 OZ. Druhá varianta je pak obsažena v následujících ustanoveních, konkrétně v ustanoveních § 1333 a 1334 OZ, a kterou zákon označuje jako *zastavení účtu vlastníka zaknihovaných cenných papírů*. Před bližší specifikací každé ze zákonných variant, považuji za vhodné všeobecně objasnit zastavení zaknihovaných cenných papírů jako takové.

Zastavení zaknihovaného cenného papíru bývá označováno jako zvláštní druh zástavního práva.⁴⁴⁵ V předešlé právní úpravě byly jisté zvláštnosti zformulovány celou řadou speciálních ustanoveních. Například podle ustanovení § 39 odst. 1 a 2 ZCP nebylo možné, s výjimkou zákonných zástavních práv⁴⁴⁶, k zastaveným cenným papírům zřídit podzástavní právo či je opakovaně zastavit.⁴⁴⁷

⁴⁴² PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 349.

⁴⁴³ Nutno však dodat, že co lze považovat za způsobilou zástavu, je v souvislosti s rozšířením konceptu věci v právním smyslu dle § 489 OZ, formulováno velice obšírně. Za způsobilou zástavu je možné označit v souladu s ustanovením § 1348 OZ dokonce i soubor věcí ve spojitosti s věcí hromadnou. Naproti tomu samozřejmě není možné, aby za zástavu byla označena jakákoliv věc, tedy vše, co je odlišné od osoby a slouží k potřebě lidí, ale vždy se musí jednat o věc, která je obchodovatelná. Osobně se však domnívám, že pokud jde o podmínku obchodovatelnosti, je vždy třeba mít zároveň na paměti, k čemu vlastně taková zástava slouží, následný příliš restriktivní výklad by mohl způsobit jisté vyřazení možnosti uspokojení zástavního věřitele. Stanovení, zda ta či ona věc je způsobilou zástavou by mělo být ponecháno na smluvních stranách případně zástavní smlouvy, samozřejmě respektujíc dobré mravy, právní předpisy apod. Obdobně také MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 177-178.

⁴⁴⁴ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 177.

⁴⁴⁵ ŠOVAR, J. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2019, s. 1402.

⁴⁴⁶ PAULY, J. *Komentář k zákonu o cenných papírech*. Praha: Orac, 1998, s. 148.

⁴⁴⁷ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 167, 175.

Jelikož bylo toto ustanovení bez náhrady zrušeno⁴⁴⁸, v současné době již takový zákaz neplatí, a tím pádem je v souladu s aktuální právní úpravou tzv. násobné zastavení zaknihovaného cenného papíru, s jistou výjimkou⁴⁴⁹, znovu umožněno.⁴⁵⁰ Dále je v tomto směru důležité zmínit, že se na otázky vzniku zástavního práva k zaknihovanému cennému papíru nebo k účtu zaknihovaného cenného papíru nepoužijí obecná ustanovení o vzniku zástavního práva k movité věci, neboť tyto jsou upraveny speciálními ustanoveními § 1331 OZ, pokud jde o vznik zástavního práva k zaknihovanému cennému papíru a v případě vzniku zástavního práva k účtu zaknihovaného cenného papíru ustanovením § 1333 OZ.⁴⁵¹ Ustanovení týkající se všeobecně zastavení zaknihovaného cenného papíru budou aplikována postupně v následujícím pořadí. Nejprve se použijí výše zmíněná ustanovení, tedy ustanovení § 1331 až 1334 OZ, následně ustanovení § 1349 a 1359 OZ, a až poté se přistoupí k aplikaci ustanovení týkající se zastavení movitých věcí, přičemž nakonec se použijí obecná ustanovení o zastavení, tedy ustanovení § 1309 a násl. OZ.⁴⁵² Ve zvláštních právních předpisech pak již v zásadě nenajdeme ustanovení, jež by tuto problematiku blíže upravovala.⁴⁵³

Jak bylo shora předestřeno, první variantu, jenž nám současná právní úprava nabízí, je *zastavení zaknihovaného cenného papíru*, jenž je upraveno speciálním a kogentním ustanovením § 1331 OZ, když tato právní úprava zástavního práva se vztahuje přímo a jen na cenné papíry zaknihované. Již samotný charakter zaknihovaného cenného papíru determinuje i to, jakým způsobem vzniká zástavní právo k zaknihovanému cennému papíru.⁴⁵⁴ Za nejvýznamnější právní jednání

⁴⁴⁸ Zde se důvodová zpráva pouze uvádí, že takové omezující ustanovení ve vztahu k cenným papírům bylo nedůvodné. Viz důvodová zpráva k OZ. [online]. [cit. 31.8.2020] Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

⁴⁴⁹ V případě zaknihovaných cenných papírů zastavených jakožto součást věci hromadné, kupříkladu obchodní závod, není dle ustanovení § 1348 věty první OZ tzv. násobné zastavení možné, když podle uvedeného ustanovení platí, že pokud se za trvání zástavního práva k hromadné věci ujedná samostatné zástavní právo k věci jednotlivé, jenž náleží k zástavě, zástavní právo tak nevznikne.

⁴⁵⁰ Podotýkám *zase umožněno*, neboť původně ZCP, tj. ve znění účinném do 30.6.1996, tzv. násobné zastavení cenného papíru nezakazoval. Viz PAULY, J. *Komentář k zákonu o cenných papírech*. Praha: Orac, 1998, s. 148.

⁴⁵¹ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 193.

⁴⁵² MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 167.

⁴⁵³ Jak je však zvykem, i v tomto případě však existují jisté výjimky. Například se úprava týkající se zástavního rubopisu v případě šeků a směnek dle ustanovení § 19 SŠZ nebo úprava týkající se omezené zastavitelnosti dle ustanovení § 273 ZOK.

⁴⁵⁴ FIALA, J. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek III*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 958.

směřující právě ke vzniku zástavního práva k zaknihovanému cennému papíru je označována zástavní smlouva. I přes nepopíratelně významnou pozici zástavní smlouvy, není tato jediným právním titulem, na základě kterého vzniká zástavní právo k zaknihovanému cennému papíru.⁴⁵⁵ Ke vzniku zástavního práva nejen k zaknihovanému cennému papíru, ale k věcem ve smyslu právním obecně může dojít též z rozhodnutí orgánu veřejné moci dle ustanovení § 1342 OZ, případně ve smyslu ustanovení § 170 DŘ, přičemž zápis takto vzniklého zástavního práva je zápisem, který má pouze deklaratorní charakter.⁴⁵⁶ V neposlední řadě nelze opomenout vznik zákonného zástavního práva k zaknihovanému cennému papíru, jenž plyne z ustanovení § 202a odst. 3 věty druhé ZPKT. V takovém případě má centrální depozitář k zajištění splatných pohledávek, jež vznikly ve spojitosti se zabezpečením služeb poskytnutých majitelům tzv. nezařazených účtů, zástavní právo k investičním nástrojům evidovaným na majetkovém účtu, který vede, přičemž za investiční nástroje lze považovat samozřejmě také i zaknihované cenné papíry.⁴⁵⁷ Pokud jde o již v úvodu tohoto odstavce zmiňovanou zástavní smlouvu jakožto nejvýznamnější právní titul vzniku zástavního práva k zaknihovanému cennému papíru, mluvíme o ní jako o tzv. smluvním zástavním právu, přestože tato fráze, která byla součástí ZCP (zejména pak byla užitá v ustanovení § 40 a násl.) a kterou lze v současné době nalézt pouze jako jistý pozůstatek v ustanovení § 97 odst. 5 ZPKT, není občanským zákoníkem používána.

Vznik smluvního zástavního práva lze označit jako výsledek dvoufázového procesu.⁴⁵⁸ První krok (*titulus*) spočívá v uzavření zástavní smlouvy, kdy smlouva musí mít písemnou formu, což lze *a contrario* vyvodit z ustanovení § 1314 odst. 1 OZ.⁴⁵⁹ Druhým krokem (*modus*) je zápis zástavního práva na účet vlastníka v příslušné evidenci⁴⁶⁰, přičemž takový zápis má následně konstitutivní účinky.⁴⁶¹

⁴⁵⁵ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 375-376.

⁴⁵⁶ ŠOVAR, J. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2019, s. 1400.

⁴⁵⁷ CHALUPA, I., REITMAN, D. *Cenné papíry. Základy soukromého práva IV*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 45.

⁴⁵⁸ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 380.

⁴⁵⁹ FIALA, J. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek III*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 958.

⁴⁶⁰ Za příslušné evidence se v tomto případě považují evidence investičních nástrojů dle osmé části ZPKT, kterými jsou jednak centrální evidence zaknihovaných cenných papírů a jednak samostatná evidence investičních nástrojů.

⁴⁶¹ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 380.

Než však k samotnému zápisu, a následně i k účinkům dojde, je zapotřebí, aby byly naplněny další zákonem vymezené podmínky. Tyto podmínky jsou dvě, přičemž jedna z nich je vymezena pozitivně a druhá je naopak vymezena negativně.

První podmínka, jejíž pozitivní vymezení je obsaženo v ustanovení § 1331 odst. 1 OZ, spočívá v tom, že onen příkaz k zápisu zástavního práva do příslušné evidence musí být učiněn ze strany osoby k tomu oprávněné.⁴⁶² Oprávněná osoba bude v praxi představována nejčastěji zástavním dlužníkem, tedy vlastníkem zastavovaného zaknihovaného cenného papíru.⁴⁶³ Kromě zástavního dlužníka přiznává zákon takové oprávnění též i zástavnímu věřiteli, osobnímu dlužníku či zástavci, avšak u těchto oprávněných osob zákon navíc vyžaduje, aby tito prokázali, že zástavní právo bylo skutečně zřízeno⁴⁶⁴, přičemž tento zákonný požadavek bude jistě splněn za situace, kdy společně s příkazem k zápisu zástavního práva bude předložen originál či úředně ověřená kopie zástavní smlouvy.⁴⁶⁵ Naproti tomu, bude-li příkaz k zápisu zástavního práva podán zástavním dlužníkem, resp. vlastníkem účtu, postačí, když přeloží pouze a jen onen příkaz.

Pokud jde o druhou nastíněnou podmínku, jenž je oproti první podmínce vymezena nejen negativně, ale zároveň není ani obsažena v OZ, nýbrž je zakotvena v ZPKT v ustanovení § 97 odst. 5, spočívá její podstata v nemožnosti zapsat zástavní právo k zaknihovanému cennému papíru po dobu, jenž bude v evidenci zaknihovaných cenných papírů registrováno pozastavení nakládáním s cenným papírem, přičemž v tomto odstavci je zákaz formulován pro investiční nástroje obecně.⁴⁶⁶

⁴⁶² PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 380.

⁴⁶³ RICHTER, T. In: SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976-1474). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 1091.

⁴⁶⁴ Zde je nutno uvést, že v tomto stádiu nelze hovořit o doložení „zřízení zástavního práva“, neboť k takovému zřízení dojde až *ex post*, tedy až samotným zápisem zástavního práva do příslušné evidence. Ze strany zákonodárce je tak vyžadováno doložení něčeho, k čemu mám teprve dojít. V takovém případě lze však ono „zřízení zástavního práva“ prokázat předložením toliko zástavní smlouvou v písemné formě. Viz FIALA, J. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek III*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 958 či obdobně viz PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 380.

⁴⁶⁵ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 205.

⁴⁶⁶ FIALA, J. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek III*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 958.

Náležitosti příkazu jakožto nezbytné podmínky zápisu zástavního práva k zaknihovanému cennému papíru, byly dříve upraveny v ustanovení § 42 odst. 3 ZCP, nicméně OZ tuto úpravu nepřejal a z toho důvodu tak musíme náležitosti příkazu hledat jinde, zejména pak v pravidlech pro vedení příslušné evidence.⁴⁶⁷ V případě Provozního řádu CDCP účinného od 1. října 2020 jsou pro onen příkaz obsahové náležitosti stanoveny v čl. 26 odst. 4, kterými jsou kromě jiného výše dluhu nebo ujednaná výše uspokojení zástavního věřitele, dále také doba splatnosti dluhu, pokud jsou takové údaje známy, následně i doba trvání zástavního práva, a také počet zaknihovaných cenných papírů, jenž mají být zastaveny.⁴⁶⁸ Co však musí příkaz obsahovat vždy, aniž by to muselo vyplývat z výslovného ustanovení zákona, je řádná a dostatečná specifikace zástavy, zejména prostřednictvím ISIN kódu. Následně v něm musím být povinně v souladu s ustanovením § 94 odst. 1 ZPKT identifikován zástavní věřitel, u fyzické osoby musí být identifikace obohacena o datum narození nebo rodné číslo.⁴⁶⁹

V souvislosti se zápisem zástavního práva nelze opomenout skutečnost, že zástavní právo se zapisuje do evidence zaknihovaných cenných papírů zásadně na účet vlastníka, nikoliv na účet zákazníka.⁴⁷⁰ Což má své opodstatnění s ohledem na skutečnost, že majitel zákaznického účtu není vlastníkem zaknihovaných cenných papírů na tomto účtu evidovaných (§ 528 odst. 2 OZ).⁴⁷¹ Avšak na druhou stranu lze dospět k tomu, že pokud jde o zanesení vzniku zástavního práva do příslušné evidence emise je toto namístě, přičemž v případě rozporu s obsahem evidence na účtu vlastníka, má obsah v evidenci emisi přednost.⁴⁷²

Významnou oblast ve vztahu k zastavenému zaknihovanému cennému papíru tvoří též otázka zániku smluvního zástavního práva k zaknihovanému cennému papíru.

⁴⁶⁷ ŠOVAR, J. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2019, s. 1401.

⁴⁶⁸ Provozní řád CDCP účinný ode dne 1.10.2020. [online]. Centrální depozitář cenných papírů, a.s. [cit. 7.10.2020]. Dostupné z: https://www.cdcp.cz/images/CDCP_provozni_rad_v8.pdf

⁴⁶⁹ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 206.

⁴⁷⁰ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 379.

⁴⁷¹ ŠOVAR, J. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2019, s. 1401.

⁴⁷² PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 379.

Problematika zániku byla v předchozí právní úpravě, konkrétně v ustanovení § 42 odst. 4 věty první ZCP, formulována explicitně, a to tak, že: „*Smluvní zástavní právo k zaknihovanému cennému papíru zaniká zápisem zániku tohoto zástavního práva.*“ Nebylo tedy pochyb, že výmaz zástavního práva měl *konstitutivní účinky*.⁴⁷³ Nicméně tato výslovná formulace nebyla zákonodárcem převzata, a tak se současná právní úprava obsažená v ustanovení § 1331 odst. 2 OZ nejenomže od té předešlé formulačně liší, ale také vnesla do právního prostředí jisté pochyby ohledně toho, kdy skutečně zástavní právo zaniká.⁴⁷⁴ V důsledku toho se lze mezi odbornou veřejností setkat s protichůdnými názory nejen na to, kdy zástavní právo zaniká, ale také jaký má následný výmaz zástavního práva účinky.

Současné ustanovení, jenž se problematika zániku zástavního práva týká, zní následovně: „*Zástavní právo vymaže z příslušné evidence osoba oprávněná tuto evidenci vést. Podá-li příkaz zástavní dlužník, osobní dlužník nebo zástavce, vymaže se zástavní právo, pokud příkazce doloží, že nastala skutečnost, která je jinak důvodem zániku zástavního práva.*“⁴⁷⁵

Otázka zániku zástavního práva u zaknihovaného cenného papíru je v nejedné odborné právní literatuře⁴⁷⁶ zodpovězena tím, že zástavní právo v tomto případě zaniká nikoliv až výmazem zástavního práva z příslušné evidence, jak by se dalo usuzovat z detailního rozporu dotčeného ustanovení § 1331 odst. 2 OZ, nýbrž některou ze skutečností, jenž způsobuje zánik zástavního práva z obecných důvodů dle ustanovení § 1376 a § 1377 OZ. Tím pádem by již onen výmaz zástavního práva z evidence měl pouze *deklaratorní účinky*. Ti, kdož zastávají tento názor argumentují zejména tím, že za situace, kdy ze strany zákonodárce nedošlo k převzetí výslovné úpravy týkající se zániku zástavního práva výmazem z evidence obsažené v ZCP, měl zákonodárce v úmyslu tuto úpravu změnit.⁴⁷⁷ Nicméně ani důvodová zpráva nám v tomto směru neposkytuje žádné vysvětlení, proto lze o této domněnce pouze polemizovat, a i z tohoto důvodu mi

⁴⁷³ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 207.

⁴⁷⁴ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 380.

⁴⁷⁵ Ustanovení § 1331 odst. 2 OZ.

⁴⁷⁶ Například viz CHALUPA, I., REITMAN, D. *Cenné papíry. Základy soukromého práva IV*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 46; nebo též MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 207.

⁴⁷⁷ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 207.

nepřijde taková argumentace dostatečně přesvědčivá. Nehledě na skutečnost, že něco nebylo převzato explicitně, nemusí nutně, a zpravidla tomu ani tak není, znamenat, že to k převzetí nedošlo vůbec.⁴⁷⁸

Považuji za vhodné zmínit i jiný úhel pohledu, se kterým se lze v odborné literatuře v této souvislosti setkat. J. Šovar zastává názor, že účinky výmazu zástavního práva mohou být nejen *konstitutivní*, ale dokonce též *deklaratorní*. Tento svůj postoj zdůvodňuje tím, že ne každý zánik zástavního práva je podmíněn právě výmazem z příslušné evidence. Poukazuje přitom na ustanovení § 1377 odst. 2 OZ, a zároveň dodává: „[...] kdy dojde k převodu vlastnického práva k zaknihovaným cenným papírům (tj. „odepsání“ zaknihovaných cenných papírů z účtu vlastníka) obchodovaných na regulovaném trhu bez souhlasu zástavního věřitele. Zástavní právo v tomto případě zanikne vždy, a to pro dobrou víru nabyvatele.“⁴⁷⁹

Osobně se přikláním k názoru, který naopak *de lege lata* dovozuje, že onen zápis zániku zástavního práva má nikoliv účinky deklaratorní, nýbrž účinky konstitutivní.⁴⁸⁰ Svě stanovisko J. Pauly zdůvodňuje tím, že i v rámci předchozí právní úpravy obsažené v ZCP, jenž byla v těchto otázkách dokonce méně jednoznačná nežli současná právní úprava obsažená v OZ, se v obdobných pochybnostech dovozoval konstitutivní charakter registrace zániku smluvního zástavního práva.⁴⁸¹ Většina odborné veřejnosti⁴⁸² se přiklání spíše k deklaratorním účinkům a lze očekávat, že *de lege ferenda* bude prosazováno jejich výslovné zakotvení. Domnívám se, že tento krok by způsobil odchýlení a nerespektování samotné konstrukce zaknihování cenných papírů, jenž byla od počátku postavena na jistých požadavcích.⁴⁸³

⁴⁷⁸ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 381.

⁴⁷⁹ ŠOVAR, J. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2019, s. 1402.

⁴⁸⁰ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 381.

⁴⁸¹ PAULY, J. *Komentář k zákonu o cenných papírech*. Praha: Orac, 1998, s. 156-157.

⁴⁸² Např. MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 207–208; dále CHALUPA, I., REITMAN, D. *Cenné papíry. Základy soukromého práva IV*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 46; nebo taktéž FIALA, J. In: ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek III*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 959.

⁴⁸³ Tyto požadavky byly představovány zejména tím, že za deklaratorní účinky měly být v zásadě přiřknuty pouze zápisům, které byly realizovány na základě jiných právních skutečností a za konstitutivní zápisy měly být považovány ty zápisy v příslušné evidenci takovýchto cenných papírů, jenž jsou uskutečňovány na základě právních jednání. Viz PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 381.

Kdo je oprávněn k podání příkazu k výmazu zástavního práva k zaknihovanému cennému papíru je, dle mého názoru ne zcela správně a úplně, upraveno v ustanovení § 1331 odst. 2 OZ. Mezi oprávněné osoby je jmenovitě zařazen osobní a zástavní dlužník, a rovněž i zástavce, nicméně v tomto výčtu oprávněných subjektů chybí především zástavní věřitel, kde to bude právě on, kdo v praxi bude takovýto příkaz podávat nejčastěji.⁴⁸⁴ Ze stavby věty, a především ze systematického výkladu předmětného ustanovení, lze sice vyzorovat jistý úmysl zákonodárce⁴⁸⁵ v tom smyslu, že zástavní věřitel je k podání příkazu k výmazu zástavního práva k zaknihovanému cennému papíru oprávněn, zákonodárce zřejmě tuto skutečnost považuje za natolik evidentní, že ji explicitně neuvádí.⁴⁸⁶ Naproti tomu předchozí právní úprava v ustanovení § 42 odst. 4 ZCP osobu zástavního věřitele jmenovitě uváděla. V tomto směru je více než vhodné de lege ferenda zakomponovat do předmětného ustanovení taxativní výčet subjektů, kteří jsou k podání příkazu k výmazu zástavního práva z evidence oprávněny, aby se mimo jiné do budoucna předešlo možnému rozdílnému výkladu předmětného ustanovení § 1331 odst. 2 OZ.

Druhou z nastíněných variant zastavení zaknihovaného cenného papíru je institut *zastavení účtu vlastníka zaknihovaného cenného papíru*, který je blíže upraven v ustanoveních § 1333 až 1334 OZ. Tento institut byl do českého právního řádu začleněn až zákonem č. 409/2010 Sb., o změně zákonů v souvislosti s přijetím zákona o finančním zajištění s účinností od 1. ledna 2011, který kromě jiného novelizoval v té době stále účinný ZCP. Zavedení tohoto institutu mělo vést zejména k zabezpečení flexibilního zastavování zaknihovaných cenných papírů.⁴⁸⁷ Do občanského zákoníku byla tato úprava převzata s drobnou úpravou, avšak bez věcných změn.

⁴⁸⁴ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 208.

⁴⁸⁵ Tomuto nasvědčuje i fakt, že příkaz k výmazu zástavního práva, jenž by byl podán ze strany zástavního věřitele, by z logiky věci nemusel být dále ničím doložen, postačoval by pouze samotný příkaz, neboť je to zástavní věřitel, který oprávnění ze zástavního práva pozbývá. K tomu srov. FIALA, J. In: ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek III*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 959.

⁴⁸⁶ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 208.

⁴⁸⁷ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 215.

Smysl tohoto institutu tkví zejména v tom, že zde nedochází k zastavení pouze určitého zaknihovaného cenného papíru, nýbrž dává vzniknout zástavnímu právu k účtu vlastníka jako k celku.⁴⁸⁸ Zástavní právo k účtu vlastníka představuje v zásadě pouze zápis na účet vlastníka, který tvoří zástavní právo k souboru zaknihovaných cenných papírů na daném účtu, přičemž takové zastavení se vztahuje nejen na ty zaknihované cenné papíry, jenž byly již na zastaveném účtu zapsány, ale také i na ty, jenž budou na zastavený účet z jakéhokoliv důvodu zapsány v budoucnu.⁴⁸⁹

Pokud jde o vznik smluvního zástavního práva, dochází k němu obdobně jako v případě vzniku zástavního práva k zaknihovanému cennému papíru ve smyslu § 1331 OZ. Vznik je i v tomto případě spjat se zápisem na účet vlastníkem v příslušné evidenci, přičemž se tak děje na základě příkazu oprávněné osoby. Za tyto osoby jsou považovány zástavní dlužník, zástavní věřitel, osobní dlužník a zástavce. K příkazu je i v tomto případě nezbytné připojit originál či úředně ověřenou kopii zástavní smlouvy. Nad to je třeba připomenout, že příkaz ke zřízení zástavního práva k účtu vlastníka je oprávněn podat i centrální depozitář, pokud se jedná o zákonné zástavní právo nebo taktéž orgán veřejné moci v případě, že se jedná o zástavní právo zřízení z rozhodnutí orgánu veřejné moci.⁴⁹⁰ Náležitosti příkazu k zápisu zástavního práva jsou obdobné jako v případě ustanovení § 1331 OZ s tím rozdílem, že tento nemusí obsahovat informace o ISIN kódu a o množství zastavených cenných papírů, když toto je zřejmé z povahy samotného institutu.

Co je však u tohoto institutu řešeno specificky je situace, kdy dochází k převodu zaknihovaného cenného papíru ze zastaveného účtu. Zákon zde určil následující konstrukci. Ustanovení § 1334 odst. 2 OZ předpokládá, že dojde k zániku zástavního práva k takovému cennému papíru, za podmínky, že k převodu dojde s předchozím souhlasem zástavního věřitele.⁴⁹¹ Tento předpoklad lze dovodit i z ustanovení § 94 odst. 3-5 ZPKT. Zákon již výslovně neupravuje případ, kdy zástavní věřitel nedá předem souhlas k převodu zaknihovaného cenného papíru ze

⁴⁸⁸ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 381.

⁴⁸⁹ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 216.

⁴⁹⁰ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 216-217.

⁴⁹¹ PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 382.

zastaveného účtu. Logickým výkladem by bylo možné dospět k závěru, že neudělili zástavní věřitel požadovaný souhlas k převodu, nedojde k zániku zástavního práva k převáděnému cennému papíru.⁴⁹² Takový závěr bývá považován za velmi problematický a kritizován zejména tím, že takový stav odporuje charakteru zástavy hromadné věci.⁴⁹³ Zde je zapotřebí říci, že účet vlastníka je přeci jen rozdílný nežli věc hromadná dle ustanovení § 1347 OZ, a tak i případné nakládání s cennými papíry se bude značně lišit od nakládání s dílčími věcmi, jenž v souhrnu vytvářejí hromadnou věc.⁴⁹⁴ Nehledě na to, že současná právní úprava obsažená v ZPKT, jak jsem již v úvodu tohoto odstavce předestřela, nepřipouští realizaci převodu zastaveného cenného papíru bez předchozího souhlasu zástavního věřitele⁴⁹⁵, a tak i z tohoto důvodu není případné zachování zástavního práva možné.⁴⁹⁶

⁴⁹² PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 382.

⁴⁹³ FIALA, J. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek III*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 964.

⁴⁹⁴ Srov. PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 382.

⁴⁹⁵ Viz ustanovení § 94 odst. 3-5 ZPKT.

⁴⁹⁶ Srov. PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 382.

6. Zaknihovaný cenný papír ve vybraných zahraničních právních řádech

Začlenění zaknihovaného cenného papíru, zejména z pohledu objektu soukromoprávních vztahů, bývá dvojího typu. Jednak je možné na zaknihovaný cenný papír nahlížet jako na věc a jednak jako na závazek. Přičemž to, do jaké kategorie je zaknihovaný cenný papír zařazen, s sebou nese pro jejich majitele jisté důsledky.

Je-li zaknihovaný cenný papír považován za věc, a to věc movitou, může být takový zaknihovaný cenný papír předmětem věcných práv. S tímto se nadále pojí také možnost získat ona věcná práva k zaknihovaným cenným papírům v dobré víře rovněž i od osoby, jež jimi nedisponovala.⁴⁹⁷

Naproti tomu, pokud není zaknihovaný cenný papír považován za věc, ale je považován za závazek, obvykle není možné aby tento byl předmětem věcného práva. V takovém případě je osobě ze zaknihovaného cenného papíru oprávněné ve vztahu k depozitáři přiznáno pouze jakési právo na jisté plnění. V rámci převodu zaknihovaného cenného papíru, jenž je kvalifikován jako závazek, je následně třeba dodržet předepsané náležitosti požadované při cesi pohledávky. V tomto případě není možný převod pohledávky v dobré víře od někoho, kdo z ní není oprávněn.⁴⁹⁸

Protože však samotný institut zaknihovaného cenného papíru v sobě zahrnuje oba výše uvedené aspekty, tedy nejen aspekt věci, ale také aspekt pohledávky⁴⁹⁹, dochází k tomu, že v níže vybraných právních řádech, a samozřejmě nejen v nich, přistupují k zařazení do té či oné kategorie zcela odlišně.⁵⁰⁰ A zejména toto byl jeden z důvodů, proč jsem se rozhodla v této části své práce věnovat a zaměřit především na porovnání nejen pokud jde o zařazení zaknihovaného cenného papíru do té či oné kategorie, ale také institut zaknihovaných cenných papírů podrobit srovnání z hlediska (ne)definování ve vybraných cizích právních řádech, a v neposlední řadě alespoň okrajově nastínit úpravu a proces převodů zaknihovaných cenných papírů.

⁴⁹⁷ VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společnosti*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, str. 78.

⁴⁹⁸ Tamtéž.

⁴⁹⁹ Důvodová zpráva ke švýcarskému LTI, str. 25. [online]. [cit. 20.10.2020]. Dostupné z: <https://www.admin.ch/opc/fr/federal-gazette/2006/8817.pdf>

⁵⁰⁰ Postoj českého právního řádu byl detailně popsán v podkapitole 3.4.

Osobně považuji za velmi přínosné alespoň stručný exkurz do některých podstatných otázek týkající se zaknihovaného cenného papíru i v jiných právních rádech, a to zejména s ohledem na skutečnost, že česká právní úprava je do značné míry ovlivněna právě úpravou obsaženou v některých ze zmiňovaných právních řádů.

S ohledem na rychle se měnící nejen svět jako takový, ale i svět právní, je zapotřebí do něj neustále promítat nastalé změny a je logické, že některé právní řády se s takovými změnami vyrovnávají rychleji než jiní, a proto i do budoucna věřím, že český zákonodárce v nich i nadále bude hledat předlohu pro případné budoucí novelizace.

Než přistoupím k mezinárodnímu srovnání je nezbytné uvést, které cizí právní řády jsem ke komparaci zvolila. Zaměřila jsem se na porovnání především těch právních řádů, které k zaknihovanému cennému papíru přistupují, právě v mnou zkoumané kategorizaci zaknihovaných cenných papírů a k (ne)definování zaknihovaného cenného papíru, někdy až velmi rozličně nebo jsou naopak české právní úpravě natolik blízké, že rozhodně stojí za bližší pozornost. Jde především o německý a rakouský právní řád, dále o právní řád francouzský, a zvláště pak o právní řád švýcarský.

6.1 Právo rakouské a právo německé

V případě právní úpravy německé a právní úpravy rakouské je úvodem nutno poznamenat, že v těchto zemích nenalezneme legální definici cenného papíru listinného.⁵⁰¹ V obou právních rádech je vymezení cenného papíru omezeno pouze na doktrinálním výklad, jenž se nese ve světle pojetí cenného papíru podle německého právníka H. Brunnera⁵⁰², ze kterého koneckonců vychází i česká koncepce cenných papírů⁵⁰³, a tedy jako takový klade důraz na listinu, ve které jsou soukromoprávní majetková práva inkorporována. A právě onen důraz na listinu je

⁵⁰¹ BAUMBACH, A., HEFERMEHL, W., CASPER, M. *Wechselgesetz, Scheckgesetz, Recht der kartengestützten Zahlungen*, 23. rozšířené vydání, Mnichov, C.H. Beck Verlag, 2007, str. 4 a 8.

⁵⁰² HOLZHAMMER, R. *Allgemeines Handelsrecht und Wertpapierrecht*, 8. vydání, Vídeň, Springer Verlag, 1998, str. 286.

⁵⁰³ *Definice cenného papíru v OZ – širší nebo užší pojetí?* [online]. [cit. 29.10.2020]. Dostupné z: <https://www.josefkotasek.cz/pravo/pravo-cennych-papiru/definice-cenneho-papiru-v-oz-sirsi-nebo-uzsi-pojeti-prepis-podcastu/>

důsledkem toho, že rakouské i německé právo hledí na listinný cenný papír jako na věc movitou.⁵⁰⁴

Pokud jde o německé právo, elektronizace listinných cenných papírů se zde uskutečnila prostřednictvím imobilizace v případě cenných papírů emitovaných ze stran soukromých subjektů a v případě cenných papírů emitovaných veřejnými subjekty se tak děje prostřednictvím zákonné dematerializace.⁵⁰⁵ Navzdory tomu, že jak německé právo, tak i právo rakouské reflektují tuto oblast práva ve svých právních rádech⁵⁰⁶, nevypovídá se tamní praxe s těmito fenomény snadno, jak by se dalo v těchto vyspělých německy hovořících zemích očekávat.⁵⁰⁷ Jistou komplikovanost a nesystematičnost lze spatřit v následujícím procesu. Pokud se cenný papír, ať už byl ve sběrné úschově u depozitáře uložen v podobě zaknihované pohledávky nebo v podobě hromadné listiny, automaticky se stává nedílnou součástí abstraktního souhrnu zastupitelných cenných papírů, jenž provozuje centrální depozitář.⁵⁰⁸ Tímto centrálním depozitářem je v současné době Clearstream Banking AG.⁵⁰⁹ V německém právním řádu však není možné posuzovat takovýto abstraktní souhrn majetkových práv jakožto věc ve smyslu právním. Aby se mohlo jednat o věc v právním smyslu, musí se zároveň jednat, podle ustanovení § 90 německého občanského zákoníku („BGB“)⁵¹⁰, o věc s hmotnou podstatou, přičemž tato podmínka je dále umocněna požadavkem, že tato musí být zároveň prostorově ohraničitelná.⁵¹¹ Mnou výše popsaný abstraktní souhrn takový požadavek nenaplnuje, a proto je nutné jej podřadit nikoliv pod

⁵⁰⁴ HOLZHAMMER, R. *Allgemeines Handelsrecht und Wertpapierrecht*, 8. vydání, Vídeň, Springer Verlag, 1998, str. 283.

⁵⁰⁵ VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společností*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, str. 81.

⁵⁰⁶ Pro oblast cenných papírů, jenž jsou emitovány subjekty soukromými je primárním právním předpisem zákon o úschově a nabytí cenných papírů („*Depotgesetz*“) ze dne 4. února 1937, RGBl, I. S171, účinný ode dne 1. května 1937. Tento zákon převzalo s menšími úpravami do svého právního řádu i Rakousko. Viz VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společností*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, str. 81.

⁵⁰⁷ GIRSBERGER, D. *Rechte an entmaterialisierten Wertpapieren und Bucheffekten international im Wandel*. In: Recht, Jg. 21, 2003, s. 36.

⁵⁰⁸ VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společností*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, str. 82.

⁵⁰⁹ Clearstream banking AB je jedním ze dvou mezinárodních centrálních depozitářů. Druhý mezinárodní centrální depozitář je pak Euroclear Bank. Viz [online].[cit. 30.10.2020] Dostupné z: https://www.securities-services.societegenerale.com/fileadmin/user_upload/sgss/publications/Compliance_Italy/CSDR_2019_Ita.pdf

⁵¹⁰ [online].[cit. 30.10.2020]. Dostupné z: <https://dejure.org/gesetze/BGB/90.html>

⁵¹¹ JICKELI, J., STIEPER, M., In J. von Staudingers *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Allgemeiner Teil. Buch I*. Berlin. C.H.Beck Verlag, 2004, str. 30-31.

kategorii věcí, nýbrž pod kategorií předmětů ve smyslu právním, neboť tento pojem je podstatně širšího pojetí.⁵¹² Na rozdíl od německého práva, v právu rakouském žádnou takovou kolize nenajdeme, neboť rakouský právní řád se přiklání k širšímu pojetí věci, z toho důvodu je sice možné elektronický cenný papír klasifikovat jako věc, avšak nikoliv jako věc movitou.⁵¹³

V obou právních řádech je individualizace práv oněch „*abstraktních souhrnů*“ postavena na smyšleném neboli fiktivním schématu, jenž spočívá ve vytvoření zvláštního poměrného spoluvlastnického práva, a to ku prospěchu konečného majitele účtu.⁵¹⁴ Následný zápis velikosti spoluvlastnického práva provádí právě centrální depozitář Clearstream Banking AG, a to ve prospěch depozitáře, který následně zaznamenává poměrné spoluvlastnické právo v knize o úschově pro konečného majitele, jenž zde má zřízen účet.⁵¹⁵ Z toho plyne zásadní skutečnost a to ta, že zaknihovaný cenný papír v rakouské, a potažmo ani v německé právní úpravě není představován záznamem na účtu cenných papírů, jak můžeme vidět například ve francouzské právní úpravě, které se budu věnovat později, ale je na něj nahlíženo na jakési *spoluvlastnické právo sui generis*. Role záznamu na účtu je v tomto případě významná především ve vztahu k prokázání existenci poměrného spoluvlastnického práva k onomu abstraktnímu souhrnu zastupitelných cenných papírů.⁵¹⁶

Za pozornost v této souvislosti stojí i otázka dispozice s poměrným spoluvlastnickým právem. Převod poměrného spoluvlastnického práva se ve vztahu k „*abstraktnímu souhrnu*“ projevuje jako změna ve formě záznamu, a to nejen na účtu vedeném ze strany depozitáře zcizitele, ale též na účtu vedeném depozitářem nabyvatele.⁵¹⁷ Dispozice jsou tedy prováděny toliko elektronicky. Nicméně i přesto

⁵¹² VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společnosti*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, str. 82.

⁵¹³ VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společnosti*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, str. 82.

⁵¹⁴ Tamtéž.

⁵¹⁵ Viz ustanovení § 14 odst. 1 německého zákona o úschově a nabytí cenných papírů („*Gesetz über die Verwahrung und Anschaffung von Wertpapieren*“), *DepotG*, RGBL. I S. 171 [online]. [cit. 30.10.2020]. Dostupné z: <http://www.gesetze-im-internet.de/wpapag/DepotG.pdf> a viz ustanovení § 11 odst. 1 rakouského spolkového zákona o úschově a nabytí cenných papírů („*Bundesgesetz über die Verwahrung und Anschaffung von Wertpapieren*“), *DepotG*, BGBl. Nr. 424/1969 [online]. [cit. 30.10.2020]. Dostupné z: <https://www.jusline.at/gesetz/dpg/paragraf/11>

⁵¹⁶ BAUMBACH, A., HEFERMEHL, W., CASPER, M. *Wechselgesetz, Scheckgesetz, Recht der kartengestützten Zahlungen*, 23. rozšířené vydání, Mnichov, C.H. Beck Verlag, 2007, str. 45.

⁵¹⁷ VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společnosti*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, str. 83.

existují konstrukce, zejména pak v právní teorii, jenž stále zastávají fyzickou podobu listiny, což vede následně k tomu, že pokud dochází k převodu poměrného spoluvlastnického práva, aplikují se v takovém případě jednotlivá ustanovení o věcech movitých.⁵¹⁸ Při převodu tak v německé právní úpravě dochází k vytvoření další fikce. Na základě této fikce se na poměrné spoluvlastnické právo, které je předmětem převodu, pohlíží jako na listinu – věc movitou – jako by došlo k fyzickému předání mezi depozitáři konečných majitelů.⁵¹⁹ Vytvoření této fikce představovalo v praxi možnost nabytí takového poměrného spoluvlastnického práva v dobré víře také od osoby, jež tímto právem legitimně nedisponovala, a tedy zároveň je v důsledku této fikce umožněno neaplikovat cesi pohledávky.⁵²⁰

Ačkoliv je výše popsána myšlenka *poměrného spoluvlastnického práva sui generis* společně s pomyslným přenosem listinného cenného papíru přinejmenším zajímavá, domnívám se, že v praktickém pojetí, a to zejména pro adresáty finančních trhů, je tato idea značně komplikovaná a složitá a v neposlední řadě velice špatně srozumitelná.⁵²¹ A právě toto je nejspíše jeden z mnoha důvodů, proč je v současnosti ze strany právní doktríny usilováno o modernizaci tohoto zastaralého systému, jenž je velmi kritizován zejména ze strany předních německých právníků.⁵²²

Jak právní řád rakouský, tak právní řád německý spadají do podmíněného systému přímého vlastnictví, ve kterém nabyvatel převodem získá stejné právo, které měl převodce, jedná se tak o derivátní způsob nabytí vlastnického práva k zaknihovanému cennému papíru.⁵²³ Předmětem převodu v rakouském právu je spoluvlastnické právo *sui generis* k zaknihovanému cennému papíru. Také v případě německého práva je za předmět převodu označováno zvěčnělé

⁵¹⁸ MICHELER, E. *Doctrinal Path Dependence and Functional Convergence: The Case of Investment Securities*, ze dne 31. ledna 2006, str. 47-48. [online].[cit. 31.10.2020]. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=880110

⁵¹⁹ MICHELER, E. *Doctrinal Path Dependence and Functional Convergence: The Case of Investment Securities*, ze dne 31. ledna 2006, str. 47. [online].[cit. 31.10.2020]. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=880110

⁵²⁰ BAUMBACH, A., HEFERMEHL, W., CASPER, M. *Wechselgesetz, Scheckgesetz, Recht der kartengestützten Zahlungen*, 23. rozšířené vydání, Mnichov, C.H. Beck Verlag, 2007, str. 45; VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společnosti*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, str. 83.

⁵²¹ VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společnosti*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, str. 83.

⁵²² BAUMBACH, A., HEFERMEHL, W., CASPER, M. *Wechselgesetz, Scheckgesetz, Recht der kartengestützten Zahlungen*, 23. rozšířené vydání, Mnichov, C.H. Beck Verlag, 2007, str. 46.

⁵²³ VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společnosti*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, str. 216 a 218.

spoluvlastnické právo sui generis k abstraktnímu souhrnu elektronických cenných papírů.⁵²⁴

Pro realizaci převodu zaknihovaných cenných papírů musí být naplněna nezbytná podmínka, jenž je v rakouském právu představována požadavkem na uzavření *smlouvy mezi převodcem a nabyvatelem*,⁵²⁵ a v německém právu je nezbytným požadavkem *souhlasný projev vůle převodce a nabyvatele*.⁵²⁶ K uskutečnění převodu je pak v německé právní řádě zapotřebí naplnit ještě další předpoklad, jímž je vydání příkazu ze strany převodce k převodu spoluvlastnického práva k zaknihovanému cennému papíru ve prospěch obchodníka s cennými papíry (tím je obvykle banka, která je současně depozitářem), přičemž tímto současně pověřuje onoho obchodníka s cennými papíry k předložení nabídky k převodu.⁵²⁷ Ze strany centrálního depozitáře (jakožto zmocněnce obchodníka s cennými papíry) je nabídka přijata, přičemž tento obchodník je k nákupu zmocněn ze strany nabyvatele – jakožto majitele účtu.⁵²⁸ V neposlední řadě je k završení převodu spoluvlastnického práva zapotřebí jednoznačný souhlas konečného majitele účtu.⁵²⁹ A jak už napovídá onen zvláštní pojem *zvěcnělé* spoluvlastnické právo, pohlíží německé právo na převod zaknihovaného cenného papíru jako na převod věci, nikoliv jako na převod práva, což mimo jiné vede k tomu, že se s aplikační předností analogicky užijí ustanovení o převodu věcí movitých dle BGB.⁵³⁰ Tato skutečnost má zásadní vliv na účinnost převodu vůči třetí straně, neboť ta nastává až v momentě zápisu na zákaznický účet, nikoliv v momentě, kdo dochází k zápisu na účet konečného majitele.⁵³¹

⁵²⁴ VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společnosti*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, str. 216.

⁵²⁵ VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společnosti*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, str. 218.

⁵²⁶ VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společnosti*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, str. 217.

⁵²⁷ Dle ustanovení § 185 německého občanského zákoníku („*Bürgerliches Gesetzbuch*“), BGB, RGBl. S. 195 [online]. [cit. 3. 11. 2020]. Dostupné z: http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_185.html

⁵²⁸ VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společnosti*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, str. 217.

⁵²⁹ Viz ustanovení § 24 odst. 1 německého zákona o úschově a nabytí cenných papírů („*Gesetz über die Verwahrung und Anschaffung von Wertpapieren*“), *DepotG*, RGBl. I S. 171 [online]. [cit. 3.11.2020]. Dostupné z: <http://www.gesetze-im-internet.de/wpapg/DepotG.pdf>

⁵³⁰ Předmětná ustanovení o věcech movitých viz § 929 a násl. německého občanského zákoníku („*Bürgerliches Gesetzbuch*“), BGB, RGBl. S. 195 [online]. [cit. 3. 11. 2020]. Dostupné z: http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_929.html

⁵³¹ VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společnosti*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, str. 217.

Také v rakouském právu nalezneme další podmínku v podobě pokynu, jenž udělil nabyvatel depozitáři, k připsání zaknihovaných cenných papírů na účet nabyvatele – konečného majitele. A právě v tomto okamžiku je převod *spoluvlastnického práva sui generis* účinný i vůči třetím stranám.⁵³²

Co se týče případné anulace připsání zaknihovaných cenných papírů na účet, existují v německém právu dvě situace, kdy k anulaci může dojít. Jednak se tak může stát v důsledku technické vady a jednak z důvodu neplatnosti smlouvy, na základě které je ten či onen převod založen.⁵³³ Pokud jde o rakouskou právní úpravu, nenalezneme v ní úpravu týkající se případné anulace připsání zaknihovaných cenných papírů, nicméně zde jisté vodítko přeci jen najdeme. A to konkrétně ve všeobecných obchodních podmínkách převážné části rakouských bankovních domů⁵³⁴ je zakotven institut tzv. „provizorního připsání“ cenných papírů na účet konečného majitele, s nímž anulace připsání přímo souvisí. Podmínkou anulace připsání je prokázání neplatnosti příkazu převodce. Pokud bude tato podmínka splněna a depozitáři nabyvatele bude skutečně řádně doložena ona neplatnost příkazu převodce, posléze bude pristoupeno k anulaci „provizorního připsání“. Anulace připsání cenných papírů je samozřejmě také možná za situace, kdy dojde k technickému pochybení.⁵³⁵

Jak již bylo shora popsáno, funkci centrálního depozitáře vykonává v Německu Clearstream Banking AG se sídlem ve Frankfurtu, přičemž tento zabezpečuje kromě jiného také vypořádání cenných papírů.⁵³⁶

Pro rakouský regulovaný trh obstarává funkci centrálního depozitáře Österreichische Kontrollbank Aktiengesellschaft (OeKB) jakožto ústřední poskytovatel finančních služeb na kapitálovém trhu.⁵³⁷ Své služby směřuje jak k účastníkům sektoru soukromého, tak i směrem k účastníkům sektoru veřejného,

⁵³² VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společnosti*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, str. 218.

⁵³³ V takovém případě se bude jednat například o obcházení právních předpisů či o nezpůsobilost v osobě převodce. Obdobně viz VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společnosti*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, str. 218.

⁵³⁴ Tyto instituce – rakouské banky – bývají zároveň zpravidla také depozitáři, jež vedou účty cenných papírů.

⁵³⁵ VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společnosti*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, str. 219.

⁵³⁶ Clearstream. *Products and Services. Settlement*. [online]. [cit. 30.11.2020]. Dostupné z: <https://www.clearstream.com/clearstream-en/products-and-services/settlement>

⁵³⁷ OeKB Group. *OeKB AG. Subsidiaries and Shareholdings*. [online]. [30.11.2020]. Dostupné z: <https://www.oekb.at/en/oekb-group/oekb-ag/subsidiaries-and-shareholdings.html>

kterými jsou např. vládní úřady. Účet si zde smí založit nejen obchodník s cennými papíry, bankovní instituce apod., nýbrž též osoby fyzické. Nezbytnou podmínkou stále zůstává povinnost každého depozitáře zřídit si u centrálního depozitáře, v tomto případě u OeKB, peněžní účet.⁵³⁸ V neposlední řadě také rakouský centrální depozitář provozuje systém vypořádání cenných papírů.

6.2 Právo francouzské

Francouzská právní úprava ve vztahu k zaknihovaným cenným papírům bývá označována za jednu z prvních úprav, jež se odvážila jít směrem kompletní transformace veškerých cenných papírů do podoby bez hmotného substrátu.⁵³⁹ Tento proces transformace byl ve Francii realizován prostřednictvím veřejnoprávní dematerializace. Stalo se tak na základě dekretu č. 83-359 ze dne 2. května 1983, kde bylo v čl. 1 výslovně stanoveno následující: „*Osmnáct měsíců po datu publikace tohoto dekretu cenné papíry v podobě movitých hodnot mohou existovat pouze ve formě záznamu na účtu.*“⁵⁴⁰ Tento dekret tak explicitně stanovil povinnost převést veškeré cenné papíry do podoby elektronického záznamu na účtu cenných papírů. Na tomto místě považuji za přinejmenším zajímavé zmínit, že k tomuto zásadnímu kroku vedla zákonodárce nikoliv určitá míra transparentnosti či úspora nákladů spojených s transakcemi na kapitálovém trhu, jak by se mohlo na první pohled zdát, ale primárním důvodem byla daňová kontrola, respektive efektivnější dohled nad zdanění výnosů plynoucí z cenných papírů.⁵⁴¹

Ani ve francouzské právní úpravě nenalezneme legální vymezení pojmu zaknihovaný cenný papír. Jisté vodítko však francouzské právo obsahuje, konkrétně pak v jednotlivých ustanoveních CMF⁵⁴², jenž nám říkají, že cenné papíry jsou představovány zápisem na účtu cenných papírů jejich majitele (vlastníka), přičemž

⁵³⁸ Dle článku 3.1 všeobecných podmínek CSD. austria OeKB. [online]. [cit. 8.12.2020]. Dostupné z: <https://www.oekb-csd.at/dam/jcr:7fec620-04e3-4a26-8b74-10af7fed7718/Allgemeine-Geschaeftsbedingungen.pdf>

⁵³⁹ VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společnosti*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, str. 79.

⁵⁴⁰ Dekret č. 83-359 ze dne 2. května 1983. [online]. [cit. 31.10.2020] Dostupné z: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/LEGIARTI000006321487/1983-05-03/#LEGIARTI000006321487>

⁵⁴¹ VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společnosti*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, str. 79.

⁵⁴² Dle čl. R. 211-1 francouzského peněžního a finančního zákoníku („*Code monétaire et financier*“). CMF. [online]. [31.10.2020]. Dostupné z: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006072026/LEGISCTA000006185188/#LEGIARTI000037927381.

takový účet musí být veden buďto emitentem nebo zákonem kvalifikovaným zprostředkovatelem (depozitářem).⁵⁴³

I po proběhnutí celkové dematerializaci cenných papírů, při které se listinná podoba cenného papíru změnila na podobu elektronického záznamu v evidenci,⁵⁴⁴ francouzský právní řád přesto nahlíží na dematerializovaný cenný papír v podobě elektronického záznamu v evidenci jako na věc, a to na věc individualizovanou v právním smyslu.⁵⁴⁵ Pokud šlo o určení, kam podřadit tuto individualizovanou věc, zda pod věc nehmotnou nebo hmotnou (movitou), nebyl v tomto směru zaujat jednotný postoj.⁵⁴⁶ Důvod byl zřejmý, v praktickém využití činila aplikace přímého režimu movitých věcí na zaknihované cenné papíry do značné míry komplikace. Bylo to způsobeno zejména tím, že francouzský právní řád výslovně s termínem nehmotné věci nepracuje, a tím pádem v něm ani nenalezneme žádná pravidla týkající se dispozic s nehmotnými věcmi. V důsledku toho bylo přistoupeno ke zformování nového specifického režimu pro nakládání s cennými papíry, jež se vyskytují ve formě elektronického záznamu na účtu cenných papírů.⁵⁴⁷ Takový záznam je následně individualizován, přičemž současně je explicitně stanoveno, že s cennými papíry je možné nejen obchodovat⁵⁴⁸, ale také jsou tyto převoditelné v dobré víře i od nevlastníka.⁵⁴⁹

⁵⁴³ Dle čl. L. 211-3 francouzského peněžního a finančního zákoníku („*Code monétaire et financier*“). CMF. [online]. [31.10.2020]. Dostupné z: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006072026/LEGISCTA000006139777/#LEGISCTA000006139777.

⁵⁴⁴ VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společnosti*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, str. 79.

⁵⁴⁵ MAFFEI, A. *De la nature juridique des titres dématérialisés intermédiés en droit français*. *Revue de droit uniforme*. Uniform Law Review, 2005-1/2, str. 242–243.

⁵⁴⁶ VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společnosti*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, str. 79.

⁵⁴⁷ VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společnosti*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, str. 80.

⁵⁴⁸ Dle čl. L. 211-14 francouzského peněžního a finančního zákoníku („*Code monétaire et financier*“). CMF. [online]. [cit. 31.10.2020]. Dostupné z: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006072026/LEGISCTA000006154018/2020-11-10/#LEGISCTA000006154018.

⁵⁴⁹ Dle čl. L. 211-16 francouzského peněžního a finančního zákoníku („*Code monétaire et financier*“). CMF. [online]. [cit. 31.10.2020]. Dostupné z: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006072026/LEGISCTA000006154018/2020-11-10/#LEGISCTA000006154018.

I v případě francouzského právního řádu se jde o zařazení do podmíněného systému přímého vlastnictví, tj. do systému, v rámci kterého je převod práv k zaknihovaným cenným papírům označován jako způsob derivativní.⁵⁵⁰

A protože ve francouzské právní úpravě se setkáváme s rozlišováním formy i u zaknihovaného cenného papíru, předmět převodu bude v rámci jednotlivých forem odlišný. V případě zaknihovaného cenného papíru na jméno je předmětem převodu *zvláštní právo věcného charakteru*⁵⁵¹, naproti tomu u zaknihovaného cenného papíru na majitele je za předmět převodu označováno *vlastnické právo*.⁵⁵²

Pro zdárně realizovaný převod, ať už *vlastnického práva* nebo *zvláštního práva věcného charakteru*, je nezbytným předpokladem platně sjednaná smlouva mezi osobou převodce a osobou nabyvatele. Nicméně účinnost takového převodu nenastává ihned v okamžiku uzavření smlouvy,⁵⁵³ za okamžik převodu, ať už zvláštního práva věcného charakteru či vlastnického práva, je považován až samotný zápis na příslušný účet vlastníka cenných papírů.⁵⁵⁴ Aby byl převod zaknihovaného cenného papíru úspěšně dovršen, je následně zapotřebí ještě splnění další podmínky. V případě, že jsou zaknihované cenné papíry evidovány u centrálního depozitáře, aplikující se na v proces převodu zvláštní ustanovení francouzského CMF.⁵⁵⁵ Jestliže jsou ovšem zaknihované cenné papíry evidovány mimo takový systém centrálního depozitáře, je prováděcím dekretem⁵⁵⁶ určeno, že zápis na účtu konečného majitele je realizován k datu stanovenému na základě vzájemné dohody stran a v momentě informování o takové transakci společnosti

⁵⁵⁰ VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společnosti*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, str. 212.

⁵⁵¹ Předmět převodu je pro tuto formu zaknihovaných cenných papírů odlišný zejména z důvodu návaznosti na předchozí koncepci týkající se listinných akcií na jméno. Tyto cenné papíry nebyly považovány předmět, jenž by byl způsobilý vlastnického práva. Obdobně viz VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společnosti*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, str. 212-213.

⁵⁵² VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společnosti*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, str. 212.

⁵⁵³ Tamtéž.

⁵⁵⁴ Čl. L. 228-1 odst. 9 francouzského (belgického a lucemburského) obchodního zákoníku („Code de commerce“) [online]. [cit. 7. 12. 2020]. Dostupné z: <https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGISCTA000006161280/2014-05-14/> ve spojitosti s čl. L. 211-17 odst. 1 CMF.

⁵⁵⁵ Čl. L. 228-1 odst. 9 francouzského (belgického a lucemburského) obchodního zákoníku („Code de commerce“) [online]. [cit. 7. 12. 2020]. Dostupné z: <https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGISCTA000006161280/2014-05-14/> ve spojitosti s čl. L. 211-17 odst. 1 CMF.

⁵⁵⁶ Dekret č. 2006-1566 ze dne 11. prosince 2006, který byl včleněn do čl. R. 228–10 francouzského (belgického a lucemburského) obchodního zákoníku („Code de commerce“) [online]. [cit. 8. 12. 2020]. Dostupné z: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/article_lc/LEGIARTI000006262268/2014-05-14.

emitenta.⁵⁵⁷ Společnost emitenta následně promítne změnu v osobě majitele zaknihovaného cenného papíru do seznamu, jež sama vede.⁵⁵⁸

I v případě francouzské právní úpravě existuje možnost anulace převodu zaknihovaných cenných papírů a záznamu na účtu nabyvatele s ním souvisejícího. K té může dojít především a nejčastěji v důsledku nezaplacení kupní ceny ze strany nabyvatele.⁵⁵⁹

Funkci francouzského centrálního depozitáře zastává Euroclear France S.A., jenž je součástí uskupení centrálních depozitářů v Belgii a v Nizozemsku, přičemž tyto společně spadají pod jednoho společného centrálního depozitáře, jímž je Euroclear.⁵⁶⁰ Francouzský depozitář společně s belgickým a s nizozemským depozitářem provozují jednotnou platformu systému vypořádání s cennými papíry zvanou ESES⁵⁶¹. Tato platforma kromě jiného zajišťuje finančně nenákladné přeshraniční vypořádání cenných papírů.⁵⁶² Francouzský depozitář mimo jiné zřizuje účty také pro prostředníky, jenž jsou oprávněni na základě legitimního zmocnění spravovat a nakládat se zaknihovanými cennými papíry svých zákazníků.⁵⁶³ Pokud jde o veřejnoprávní dohled, ten je nad Euroclear France vykonáván ze strany Autorité des marchés financiers a ze strany Banque de France.⁵⁶⁴

⁵⁵⁷ VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společnosti*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, str. 213.

⁵⁵⁸ Čl. R. 228-7–9 francouzského (belgického a lucemburského) obchodního zákoníku („Code de commerce“) [online]. [cit. 8. 12. 2020]. Dostupné z: <https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGIARTI000006262266/2007-03-27/>.

⁵⁵⁹ MÜLLER, A.-C. *Droit des marchés financiers et droit des contrats*. Economica, 2007, str. 220-221.

⁵⁶⁰ Euroclear. *Euroclear France*. [online]. [cit. 10.12.2020]. Dostupné z: <https://www.euroclear.com/services/en/provider-homepage/euroclear-france.html>.

⁵⁶¹ Zkratka ESES znamená Euroclear Settlement of Euronext-zone Securities. Viz Euroclear. *About us. Our business.* [online]. [cit. 10.12.2020]. Dostupné z: <https://www.euroclear.com/about/en/business.html>.

⁵⁶² Euroclear. *About us. Our business.* [online]. [cit. 10.12.2020]. Dostupné z: <https://www.euroclear.com/about/en/business.html>.

⁵⁶³ VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společnosti*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, str. 232-233.

⁵⁶⁴ AMF. *Central securities depository*. [online]. [cit. 10.12.2020]. Dostupné z: <https://www.amf-france.org/en/professionals/other-professionals/central-securities-depository>.

6.3. Právo švýcarské

Jak jsem již nejednou v této práci zmínila, česká právní úprava týkající se zaknihovaných cenných papírů, je do značné míry inspirována právě modelem, jenž je nastavený ve švýcarské právní úpravě.⁵⁶⁵ Při bližším zkoumání lze dospět k závěru, že se jednalo opravdu pouze o jakýsi letmý dotek inspirace, neboť jak bude popsáno níže, švýcarská právní úprava je v tomto směru dle mého názoru zdařilejší a propracovanější než tomu činí právní úprava česká.

Švýcarská právní úprava nejenže přistoupila k vytvoření nové samostatné kategorie předmětu soukromých práv pro okruh zaknihovaných cenných papírů, když nyní je zaknihovaný cenný papír považován za právní objekt *sui generis*⁵⁶⁶, nýbrž také dochází ke kategorickému rozlišení institutu, pro něž má dvojí označení – Wertrechte (droits-valeurs) a Wertpapiere (papier-valeurs).

Švýcarské právo obsahuje též legální vymezení tohoto pojmu. Dle čl. 3 odst. 1 a 2 LTI jsou zaknihované cenné papíry, resp. nepřímo držené cenné papíry, definovány jako *zastupitelné pohledávky a hlasovací práva vůči emitentovi, jenž splňují tyto podmínky:*

- a) *jsou depozitářem připsány ve prospěch účtu cenných papírů;*
- b) *a s nimiž je majitel účtu oprávněn nakládat v souladu s ustanovením tohoto zákona.*

Též jsou za zaknihované cenné papíry považovány *veškeré finanční nástroje a veškerá práva k finančním nástrojům, jejichž úschova podléhá cizím právním předpisům, jenž mu přisuzují obdobné vlastnosti.*⁵⁶⁷

Švýcarský LTI, jakožto právní předpis představující speciální zákonnou úpravu zaknihovaných cenných papírů, který mimo jiné zakotvuje definici zaknihovaných cenných papírů, byl přijat především z toho důvodu, že

⁵⁶⁵ Důvodová zpráva k OZ. [online]. [cit. 1.11.2020]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

⁵⁶⁶ K tomuto kroku vedla švýcarské zákonodárce skutečnost, že zaknihované cenné papíry v sobě zahrnují jak znaky pohledávky, tak znaky věci, což je mimo jiné ovlivněno jejich nehmotným charakterem, jenž způsobuje nemožnost subsumovat tento pojem pod věc v právním smyslu. Viz Důvodová zpráva ke švýcarskému LTI, str. 30. [online]. [cit. 1.11.2020]. Dostupné z: <https://www.admin.ch/opc/fr/federal-gazette/2006/8817.pdf> a obdobně viz VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společnosti*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, str. 89.

⁵⁶⁷ Dle čl. 3 odst. 2 švýcarského LTI. [online]. [cit. 3.11.2020]. Dostupné z: <https://www.admin.ch/opc/fr/classified-compilation/20061735/index.html>

zaknihované cenné papíry ve své podobně, tj. ve formě záznamu na účtu, nekorespondovaly s legální definicí cenných papírů tak, jak ji formuloval čl. 965 Code des obligations⁵⁶⁸, známý jako švýcarský obligační zákoník.⁵⁶⁹ Dle tohoto článku byla za cenný papír považována listina, v níž bylo právo inkorporováno takovým způsobem, že nebylo následně možné jej uplatnit či převést nezávisle na takové listině.⁵⁷⁰ Nicméně velmi rychlý rozvoj výpočetní techniky přispěl k tomu, že při operacích na finančních trzích se již převod, a dokonce i samotná existence zaknihovaných cenných papírů, obejde bez hmotného nosiče, tj. bez předložení listiny.⁵⁷¹

Pokud jde o zařazení švýcarského právního řádu do systému vlastnictví, nebude tento ani představovat výjimku ze shora uvedených zkoumaných právních řádů, a i v tomto případě se jedná o podmíněný systém přímého vlastnictví, tedy o systém, ve kterém je právo k převáděným zaknihovaným cenným papírům přímo odvozeno od téhož práva, jenž měl k těmto cenným papírům převodce.⁵⁷²

Co se týče předmětu převodu, tím je ve švýcarské právní úpravě vlastnické právo sui generis k zaknihovaným cenným papírům. Za okamžik, kdy převod vlastnického práva sui generis nabývá účinnosti vůči třetím stranám, je označován přípis zaknihovaných cenných papírů na účet konečného majitele (nabyvatele). Paralelně s tímto okamžikem pozbývá převodce vlastnická práva k převáděným zaknihovaným cenným papírům.⁵⁷³ Se stejným okamžikem se dále pojí i konstitutivní nabytí vlastnického práva sui generis ku prospěchu nabyvatele účtu konečného majitele (nabyvatele).⁵⁷⁴ Podmínkou účinnosti takového konstitutivního zápisu je existence korespondujícího záznamu na účtu depozitáře, tzv. záznamu na vyšší úrovni.⁵⁷⁵

⁵⁶⁸ Celým názvem *Loi fédérale du 30 mars 1911 complétant le Code civil suisse (Livre cinquième: Droit des obligations)* neboli *Federální zákon ze dne 30. března 1911, jenž doplňuje švýcarský občanský zákoník*.

⁵⁶⁹ VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společnosti*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, str. 89.

⁵⁷⁰ Dle čl. 965 Code des obligations.

⁵⁷¹ K tomu obdobně viz VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společnosti*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, str. 89.

⁵⁷² VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společnosti*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, str. 220.

⁵⁷³ Dle čl. 24 odst. 2 švýcarského LTI. [online]. [cit. 3.12.2020]. Dostupné z: <https://www.admin.ch/opc/fr/classified-compilation/20061735/index.html>

⁵⁷⁴ Dle čl. 11 odst. 1 švýcarského LTI. [online]. [cit. 3.12.2020]. Dostupné z: <https://www.admin.ch/opc/fr/classified-compilation/20061735/index.html>

⁵⁷⁵ VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společnosti*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, str. 220.

I švýcarská právní úprava počítá s případnou anulací převodu. K anulaci zápisu na účtu konečného vlastníka, k němuž došlo na základě převodu, může dojít především pro neplatnost příkazu, nebo pokud takový příkaz nevydal k tomu oprávněný subjekt, případně pokud příkaz zcela chyběl.⁵⁷⁶ Nutno podotknout, že případná neplatnost smlouvy o převodu zaknihovaných cenných papírů obecně k anulaci připsaní či odepsaní cenných papírů nevede. Pro depozitáře je směrodatný pouze a jen příkaz ze strany majitele účtu. Depozitář má následně povinnost takový příkaz provést. S ohledem na charakter příkazu, který se vyznačuje zejména tím, že jako takový nepodléhá existenci právního jednání (ve smyslu smlouvy o převodu), a proto případné vady takového právního jednání nejsou a nemohou být na úkor depozitáře, když ten konal na základě platného příkazu.⁵⁷⁷

Roli centrálního depozitáře ve Švýcarsku zastává společnost SIX SIS, jenž tvoří nedílnou součást skupiny SIX Group AG⁵⁷⁸, přičemž tato kromě jiného spravuje a provozuje burzu SIX Swiss Exchange.⁵⁷⁹ Švýcarský centrální depozitář je zároveň propojen s valnou většinou nejen evropských centrálních depozitářů, ale také s centrálními depozitáři na mezinárodní úrovni. Takovéto úzké propojení zaručuje zejména stabilitu finanční infrastruktury a procesů.⁵⁸⁰ I v tomto případě provozuje švýcarský centrální depozitář systém vypořádání.⁵⁸¹

⁵⁷⁶ VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společnosti*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, str. 220-221.

⁵⁷⁷ Důvodová zpráva ke švýcarskému LTI, str. 43-44. [online]. [cit. 10.12.2020]. Dostupné z: <https://www.admin.ch/opc/fr/federal-gazette/2006/8817.pdf>.

⁵⁷⁸ SIX Group. *SIX Is the Backbone of the Swiss Financial Center*. [online]. [cit. 10.12.2020]. Dostupné z: <https://www.six-group.com/en/company.html>

⁵⁷⁹ VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společnosti*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, str. 251.

⁵⁸⁰ SIX Group. *SIX Is the Backbone of the Swiss Financial Center*. [online]. [cit. 10.12.2020]. Dostupné z: <https://www.six-group.com/en/company.html>

⁵⁸¹ SIX Group. *Integral Structures Ensure Strategic Success*. [online]. [cit. 10.12.2020]. Dostupné z: <https://www.six-group.com/en/company.html>

Závěr

V úvodní části této rigorózní práce jsem předestřela, že cílem díla je zejména podrobný rozbor a zhodnocení zaknihovaného cenného papíru v jeho aktuální podobě, společně se zevrubnou analýzou evidence zaknihovaných papírů. V neposlední řadě jsem si kladla za cíl částečně zanalyzovat institut zaknihovaného cenného papíru ve zvolených cizích právních rádech.

Ke komplexnímu pojetí problematiky zaknihovaného cenného papíru bylo nejprve nutné vymezit základní otázky vztahující se k tomuto pojmu, především pokud jde o jeho vznik a právní charakter. Zaknihovaný cenný papír lze označit za jakýsi ojedinělý druh nehmotné věci⁵⁸², jenž je ve své podobě zaznamenán do příslušné evidence, přičemž jeho převod je možný výhradně prostřednictvím změny zápisu v příslušné evidenci. Na první pohled je zjevná vysoká míra provázanosti s evidencí zaknihovaných cenných papírů, je to zejména z toho důvodu, že evidence tvoří neodmyslitelnou část zaknihování.

S ohledem na to, jak OZ v současné době chápe, a zejména nahlíží na institut zaknihovaného cenného papíru, již nerozlišujeme podobu cenných papírů. Se zjednodušením se dá konstatovat, že po nastolení účinnosti OZ v lednu 2014 došlo k odstranění do té doby rovnovážného vnímání cenných papírů listinných a cenných papírů zaknihovaných. V souladu s ustanovením § 525 OZ jsou zaknihované cenné papíry považovány za jakousi náhražku cenných papírů. Osobně se s tímto spojením ve vztahu k zaknihovanému cennému papíru neztotožňuji a považuji jej za politováníhodné. Nejenomže toto označení může vzbuzovat, a nejspíše také vzbuzuje, mylnou představu o tom, že ze strany emitenta je přistoupeno, pod vlivem obav ze ztráty nebo zcizení cenných papírů, k zaknihování cenného papíru jako náhrady za listinný cenný papír, ale především, a zejména se jedná o to, že zaknihováním je směřováno k vytvoření něco nového, od původního cenného papíru v listinné podobě zcela odlišného.⁵⁸³

⁵⁸² MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 53.

⁵⁸³ PAULY, J. *Základní teoretické otázky cenných papírů*. 1.vyd. Brno: Nakladatelství Tribun EU s.r.o., 2009, s. 125.

V rámci aktuální právní úpravy je na zaknihovaný cenný papír nahlíženo jako na věc v právním smyslu, a to na věc movitou. Ani tento postup nehodnotím příliš kladně, neboť je nutné si uvědomit, že ve vztahu k zaknihovanému cennému papíru jde stále pouze o záznam v elektronické podobě, tedy, že se stále pohybujeme ve stavu opírajícího o fikci movité věci. Na tomto místě považuji za vhodné, aby zákonodárce de lege ferenda vytvořil pro zaknihovaný cenný papír samostatný objekt právních vztahů zejména s ohledem na jeho nehmotnou povahu (jako je tomu například ve švýcarské právní úpravě).

V rámci rekodifikace soukromého práva byl zákonodárci dán značný prostor k řádnému a smysluplnému terminologickému vymezení samotného pojmu zaknihovaný cenný papír. Detailněji jsem se touto problematikou zabývala v podkapitole 3.3.2, kde také hovořím o možných alternativách ve vztahu k terminologickému pojetí. V tomto kontextu následně považuji za více než vhodné, aby de lege ferenda došlo k odstranění nejednotného postoje ze strany zákonodárce, konkrétně pokud jde o označení čtvrté hlavy dílu čtvrtého, u něhož by mělo dojít k nápravě v pojmenování, když za správný a příhodnější název považuji například „*Cenný papír a cenný papír zaknihovaný*“, případně „*Cenný papír a zaknihovaný cenný papír*“. Jakožto odpovídající odezva na právní odloučení zaknihovaného cenného papíru.

Pokud se jedná o právní úpravu přeměn, lze pozitivně hodnotit, že ustanovení týkající se přeměny byly ze ZPKT přesunuty do OZ. Co však naopak pozitivně hodnotit nelze je skutečnost, že některá ustanovení byla přesunuta bez jakékoliv obsahové nápravy, a tedy včetně několika chyb. Jak popisuji a podrobně rozebírám v podkapitole 3.5.1 i nadále zůstává nejasný následek nesdělení emitentovi čísla majetkového účtu. Dále není příliš jasné, jestli je vůbec přípustné přistoupit k zaknihování ještě před samotným uplynutím dodatečné lhůty poskytnuté pro odevzdání cenného papíru. Značné obtíže činí také vymezení pojmu *spravedlivá cena* při případném odkupu cenného papíru.

V případě evidence zaknihovaných cenných papírů lze ve vztahu k právní úpravě hovořit o vcelku podrobné úpravě. Právní úpravu ve vztahu k evidencím lze jako komplex posoudit celkem zdařilou, což však naopak nelze hodnotit kladně je novelizace ZPKT, provedená zákonem č. 148/2016 Sb., jenž odstranila základní činnosti ve vztahu k centrálnímu depozitáři. Rovněž bylo ze strany zákonodárce

upuštěno od povinnosti vydávat provozní řád. V tomto směru považuji za mnohem přehlednější a zdařilejší právní úpravu, jenž byla v ZPKT účinná do konce května 2016.

Pokud jde o převod zaknihovaného cenného papíru lze v tomto směru vypočítat značnou snahu o sjednocení dříve roztříštěné právní úpravy do jednoho kodexu, což hodnotím kladně. Nicméně s ohledem na bližší neupravenost toho, jak vlastně k zápisu do příslušné evidence dochází, bych *de lege ferenda* navrhovala důkladnější úpravu této problematiky. V této souvislosti je vhodné dále poukázat na v právní úpravě zcela opomíjenou bližší upravenost kroku nezbytných pro vydání zaknihovaného cenného papíru, o které jsem blíže pojednávala v podkapitole 5.1. V této otázce by vzorem pro zákonodárce mohl být švýcarský LTI. Jisté komplikace lze spatřit v absenci úpravy otázky, kdy a jak je cenný papír, jenž je předmětem převodu, odepsán z účtu osoby, která onen zaknihovaný papír převádí. Osobně se mi zamlouvá řešení, jehož podstata spočívá ve vyloučení úpravy převodu zaknihovaných cenných papírů do zvláštního zákona (jako je tomu například ve francouzské právní úpravě).⁵⁸⁴

Pokud jde o úpravu zástavního práva k zaknihovanému cennému papíru, nepřikláním se v tomto směru k většinovému názoru ohledně účinků výmazu. Oborná veřejnost zastává spíše názor, že účinky výmazu jsou spíše deklaratorního charakteru. Z mé strany je nicméně i přes většinový názor více inklinuji k názoru, že onen zápis zániku zástavního práva má nikoliv účinky deklaratorní, nýbrž účinky konstitutivní. Dále považuji za přínosné *de lege ferenda* zakotvit do ustanovení § 1331 odst. 2 OZ taxativní výčet subjektů, jenž jsou k podání příkazu k výmazu zástavního práva z evidence oprávněny, aby se především do budoucna předešlo možnému rozdílnému výkladu. Nepříliš propracovaným dojmem na mě působí právní úprava zástavního práva k účtu, která se naprosto odchyluje od primárního záměru tohoto institutu, jenž spočíval zejména v usnadnění transakcí na finančních trzích a s tím spojené flexibilní zastavování, případně rušení zástav u zaknihovaného cenného papíru.⁵⁸⁵ Jako přínosné shledávám znovuzavedení možnosti tzv. násobného zastavení cenných papírů.

⁵⁸⁴ VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společnosti*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, s. 263-264.

⁵⁸⁵ MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 209.

Pevně věřím, že jsem naplnila cíle, jež jsem si na počátku této práce vytyčila, zejména, že jsem podrobně zanalyzovala aktuální právní úpravu ve vztahu k zaknihovanému cennému papíru a čtenáři alespoň částečně zprostředkovala pohled na pojetí tohoto institutu ve světle zahraniční právní úpravy. Na úplný závěr musím prohlásit, že institut zaknihovaného cenného papíru v aktuálním pojetí je od bezchybnosti vzdálen na míle daleko. I přes značný krok vpřed, se stále setkáváme s řadou nevyjasněných otázek, což kromě jiného bezprostředně vede k tomu, že zaknihovaný cenný papír stále představuje jakousi výzvou pro zákonodárce.

Resumé

The institut of dematerialized securities has undergone massive development in recent years, not only due to the constantly mentioned improving computer technology, but mainly due to the fact that paper securities cease to be suitable for business transactions precisely because of the need to physically transfer them. In today's ever-accelerating times, this necessity is already something completely unsatisfactory and unacceptable, and therefore securities are increasingly traded as objects without material substance, while trading transactions take place through electronic records in the relevant accounts. The Czech legislation also had to respond to this fact. As part of an extensive recodification of private law, there has been a change in the area of securities, among other things. This was a significant transformation by the legislator, as the recodification included, for example, the complete repeal of the Securities Act No. 591/1992 Coll., And this significant change was reflected in amendments to the securities-related provisions of Act No. 256/2004. Sb., On doing business on the capital market. As a result, securities law has undergone a significant transformation, and these changes in particular are addressed in the following rigorous work in connection with book-entry securities.

The aim of this rigorous work is a detailed institute of book-entry securities detailed analysis and its evaluation in terms of current legislation. This work also aims to thoroughly investigate and describe the evidence of dematerialized securities. And last but not least, it is focused on this work to outline in at least one part the legal regulation of the institute of dematerialized securities in selected foreign legal regulations. I need to mention that, where I consider it prepared and appropriate, to express my views and knowledge and reflections and further developments *de lege ferenda*. In order to achieve the set goals, he used in his work the methods of scientific research, especially the method of analysis, analogy and comparison. Although I am fully aware of the complexity and complexity of the chosen topic, my intention is to create works in which one, the reader to create a complex picture so far almost ignored.

In order to provide the best possible orientation in the text, the rigorous work is divided into six chapters, which are further divided, if necessary and appropriate with respect to the relevant topic, into other subchapters.

The first part is devoted to securities in general. Right at the beginning of this chapter, I will delve into the history of the origin of securities, which is important in relation to the overall understanding of securities, and sometimes unjustly neglected. Subsequently, I will deal with the definition of the term securities, first in terms of their definition, and then also in terms of their legal definition.

The second chapter is devoted to the basic classification of securities with emphasis on the classification in terms of their form and in terms of their form. The beginning of this chapter will be devoted to an introduction to the issue itself. Subsequently, I will focus on the distinction of forms of securities, as this distinction is called basic. At the end of this chapter, the form of the security will be discussed in more detail, especially the effect of the adjustment contained in the Trademark on book-entry securities.

I consider the third part, entitled Basic Questions of the dematerialized securities, to be a key chapter of this rigorous work. In this chapter, I will introduce the institute of the dematerialized securities in detail and in a comprehensive manner. At the very beginning, however, I will first try to clarify and approach the origin of this institute. I will also focus on the nature and importance of the dematerialized securities. I will subject a detailed analysis of the regulation of a the dematerialized securities in the current legal regulation. I will then conclude this part with a detailed analysis of both types of securities conversion.

In the fourth chapter, I will deal in more detail with the registration of the dematerialized securities in an effort to get as close as possible and comprehensively present the functioning of individual parts of the records. In particular, central records and separate records. In this context, I cannot omit the property accounts. I also consider this part of the work to be very important, and I believe that it will be very beneficial, because in similar works, and even in the literature, not much attention is paid to this topic.

The fifth chapter will be devoted to dispositions with the dematerialized securities. First, I will deal in more detail with the issue of transfer, in this context I will describe in more detail the important institute of suspension of the right to dispose of the dematerialized securities and, last but not least, I will suspend and analyze the possibility of establishing a lien on the dematerialized securities. Part of this chapter will also be an evaluation, here the legal regulation of dispositions

with the dematerialized securities is absolutely flawless, or whether, on the contrary, it is necessary to change or supplement something.

The rigorous thesis will conclude with an excursion to selected foreign legal systems, where I will try to mediate the concept of a dematerialized security in these legal systems, together with an analysis of the legal regulation of a book-entry security. In the second part of this final chapter, I will at least partially deal with the regulation of the transfer of dematerialized security in selected foreign legal systems, with emphasis on the regulation of their transfers.

Seznam použité literatury

Knižní zdroje:

- [1] BAUMBACH, A., HEFERMEHL, W., CASPER, M. WECHSELGESETZT, *Scheckgesetz, Recht der kartengestützten Zahlungen*, 23. rozšířené vydání, 2007, C.H. Beck Verlag, Mnichov, 894 s. ISBN 978-3406552847.
- [2] BEZOUŠKA, P., PIECHOWICZOVÁ, L. *Nový občanský zákoník: nejdůležitější změny*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2013, 375 s. ISBN 978-80-7263-819-2.
- [3] DĚDIČ, J. a kol. *Cenné papíry*. Praha: Prospektrum, 1994, 220 s. ISBN 80-85431-98-X.
- [4] DĚDIČ, J. a kol. *Právo cenných papírů a kapitálového trhu*. 1. vydání Praha: Prospektrum, 2000, 552 s. ISBN 80-7175-084-0.
- [5] ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. 1. vydání. Ostrava: Sagit, 2012, 1119 s. ISBN 978-80-7208-922-2.
- [6] GRAEBER, D. *Dluh. Prvních 5000 let*. 1. vydání. Brno: BizBooks, 2012, 416 s. ISBN 978-80-265-0044-5.
- [7] HOLZHAMMER, R. *Allgemeines Handelsrecht und Wertpapierrecht*, 8. vydání, 1998, Springer Verlag, Vídeň, 430 s. ISBN 978-3-211-83156-4
- [8] HUSTÁK, Z., ŠOVAR, J., FRANĚK, M., SMUTNÝ, A., CETLOVÁ, K., DOLEŽALOVÁ, D. *Zákon o podnikání na kapitálovém trhu. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck. 2012, 1032 s. ISBN 978-80-7400-433-9.
- [9] CHALUPA, I., REITMAN, D. *Cenné papíry. Základy soukromého práva IV*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2014, 236 s. ISBN 978-80-7400-542-8.
- [10] J. von Staudingers *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Allgemeiner Teil. Buch 1*. Berlin. C.H.Beck Verlag, 2004, 1361 s. ISBN 978-3-8059-0917-1.
- [11] JEHLIČKA, O., ŠVESTKA, J., ŠKÁROVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 8. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003, 1195 s. ISBN 80-7179-797-9.
- [12] KINDL, M., ROZEHNAL, A. *Nový občanský zákoník. Problémy a úskalí*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, 303 s. ISBN 978-80-7380-516-6.

- [13] KINDL, M., ROZEHNAL, A. a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář*. Plzeň. Aleš Čeněk, 2019, 991 s. ISBN 978-80-7380-742-9.
- [14] KOTÁSEK, J. PIHERA, V., POKORNÁ, J., VÍTEK, J. *Právo cenných papírů*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, 264 s. ISBN 978-80-7400-515-2.
- [15] KOTÁSEK, J., PIHERA, V., POKORNÁ, J., RABAN, P., VÍTEK, J. *Kurs obchodního práva: Právo cenných papírů*, 5. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, 447 s. ISBN 978-80-7179-454-7.
- [16] KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6., přeprac. a dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011, 664 s. ISBN 978-7400-402-5.
- [17] LAVICKÝ P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2014, 2400 s. ISBN 978-80-7400-529-9.
- [18] LIŠKA P. *Účet, jednorázový vklad, akreditiv a inkaso v občanském zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, 228 s. ISBN 978-80-7478-722-5.
- [19] MAREK, R., JEŽEK, V. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, 462 s. ISBN 978-80-7400-466-7.
- [20] MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654*. Praha: Leges, 2014, 1264 s. ISBN 978-80-7502-003-1.
- [21] MÜLLER, A.-C. *Droit des marchés financiers et droit des contrats*. Economica, 2007, 644 s. ISBN 978-2-7178-5467-1.
- [22] PAULY, J. *Komentář k zákonu o cenných papírech*. Praha: Orac, 1998, 452 s. ISBN 80-86199-02-9.
- [23] PAULY, J. *Teoretické a legislativní základy cenných papírů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, 424 s. ISBN 978-80-7552-421-8.
- [24] PAULY, J. *Základní teoretické otázky cenných papírů*. 1.vyd. Brno: Nakladatelství Tribun EU s.r.o., 2009, 194 s. ISBN 978-80-7399-650-5.
- [25] PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2019, 3352 s. ISBN 978-80-7400-747-7

- [26] PŘIBYL, Z. *Základy práva cenných papírů*. Díl I. Praha: Nakladatelství V. Kvasnička, 1995, 92 s. ISBN 80-85889-05-6.
- [27] SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976-1474). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, 1276 s. ISBN 978-80-7400-499-5.
- [28] ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné. 2, díl třetí Závazkové právo. 5. vydání*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2009, 550 s. ISBN 978-80-7357-466-6.
- [29] ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek III*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, 1328 s. ISBN 978-80-7478-546-7.
- [30] ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, 1736 s. ISBN 978-80-7478-370-8.
- [31] ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. 2. vyd.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2020, 1624 s. ISBN 978-80-7598-656-6.
- [32] ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M., a kol. *Občanský zákoník I, II, 2. vyd.* Praha: C. H. Beck, 2009, 2321 s. ISBN 978-80-7400-108-6.
- [33] VONDRÁČEK, O. *Elektronické cenné papíry. Transparentnost korporátních struktur společnosti*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2013, 393 s. ISBN 978-80-87284-43-8.

Odborná periodika:

- [34] BRZOBOHATÝ, T. *Povaha cenného papíru jako předmětu soukromoprávního vztahu*. Právní praxe v podnikání. 1998, č. 7-8.
- [35] ELEK, Š. *Vlastnické právo k cenným papírům*, Právník, č. 4/2002, str. 436.
- [36] ELEK, Š. *Právní podstata cenných papírů*. Právník. 2001, roč. 140, č. 10, s.1048-1071. ISSN0231-6625.
- [37] GIRSBERGER, D. *Rechte an entmaterialisierten Wertpapieren und Bucheffekten international im Wandel*. In: Recht, Jg. 21, 2003, s. 34-40.

- [38] MAFFEI, A. *De la nature juridique des titres dématérialisés intermédiaires en droit français*. Revue de droit uniforme, In Uniform Law Review, vol. X, 2005-1/2, str. 237–249.
- [39] PILKOVÁ, J. *Právní úprava cenných papírů v návrhu nového občanského zákoníku*. Obchodněprávní revue. 2011, č. 8, s.238-241. ISSN1803-6554.
- [40] VÍTEK, J. *Právní úprava cenných papírů v novém občanském zákoníku*. Obchodní právo, 2012, roč. 21, č.12, s.426-438. ISSN 1210-8278.

Elektronické prameny:

- [41] AMF. *Central securities depository*. [online]. [cit. 10.12.2020]. Dostupné z: <https://www.amf-france.org/en/professionals/other-professionals/central-securities-depository>.
- [42] Centrální depozitář cenných papírů. Co je Centrální depozitář cenných papírů. [online]. Centrální depozitář cenných papírů, a.s. [cit. 25.6.2020]. Dostupné z: <https://www.cdcp.cz/index.php/cz/o-nas/co-je-cdcp>
- [43] Clearstream. *Products and Services. Settlement*. [online]. [cit. 30.11.2020]. Dostupné z: <https://www.clearstream.com/clearstream-en/products-and-services/settlement>
- [44] Čl. L. 228-1 odst. 9 francouzského (belgického a lucemburského) obchodního zákoníku („Code de commerce“) [online]. [cit. 7. 12. 2020]. Dostupné z: <https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGISCTA000006161280/2014-05-14/> ve spojitosti s čl. L. 211-17 odst. 1 CMF.
- [45] Definice cenného papíru v OZ – širší nebo užší pojetí? [online]. [cit. 29.10.2020]. Dostupné z: <https://www.josefkotasek.cz/pravo/pravo-cennych-papiru/definice-cenneho-papiru-v-oz-sirsi-nebo-uzsi-pojeti-prepis-podcastu/>
- [46] Dekret č. 83-359 ze dne 2. května 1983. [online]. [cit. 31.10.2020]. Dostupné z: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/LEGIARTI000006321487/1983-05-03/#LEGIARTI000006321487>
- [47] Důvodová zpráva ke švýcarskému LTI, str. 25. [online]. [cit. 20.10.2020]. Dostupné z: <https://www.admin.ch/opc/fr/federal-gazette/2006/8817.pdf>

- [48] Euroclear France S.A. *Financial Services Companies*. [online]. [cit. 10.12.2020]. Dostupné z: <https://www.aurigininc.com/c/Euroclear-France-S-A/France/6OyMU9>
- [49] Euroclear. *About us. Our business.* [online]. [cit. 10.12.2020]. Dostupné z: <https://www.euroclear.com/about/en/business.html>
- [50] Euroclear. *Euroclear France*. [online]. [cit. 10.12.2020]. Dostupné z: <https://www.euroclear.com/services/en/provider-homepage/euroclear-france.html>
- [51] HUSTÁK, Z., SEDLÁČEK, T., MANDERLA, M. *Cenné papíry ve světle rekonstrukce a další aktuální změny*. [online]. [cit. 26.05.2020]. Dostupné z: https://www.nbs.sk/img/Documents/PUBLIK_NBS_FSR/Biatec/Rok2013/09-2013/06_biatec13-09_hustak.pdf
- [52] Loi fédérale sur les titres intermédiaires (LTI) [online]. [cit. 31. 7. 2020]. Dostupné z: <https://www.admin.ch/opc/fr/classified-compilation/20061735/202001010000/957.1.pdf>
- [53] MICHELER, E. *Doctrinal Path Dependence and Functional Convergence: The Case of Investment Securities*, ze dne 31. ledna 2006, str. 47-48. [online]. [cit. 31.10.2020]. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=880110
- [54] Ministerstvo financí České republiky. *Ministerstvo financí předložilo vládě návrh na novelizaci právní úpravy cenných papírů*. [online]. [cit. 3. 4. 2020]. Dostupné zde: <http://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/regulace/kapitalovy-trh/cenne-papiry/2010/ministerstvo-financi-predlozilo-vlade-na-9838>.
- [55] Ministerstvo financí České republiky. *Zrušení úkolu „Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech ve znění pozdějších předpisů*. [online]. [cit. 3. 4. 2020]. Dostupné zde: <https://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/kapitalovy-trh/cenne-papiry/2011/zruseni-ukolu-navrh-zakona-kterym-se-me-9837>.
- [56] OeKB Group. *OeKB AG*. [online]. [30.11.2020]. Dostupné z: <https://www.oekb.at/en/oekb-group/oekb-ag.html>.
- [57] Provozní řád CDCP účinný ode dne 1.října 2020. [online]. Centrální depozitář cenných papírů, a.s. [cit. 7.10.2020]. Dostupné z: https://www.cdcp.cz/images/CDCP_provozni_rad_v8.pdf.

[58] SIX Group. *SIX Is the Backbone of the Swiss Financial Center*. [online]. [cit. 10.12.2020]. Dostupné z: <https://www.six-group.com/en/company.html>.

[59] *Zaknihované akcie – nová podmínka pro účast ve veřejných zakázkách*. [online]. [cit. 10.5.2020]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/zaknihovane-akcie-nova-podminka-pro-ucast-ve-verejnych-zakazkach-101781.html>

Ostatní prameny:

[60] Parlament České republiky Poslanecká sněmovna, Sněmovní tisk č. 362/0, část č. 1/2.

[61] Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna, Sněmovní tisk č. 270/0, část č. 1/10.

[62] Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna, Sněmovní tisk č. 571/0, část č. 1/6.

[63] Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna, Sněmovní tisk č. 525/0, část č. 1/3.

Judikatura:

[64] Nález Ústavního soudu ze dne 27. března 2008, sp. zn. Pl.ÚS 56/05.

[65] Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 24. března 1998, pod sp. zn. 5 Cmo 423/97. In Beck – online [právní informační systém]. [cit. 05. 05. 2020].

[66] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. srpna 2007, pod sp. zn. 29 Odo 1216/2005. In Beck – online [právní informační systém]. [cit. 05. 05. 2020].

[67] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. září 2000, pod sp. zn. 29 Cdo 901/2000. In Beck – online [právní informační systém]. [cit. 12. 6. 2020].

Právní předpisy:

[68] zákon č. 190/2004 Sb., o dluhopisech, ve znění pozdějších předpisů

[69] zákon č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů

- [70] zákon č. 240/2013 Sb., o investičních společnostech a investičních fondech, ve znění pozdějších předpisů
- [71] zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů
- [72] zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů
- [73] zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů
- [74] zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- [75] zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech, ve znění pozdějších předpisů
- [76] zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů